

ХАСБАНК ХХК
(Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж)

Аудитлагдсан Санхүүгийн Тайлан
2022 оны 12 дугаар сарын 31

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлан

2022 оны 12-р сарын 31-ээр тасалбар болгосон

Банкны талаарх мэдээлэл	2
Захирлууд ба гүйцэтгэх удирдлагын мэдэгдэл	3
Хараат бус аудиторын дүгнэлт	4-5
Товчилсон үгсийн жагсаалт	6
Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан	7
Санхүүгийн байдлын тайлан	8
Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	9
Мөнгөн гүйлгээний тайлан	10-12
Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд	13-88

ХАСБАНК ХХК

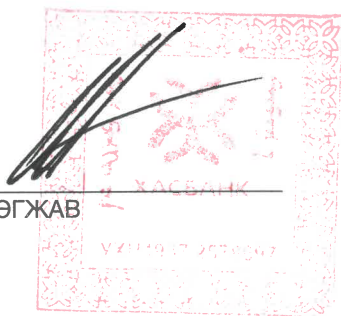
Банкны талаарх мэдээлэл

АЛБАН ХАЯГ:	ХасБанкны Байр Ерөнхий Сайд Амарын гудамж, Сүхбаатар дүүрэг, 8-р хороо Шуудангийн Салбар # 46, Шуудангийн Хайрцаг 721, Улаанбаатар 14200 Монгол Улс
ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛ:	Санжай Гупта Гүмэнжавын Цэвэгжав Нямтайширын Цэлмүүн Анджей Витак Майкл Мадден Баянсаны Уламбаяр Албертус Браггинк Нираж Ведва Ив Жако Сюзанна Херринг Карр (2022 оны 4-р сарын 26-р сонгогдсон) Эрик Версавел (2022 оны 9-р сарын 21-р сонгогдсон) Морис Лам (2022 оны 2-р сарын 4-р огцорсон)
НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА:	Нямсүрэнгийн Мөнхцэлмэг (2022 оны 6-р сарын 6-р сонгогдсон) Дашнямын Ашидмаа (2022 оны 5-р сарын 31-р огцорсон)
АУДИТОР:	Эрнст энд Янг Монголиа Аудит ХХК Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

ХАСБАНК ХХК

ЗАХИРЛУУД БА ГҮЙЦЭТГЭХ УДИРДЛАГЫН МЭДЭГДЭЛ

ХасБанк ХХК-ийн (цаашид “Банк” гэх) Гүйцэтгэх захирал Гүмэнжавын Цэвэгжав болон Санхүү хариуцсан захирал Ганзоригийн Эрдэнэбаяр, бид энэхүү тайлангийн 7-оос 88 дугаар хуудсанд толилуулсан тайлангуудыг холбогдох Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартын дагуу бэлтгэсэн бөгөөд 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал, уг өдрөөр тасалбар болгосон тайлант жилийн үйл ажиллагааны үр дүн болон мөнгөн гүйлгээг үнэн зөв, шударгаар илэрхийлсэн гэдгийг үүгээр мэдэгдэж байна.

ГҮМЭНЖАВЫН ЦЭВЭГЖАВ
(Гүйцэтгэх захирал)

ГАНЗОРИГИЙН ЭРДЭНЭБАЯР
(Санхүү хариуцсан захирал)

Монгол Улс, Улаанбаатар хот
Огноо: 2023 оны 3 дугаар сарын 15

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

ХасБанк ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд

Дүгнэлт

Бид ХасБанк ХХК (“Банк”)-ийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх Банкны санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Бидний дүгнэлтээр дээр нэрлэсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (“НББОУСЗ”)-өөс баталж гаргасан Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт (“СТОУС”)-ын дагуу материаллаг алдаагүй, үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын олон улсын стандарт (“АОУС”)-ын дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн үүрэг хариуцлагуудыг энэхүү тайлангийн “Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага” хэсэгт харуулав. Бид Нягтлан бодогчдын ёс зүйн олон улсын стандартын зөвлөлөөс баталсан “Мэргэшсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм”-ийн дагуу Банкнаас хараат бус бөгөөд уг дүрэмд заасны дагуу өөрсдийн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлага болон засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг СТОУС-ын дагуу бэлтгэх, үнэн зөв толилуулах ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтуудад удирдлага хариуцлага хүлээнэ.

Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ Банкны үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл эдгээрээс өөр бодит сонголт байхгүйгээс бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг гаргахдаа удирдлага нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банкны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах чадварыг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэгтэй. Засаглал хариуцсан этгээдүүд нь Банкны санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу тайлагналуудаас санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаа олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторын тайлан гаргах нь бидний зорилго юм.

Зохистой баталгаажуулалт гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч “АОУС”-ын дагуу хийгдсэн аудит нь оршин байгаа материаллаг буруу тайлагналуудыг байнга илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм. Буруу тайлагналууд нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэдгээр нь дангаараа эсвэл нийтдээ санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогдоно.

“АОУС”-ын дагуу хийх аудитын үед бид мэргэжлийн үнэлэмж, мэргэжлийн үл итгэх зарчмыг баримтлан ажилладаг. Бид мөн:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох санхүүгийн тайлангийн материаллаг буруу тайлагналуудын эрсдэлүүдийг таних, үнэлэх, тэдгээр эрсдэлд тохирох аудитын горимуудыг боловсруулах, гүйцэтгэх, өөрсдийн дүгнэлтэд үндэслэл болохуйц хангалттай, зохистой аудитын нотолгоог олж авах. Залилан нь хуйвалдах, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, буруу мэдэгдэл хийх, дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотой байж болох тул залилангаас үүдэн гарсан материаллаг буруу тайлагналыг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүдэн гарсан буруу тайлагналыг ирүүлэхгүй байх эрсдэлээс өндөр байдаг.

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

ХасБанк ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

- Банкны дотоод хяналтын үр нөлөөтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор биш тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитад хамааралтай дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авах.
- Хэрэглэсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь зохистой эсэх, удирдлагын зүгээс нягтлан бодох бүртгэлийн ойролцоолсон тооцооллууд, тэдгээрт холбогдох тодруулгууд нь үндэслэлтэй эсэхийг үнэлэх.
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн Банкны үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэж болох үйл явдал эсвэл нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал байгаа эсэхийг дүгнэх. Хэрэв материаллаг тодорхой бус байдал байна гэж дүгнэвэл, бид аудиторын тайландаа санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгыг хийж өгөх эсвэл ийм тодруулга хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторын тайлан гарах өдөр хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал эсвэл нөхцөл байдал Банкны тасралтгүй байх зарчмыг алдагдуулж болно.
- Санхүүгийн тайлангууд (үүнд тодруулгууд багтана)-ын ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлэх мөн санхүүгийн тайлангууд нь зөв толилуулгын шаардлагыг хангахуйц байдлаар холбогдох ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг үнэлэх.

Бид аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа, томоохон хэмжээний дутагдал болон аудитын явцад олж тогтоосон дотоод хяналтын томоохон доголдол зэргийг багтаасан асуудлуудыг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгддэг.

Бусад зүйл

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын "Компанийн тухай хууль"-ийн 94 дүгээр зүйлд заасны дагуу Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн захиалгаар аудитыг гүйцэтгэн Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд зориулан гаргалаа. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

Гарын үсэг зурсан

Буланбай Хабылхайрат
Захирал

Баталсан

Адриан Чу
Партнер

Монгол Улс, Улаанбаатар хот
Огноо: 2023 оны 3 дугаар сарын 15

Товчилсон үгсийн жагсаалт

ХӨ	Хорогдуулсан өртөг
ХББ	Хөрөнгөөр баталгаажсан бонд
ХОЗҮХХ	Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө
МБ	Монголбанк
ХБЗА	Хүлээгдэж Буй Зээлийн Алдагдал
ҮАХТ	Үр Ашигт Хүүгийн Түвшин
БЗЭБХ	Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө
БҮЦБДО	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлого
БҮЦАА	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдал
ЗГ	Монгол улсын засгийн газар
ДНБ	Дотоодын Нийт Бүтээгдэхүүн
СТОУС	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд
СТОУС 7	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт 7: Санхүүгийн хэрэгслүүдийн тодруулга
СТОУС 9	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт 9: Санхүүгийн хэрэгслүүд
СТОУС 13	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт 13: Бодит үнэ цэнийн хэмжилт
НББОУСЗ	Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын Зөвлөл
СТОУТХ	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Тайлбарын Хороо
АҮМ	Алдагдал үүсэх магадлал
LIBOR	Лондонгийн банк хоорондын зарласан хүү
БДО	Бусад дэлгэрэнгүй орлого
ТТБМ	Төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал
ИЗББ	Ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд
ҮЦСК	Үнэт цаасны санхүүжилтийн корпораци ХХК
ЗҮТБХТ	Зөвхөн үндсэн төлбөр болон хүүгийн төлбөр
ХИЭ	Хамгийн Их Эрсдэл
МИК	Монголын Ипотекийн Корпораци
ЖДҮ	Жижиг, Дунд Үйлдвэрлэл
НӨАТ	Нэмэгдсэн Өртгийн Албан Татвар

ХАСБАНК ХХК

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан
2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болгосон жилийн

	Тод- руулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4.1	362,440,045	322,909,506
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4.2	14,218,509	9,176,832
Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал	4.3	(156,331,816)	(174,330,045)
Хүүгийн цэвэр орлого	4	220,326,738	157,756,293
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	5	30,701,660	26,944,135
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	5	(11,288,762)	(8,019,386)
Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого	5	19,412,898	18,924,749
Арилжааны цэвэр ашиг	6	16,983,711	6,194,516
БҮЦАА-д бүртгэсэн бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого	7	3,349,898	3,601,665
Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого/(зардал)	8	3,597,709	(374,161)
Үйл ажиллагааны нийт орлого		263,670,954	186,103,062
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	9	(9,153,357)	(4,571,200)
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого		254,517,597	181,531,862
Үйл ажиллагааны зардал	10	(109,334,959)	(80,470,954)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	22	1,506,637	1,407,264
Татварын өмнөх ашиг		146,689,275	102,468,172
Орлогын татварын зардал	11.1	(40,850,689)	(27,205,297)
Тайлант жилийн ашиг		105,838,586	75,262,875
Бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу</i>			
<i>дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого:</i>			
Хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн нөөцийн өөрчлөлт, татварын дараах		854,230	2,653
Барилга, байшингийн дахин үнэлгээний олз		-	2,997,142
Бусад дэлгэрэнгүй орлого, татварын дараах		854,230	2,999,795
Тайлант жилийн нийт дэлгэрэнгүй орлого		106,692,816	78,262,670
Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг (төгрөгөөр):			
Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашиг	12	105.84	75.26
Нэгж хувьцаанд ногдох хорогдуулсан ашиг	12	105.84	75.26

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн байдлын тайлан

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх

	Тод- руулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
ХӨРӨНГӨ			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	13.1	431,341,650	248,313,381
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	13.2	255,682,837	214,231,304
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	14.2	107,798,730	49,223,110
Санхүүгийн хэрэгслүүд	14.1	83,897,165	76,288,953
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	14.1	102,764,818	90,000,608
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө			
Өмчийн хэрэгслүүд	15	4,682,289	3,613,197
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө			
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	16.1	282,232,458	42,487,278
Өрийн хэрэгслүүд	16.2	596,387,687	926,714,515
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	16.3	1,900,052,627	1,701,557,761
Бусад хөрөнгө	17	71,527,286	60,592,954
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	18	2,063,167	133,594
Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө	19	68,221,257	67,214,011
Биет бус хөрөнгө	20	18,895,588	15,452,521
Хойшлогдсон татварын хөрөнгө	11.2	5,232,744	4,135,441
НИЙТ ХӨРӨНГӨ		3,930,780,303	3,499,958,628
ӨР ТӨЛБӨР БА ЭЗДИЙН ӨМЧ			
ӨР ТӨЛБӨР			
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	14.2	1,639,595	371,050
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр			
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж	21.1	51,866,980	2,691,406
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	21.2	2,438,619,569	2,252,099,731
Зээлээр авсан санхүүжилт	21.3	857,363,227	768,775,737
Өрийн үнэт цаас	21.4	-	8,403,663
Хойшлогдсон нөхцөлт хандив	22	7,970,706	9,243,242
Түрээсийн өр төлбөр	23	5,310,092	5,422,527
Бусад өр төлбөр	24	68,482,406	64,250,454
Орлогын албан татварын өглөг	11.1	23,840,068	4,705,974
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР		3,455,092,643	3,115,963,784
ЭЗДИЙН ӨМЧ			
Энгийн хувьцаа	25	100,000,000	100,000,000
Нэмж төлөгдсөн капитал		1,817,773	1,817,773
Нөөцүүд	26	95,708,103	84,602,413
Хуримтлагдсан ашиг		278,161,784	197,574,658
НИЙТ ЭЗДИЙН ӨМЧ		475,687,660	383,994,844
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ЭЗДИЙН ӨМЧ		3,930,780,303	3,499,958,628

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

ХАСБАНК ХХК

Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

	Энгийн хувьцаа мян.төг (Тодруулга 25)	Нэмж төлөгдсөн капитал мян.төг	Нөөцүүд мян.төг (Тодруулга 26)	Хуримтлагд -сан ашиг мян.төг	Нийт эздийн өмч мян.төг
2022 оны 1 сарын 1- ний өдрийн байдлаар	100,000,000	1,817,773	84,602,413	197,574,658	383,994,844
Тайлант жилийн ашиг	-	-	-	105,838,586	105,838,586
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	-	854,230	-	854,230
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	-	-	854,230	105,838,586	106,692,816
Бэлэн мөнгөөр олгосон ногдол ашиг	-	-	-	(15,000,000)	(15,000,000)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн	-	-	10,251,460	(10,251,460)	-
2022 оны 12 сарын 31- ний өдрийн байдлаар	100,000,000	1,817,773	95,708,103	278,161,784	475,687,660
2021 оны 1 сарын 1- ний өдрийн байдлаар	58,625,979	1,817,773	57,851,872	194,936,550	313,232,174
Тайлант жилийн ашиг	-	-	-	75,262,875	75,262,875
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	-	2,999,795	-	2,999,795
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	-	-	2,999,795	75,262,875	78,262,670
Бэлэн мөнгөөр олгосон ногдол ашиг	-	-	-	(7,500,000)	(7,500,000)
Хувьцаагаарх ногдол ашиг	41,374,021	-	-	(41,374,021)	-
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн	-	-	23,750,746	(23,750,746)	-
2021 оны 12 сарын 31- ний өдрийн байдлаар	100,000,000	1,817,773	84,602,413	197,574,658	383,994,844

Нөөцүүдэд тусгай зориулалтын нөөц багтсан ба уг нөөцийг Монголбанкны шаардлагад нийцүүлэн байгуулсан бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилах боломжтой (Тодруулга 26).

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

ХАСБАНК ХХК

Мөнгөн гүйлгээний тайлан

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Татварын өмнөх ашиг		146,689,275	102,468,172
Тохируулга:			
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны гарз /(олз)	8	4,564	(4,862)
Хураан авсан хөрөнгө борлуулсны гарз	8	419,419	1,125,540
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулсны олз	8, 18	(316,337)	(155,981)
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд борлуулсны гарз	7	-	156,913
Валютын ханшийн хэрэгжээгүй гарз /(олз)	8	57,154,258	(21,922,069)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн БҮЦ-ийн өөрчлөлт	8	(57,307,075)	26,831,960
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	9	6,577,134	2,815,312
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний өөрчлөлтийн алдагдал	9	3,107,879	3,118,563
Зээлээр авсан санхүүжилтийн гэрээний өөрчлөлтийн ашиг	9	(531,656)	(1,362,675)
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн БҮЦ-ийн өөрчлөлт	6, 7	1,344,771	370,512
Өмчийн хэрэгслүүд борлуулсны олз	8	(106,153)	-
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	10	6,285,015	6,339,870
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	10	3,809,293	3,711,714
Биет бус хөрөнгийн хорогдол	10	1,952,099	2,910,587
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	10	89,955	80,098
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз	10	114,070	-
Барилга, байшингийн дахин үнэлгээний гарз	10	-	868,801
Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын буцаалт	8	(1,126,650)	(3,026,616)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын буцаалт	8	-	(116,699)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	22	(1,506,637)	(1,407,264)
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн хүүгийн орлого	4.1	(362,440,045)	(322,909,506)
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого	4.2, 6, 7	(20,890,312)	(13,885,992)
Хүүгийн зардал	4.3	156,331,816	174,330,045
Хүлээн авсан хүү		305,237,065	264,386,797
Төлсөн хүү		(115,139,635)	(130,131,418)
Үйл ажиллагааны хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ		129,752,113	94,591,802
Үйл ажиллагааны хөрөнгийн өөрчлөлтүүд:			
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц		(41,451,533)	(27,858,636)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа		(257,749,451)	(421,808,737)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд		63,790,181	21,973,538
Бусад хөрөнгө		(11,710,564)	7,729,405
Үйл ажиллагааны өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:			
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж		49,167,894	750,192
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж		91,833,073	229,145,729
Бусад өр төлбөр		(10,801,508)	(2,361,464)
Үндсэн үйл ажиллагаанд хүлээн авсан /(зарцуулсан) мөнгөн гүйлгээ		12,830,205	(97,838,171)
Төлсөн орлогын албан татвар	11.1	(23,098,641)	(31,872,211)
Үндсэн үйл ажиллагаанд зарцуулсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(10,268,436)	(129,710,382)

ХАСБАНК ХХК

Мөнгөн гүйлгээний тайлан (Үргэлжлэл)

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Өрийн хэрэгслүүдээс хүлээн авсан хүү		60,898,119	73,511,422
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүдийн худалдан авалт		-	(17,620,921)
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны орлого		541,600	1,152,004
БҮЦБДО-д бүртгэх өмчийн үнэт цаас борлуулсны орлого		176,034	-
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд борлуулсны орлого		23,831,383	1,483,100
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны орлого		36,774	10,027
Үндсэн хөрөнгийн худалдан авалт	19	(8,197,714)	(5,380,980)
Биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	20	(5,509,236)	(3,656,575)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулсны орлого	18	878,485	3,085,797
Хураан авсан хөрөнгө борлуулсны орлого		7,576,596	19,410,445
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ		80,232,041	71,994,319
САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ			
Зээлээр авсан санхүүжилтэд төлсөн хүү		(40,884,194)	(42,300,337)
Өрийн үнэт цаасанд төлсөн хүү		(164,801)	(703,340)
Зээлээр авсан санхүүжилтийн татан авалт		368,524,931	172,827,206
Зээлээр авсан санхүүжилтийн эргэн төлөлт		(344,835,822)	(334,803,370)
Өрийн үнэт цаасын эргэн төлөлт		(8,262,767)	(2,000,000)
Төлсөн ногдол ашиг		(15,000,000)	(7,500,000)
Хүлээн авсан хойшлогдсон нөхцөлт хандив	22	234,101	331,540
Түрээсийн үндсэн өр төлбөрийн төлөлт		(3,965,980)	(3,703,188)
Санхүүгийн үйл ажиллагаанд зарцуулсан мөнгөн гүйлгээ		(44,354,532)	(217,851,489)
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн ханшийн өөрчлөлтийн нөлөө		80,503,259	(1,285,402)
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт/(бууралт)		106,112,332	(276,852,954)
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		1,172,353,926	1,449,206,880
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	13.3	1,278,466,258	1,172,353,926

ХАСБАНК ХХК**Мөнгөн гүйлгээний тайлан (Үргэлжлэл)****2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн****Санхүүжилтийн үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй өр төлбөрүүдийн өөрчлөлт:**

	2022	2021
Түрээсийн өр төлбөр	мян.төг	мян.төг
1-р сарын 1-нээр	5,422,527	3,176,591
Нэмэгдсэн мөнгөн бус гүйлгээ	3,706,778	5,393,450
Цуцлагдсан түрээс	(171,252)	-
Хүүгийн зардал	318,019	555,674
Төлсөн түрээсийн төлбөр	(3,965,980)	(3,703,188)
12-р сарын 31-нээр	5,310,092	5,422,527

	2022	2021
Зээлээр авсан санхүүжилт	мян.төг	мян.төг
1-р сарын 1-нээр	768,775,737	937,585,863
Шинээр нэмэгдсэн	368,524,931	172,827,206
Эргэн төлөлт	(344,835,822)	(334,803,370)
Хүүгийн эргэн төлөлт	(40,884,194)	(42,300,337)
Монголбанк болон Засгийн газарт МИК - Давуу эрхтэй ИЗББондоор төлсөн мөнгөн бус хөдөлгөөн	(48,088,000)	(9,500,800)
Ханшийн зөрүү	112,494,895	(163,970)
Хуримтлагдсан хүүгийн зардал	41,907,336	46,493,820
Гэрээний нөхцөл өөрчлөлтийн ашиг	(531,656)	(1,362,675)
12-р сарын 31-нээр	857,363,227	768,775,737

	2022	2021
Өрийн үнэт цаас	мян.төг	мян.төг
1-р сарын 1-нээр	8,403,663	10,618,643
Эргэн төлөлт	(8,262,767)	(2,000,000)
Хүүгийн эргэн төлөлт	(164,801)	(703,340)
Ханшийн зөрүү	1,268	(2,061)
Хуримтлагдсан хүүгийн зардал	22,637	490,421
12-р сарын 31-нээр	-	8,403,663

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно

1. Банкны мэдээлэл

Тус банкны үндсэн үйл ажиллагаа нь Монголбанкнаас олгосон 24 тоот зөвшөөрлийн дагуу банк, санхүүгийн үйлчилгээ байна. Тайлант жилд банкны үйл ажиллагааны мөн чанарт өөрчлөлт гараагүй болно.

Банк нь Монгол улсад бүртгэлтэй, тус улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулдаг хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани юм. Банкны албан хаяг нь Монгол улс, Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 8-р хороо, Ерөнхий сайд Амарын гудамж, ХасБанкны байр бөгөөд үйл ажиллагаагаа явуулдаг хаяг нь Монгол улс, Улаанбаатар хот 14210, Жамъяан гүн гудамж, Олон Улсын Худалдааны Төв (ОУХТ), 16 давхар.

Банкны толгой компани нь Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулдаг ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК юм. Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид нь:

- ▶ Монголын Алт Корпораци (МАК) ХХК
- ▶ Олон Улсын Санхүүгийн Корпораци (ОУСК)
- ▶ ОРИКС Корпораци
- ▶ Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк (ЕСБХБ)
- ▶ Канадын Үндэсний Банк (КҮБ)
- ▶ Ронок Партнерс С.А.Р.Л
- ▶ Монголиа Файнаншл Сервисез ХХК
- ▶ Триодос Фэйр Шэйр Сан
- ▶ Нээлттэй Нийгэм Форум
- ▶ Улаанбаатар Ротари Клуб
- ▶ Магваны Болдоо
- ▶ Чулууны Ганболд

Санхүүгийн тайланг Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн 2023 оны 3 дугаар сарын 15-ны өдрийн шийдвэрээр батлан гаргасан.

2. Тайлан бэлтгэсэн суурь

2.1 Тайлан бэлтгэсэн суурь

Санхүүгийн тайлангууд нь санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд, БҮЦБДО бүртгэгдэх өрийн болон өмчийн хэрэгслүүд, БҮЦАА бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэгслүүд, газар ба барилгыг эс тооцвол түүхэн өртгийн зарчмаар бэлтгэгдсэн болно. Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө болон өмчлөх бусад хөрөнгийг дансны үнэ ба борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнийн аль багаар бүртгэдэг. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд Монгол төгрөгөөр, мянганы оронгоор нарийвчилж тайлагнасан.

Банк нь толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчдийн шийдвэрээр зэрэгцээ охин компани болох ХасЛизинг ХХК-тай 2021 оны 11 сарын 13-ний өдрөөр нэгдсэн. Банк ба ХасЛизинг ХХК нь нэг өмчлөгчтэй байсан тул удирдлагын зүгээс 2021 оны 11 сарын 13-ний өдрөөр уг нэгдлийг нийтлэг хяналт доорх бизнесийн нэгдэл гэж тодорхойлон, СТОУС 3 *Бизнесийн нэгдэл* стандартын хүрээнээс гарсан ба нэгдсэн компаниудын тайланг нэгтгэх аргыг буцаан мөрдөх журмыг ашиглан бүртгэлийг хийсэн. Удирдлага өмнөх тайлант үеүдийн санхүүгийн тайлангуудыг дахин тайлагнах нягтлан бодох бүртгэлийг сонгосон тул санхүүгийн тайлангууд нь нэгдсэн өдрийг үл тооцон нэгдэл нь санхүүгийн тайлангийн хамгийн эхний үеэс хийгдсэн мэтээр бэлтгэгдсэн. Банк ба ХасЛизинг ХХК-ийн санхүүгийн тайлангууд нь ижил нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын дагуу бэлтгэгдсэн байсан.

Мөрдсөн стандарт

Банкны санхүүгийн тайлангууд нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (НББОУСЗ)-өөс баталж гаргасан санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (СТОУС)-ын дагуу бэлтгэгдсэн болно.

Санхүүгийн тайлангийн толилуулга

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулсан. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас хойших хугацаанд (урт хугацаанд) хүлээн авах эсхүл хийх төлбөрүүдийн талаарх шинжилгээг Тодруулга 29-т толилуулсан.

Банк нь зөвхөн тухайн санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрүүдийг цэвэр дүнгээр нь барагдуулах хуулиар олгогдсон эрхтэй, мөн санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөрүүдийг цэвэр дүнгээр нь барагдуулахаар төлөвлөж байгаа, эсхүл хөрөнгийг ашиглаж өр төлбөрийг барагдуулах бол тэдгээр санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрүүдийг санхүүгийн байдлын тайланд цэвэр дүнгээр толилуулах эрхтэй. Нягтлан бодох бүртгэлийн аливаа нэг стандарт эсхүл тайлбараар шаардсан эсхүл зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд орлого, зарлагыг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хооронд нь хааж цэвэр дүнгээр тайлагнаж болохгүй, орлого зардлыг цэвэр дүнгээр нь тайлагнасан тохиолдолд Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод энэ тухай тусгайлан тодруулна.

2.2 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол, таамаглалууд

Банкны санхүүгийн тайланг бэлтгэхийн тулд удирдлага нь санхүүгийн тайланд орлого ба зардал, хөрөнгө ба өр төлбөр, болзошгүй өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрөх, холбогдох тодруулгуудыг бэлтгэхэд шаардлагатай үнэлэмж, таамаглал тооцооллуудыг хийдэг. Эдгээр тооцоолол, таамаглалын тодорхойгүй байдал нь ирээдүйн тайлант хугацаанд хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулга хийх шаардлагатай болж магадгүй. Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхийн тулд удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудад хүлээн зөвшөөрөх дүнгүүдийг тодорхойлохдоо үнэлэмж, таамаглал тооцооллуудыг хийдэг.

Тооцоолол болон түүнийг хийхэд хэрэглэсэн таамаглал, төсөөллийг тогтмол хянадаг болно. Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцоололд хийсэн өөрчлөлтийг зөвхөн нөлөөлж байгаа тайлант үед эсхүл ирээдүйн болон одоогийн тайлант үеүдэд нөлөөлөх бол ирээдүйн болон одоогийн тайлант үеүдэд тус тус тусгадаг. Санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрсөн удирдлагын томоохон үнэлэмж, тооцооллыг дор нэгтгэн харуулав.

Ковид 19

Ковид 19-ийн тохиолдол 2019 оны сүүлээр анх бүртгэгдэж дэлхий даяар тархсан. 2020 оны 3-р сарын 11-нд Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага /ДЭМБ/-аас коронавирусыг цар тахал хэмээн мэдэгдсэн.

Ковид 19 цар тахал нь хөрөнгө, өр төлбөртэй холбоотой таамаглал, тооцооллын тодорхой бус байдлыг бий болгож байна. Тиймээс Банк санхүүгийн тайланг уншигчдад санхүүгийн тайланд ашигласан аргачлалыг ойлгоход нь туслах үүднээс нэмэлт тодруулга шаардлагатай эсэхийг үнэлж үзсэн.

2.2 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол, таамаглалууд (Үргэлжлэл)**Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын хэмжилт**

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг (ХБЗА) хэмжихэд удирдлага дараах нарийн, чухал тооцоолол болон үнэлэмжийг хийдэг:

- ▶ Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт: Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал нь 1-р түвшинд хамаарах хөрөнгийн хувьд ирэх 12 сард хамаарах хүлээгдэж буй гарзтай тэнцүү байх ба 2 болон 3-р түвшинд хамаарах хөрөнгийн хувьд уг хөрөнгө төлөгдөж дуусах хугацаа хүртэлх гарзтай тэнцүү байна. Хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэл их хэмжээгээр өссөн үед хөрөнгө 2-р түвшинд шилждэг. Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийг хэрхэн тодорхойлохыг СТОУС 9-д тусгаагүй. Банк нь хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өссөн эсэхийг үнэлэхдээ чанарын болон тоон үзүүлэлт, ирээдүйн эдийн засгийн холбогдох ул үндэслэлтэй мэдээллийг харгалзан үзнэ.
- ▶ Зээлийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанараар хөрөнгийг бүлэглэх: Бүлгийн үнэлгээгээр хүлээгдэж буй гарзыг хэмжихдээ санхүүгийн хэрэгслүүдийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанарт үндэслэн хөрөнгүүдийг бүлэглэнэ. Банк бүлэглэсэн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийн шинж чанар адил төстэй хэвээр байгаа эсэхэд байнга хяналт тавина. Хөрөнгийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанар алдагдсанаар тухайн хөрөнгийг өөр бүлэгт оруулах шаардлага бий болно. Хөрөнгийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанар алдагдсан эсэхийг хянаснаар хөрөнгийн шинэ бүлэг/ багц үүсгэх эсхүл хөрөнгийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанарт үндэслэн тухайн хөрөнгийг тохирох бүлэгт шилжүүлж болно.
Зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өсөх (эсхүл зээлийн эрсдэл буурах) үед багцыг дахин бүлэглэх эсхүл багцууд хоорондоо шилжиж болох бөгөөд энэ тохиолдолд 1-р түвшинд хамаарах хөрөнгө 2 болон 3-р түвшинд шилжих эсхүл үүний эсрэгээр шилжих тохиолдол байж болно. Гэхдээ багц хөрөнгийн хувьд өмнө нь хамаарч байсан түвшин хэвээр байгаа боловч багцын эрсдэл өөрчлөгдсөн бол хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн сангийн хэмжээ өөрчлөгдөнө.
- ▶ Бүтээгдэхүүн бүрийн хувьд ирээдүйн эдийн засгийн төсөөллүүдийн хувилбар болон хувилбаруудын холбогдох жинлэлтийг тооцоолох мөн ирээдүйн эдийн засгийн төсөөллүүдийг тодорхойлох: ХБЗА-г хэмжихдээ Банк зах зээлийн ялгаатай хүчин зүйлсийн нөлөөллөөс ирээдүйд үүсэж бий болох өөрчлөлтийн таамаглалуудыг харгалзсан ул үндэслэлтэй мэдээллийг ашигладаг.
- ▶ Ирээдүйн мэдээлэл: Банкны ХБЗА-ын загвар нь доорхи эдийн засгийн өгөгдлүүд дээр суурилсан ирээдүйн мэдээлэл дээр тулгуурладаг. Үүнд:
 - ДНБ
 - Инфляц
 - S&P 500Ирээдүйн мэдээллийг тусгахдаа Банк эдийн засгийн гурван хувилбарыг авч үздэг (суурь, эерэг ба сөрөг тохиолдол). ХБЗА-ын тооцоололд ашиглаж буй мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангийн өдрөөрх зах зээлийн бүх шинж тэмдгийг агуулаагүй байх магадлалтай. Эдгээр ялгаа нь мэдэгдэхүйц материаллаг үед зарим тохиолдолд чанарын тохируулгуудыг түр тохируулгаар хийдэг.
- ▶ Төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал: ТТБМ нь ХБЗЭ тооцох гол үзүүлэлт юм. ТТБМ нь өгөгдсөн хугацаанд төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлалыг түүхэн мэдээлэл болон ирээдүйн нөхцөл байдлын таамаглал, хүлээлтүүдийг тус тус харгалзан үзсэний үндсэн дээр тооцоолдог.
- ▶ Алдагдал үүсэх магадлал: АҮМ нь төлбөр төлөх боломжгүй байдлаас үүсэх алдагдлын тооцоолол юм. АҮМ нь гэрээний дагуу хүлээж авах байсан мөнгөн урсгал ба барьцаа хөрөнгө болон бусад зээлийн баталгаа, батлан даалтыг оролцуулан зээлдүүлэгчийн хүлээн авна гэж тооцоолсон дүнгийн зөрүү байна.

Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн

Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн бодит үнэ цэнийг идэвхтэй зах зээл дээрээс олж авах боломжгүй байгаа үед тэдгээрийг математик загваруудыг ашиглах гэх мэт төрөл бүрийн үнэлгээний техникүүдийг ашиглан тодорхойлно. Тэдгээр загварт хэрэглэх өгөгдлүүдийг ашиглах боломжтой зах зээлийн өгөгдлүүдээс гарган авах ба ашиглах боломжтой зах зээлийн өгөгдөл байхгүй тохиолдолд бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход үнэлэмж шаардлагатай. Үнэлэмжинд төлбөрийн чадвар, урт хугацаат санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн хэлбэлзэл, хорогдуулалтын түвшин, урьдчилгаа төлбөрийн хувь хэмжээ, ТТБМ-ын хувь хэмжээний таамаглалууд гэх мэт мэдээллийг харгалзан үзнэ.

Банк эдгээр үнэлгээг одоогоор хамгийн зөв тооцоолол гэж үзэж байгаа ч Ковид-19 цар тахлын улмаас үүссэн тодорхойгүй байдал нь зах зээлийн тогтворгүй байдлыг ихэсгэж, тухайн жилийн үнэлгээний тодорхойгүй байдлыг өндөр түвшинд хүргэж байна. Зах зээлийн орчны байнгын тодорхойгүй байдал эсхүл гэнэтийн уналт нь илүү тогтворгүй байдал, тасалдал зэрэгт хүргэж энэхүү хүчин зүйлтэй холбоотой суурь таамаглалын мэдэгдэхүйц өөрчлөлт нь эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнд материаллаг хэмжээний залруулга үүсгэж болзошгүй байна. Дэлгэрэнгүйг тодруулга 27-оос харна уу.

2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС)**Тайлант жилд хэрэгжиж эхэлсэн шинэ СТОУС болон нэмэлт өөрчлөлтүүд**

2022 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон доорх СТОУС-ууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүдээс бусад Банкны хэрэгжүүлж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь өмнөх санхүүгийн жилийнхтэй адил байна. Эдгээр нягтлан бодох бүртгэлийн шинэ стандартуудыг нэвтрүүлсний үр дүн болон өөрчлөлтийн нөлөөг доор тайлбарлав. Нэмэлт өөрчлөлт болон тайлбарыг 2022 оноос анхлан мөрдөж эхлэх боловч Банкны санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлэхгүй юм.

Хэрэв өөрөөр заагаагүй бол шинэ болон нэмэлт өөрчлөлт орсон стандарт, тайлбарууд нь 2022 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эсхүл түүнээс хойших тайлант жилүүдэд хүчин төгөлдөр болно. Банк нь өөр ямар нэгэн батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартуудыг мөрдөж эхлээгүй байгаа болно.

Хэрэгжих хугацаа	Шинэ СТОУС болон нэмэлт өөрчлөлтүүд
2022 оны 1-р сарын 1	- СТОУС 3-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Үзэл баримтлалын хүрээний зөвлөмж</i> - НББОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Үндсэн хөрөнгө: Зориулалтаар ашиглаж эхлэхээс өмнөх хөрөнгийн орлого</i> - НББОУС 37-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Давагдашгүй гэрээ - Гэрээ биелүүлэх зардал</i> - СТОУС 1 <i>Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартыг анх удаа хэрэгжүүлэх</i> - СТОУС 9 Санхүүгийн хэрэгслүүд - Санхүүгийн өр төлбөрийг үл хүлээн зөвшөөрөх '10 хувь' шалгуур - хураамж - НББОУС 41 Хөдөө аж ахуй <i>Бодит үнэ цэнийн хэмжилт дэх татвар</i>

НББОУС 16-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлт - Үндсэн хөрөнгө: Зориулалтаар ашиглаж эхлэхээс өмнөх орлого

Энэхүү өөрчлөлт нь аж ахуйн нэгж байгууллагууд үндсэн хөрөнгийн өртөгөөс тухайн хөрөнгийг зориулалтын дагуу ашиглахад шаардлагатай байршил, нөхцөл байдалд нь авчрах явцад үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг зарж борлуулахаас олсон орлогыг хасахыг хориглосон. Аж ахуйн нэгж нь тухайн бүтээгдэхүүний борлуулалтаас олсон орлого, бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэхэд гарсан өртгийг тайлант жилийн ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь 2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс хойших тайлагналын хугацаанд хүчин төгөлдөр болох бөгөөд буцаан мөрдөх нөхцөлтэй. Өөрөөр хэлбэл, нэмэлт өөрчлөлтийг анх удаа хэрэгжүүлэх үед тухайн өөрчлөлт нөлөөлөх хугацаанаас хойших ашиглалтанд орсон үндсэн хөрөнгөд энэ өөрчлөлтийг тусгана. Энэхүү өөрчлөлт нь санхүүгийн тайланд нь материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байна.

СТОУС 9 Санхүүгийн хэрэгслүүд - Санхүүгийн өр төлбөрийг үл хүлээн зөвшөөрөх '10 хувь' шалгуур-хураамж

Аж ахуйн нэгжийн бүтэц өөрчлөгдсөн санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцөл нь гэрээний анхны нөхцлөөс үлэмж хэмжээгээр ялгаатай эсэхийг үнэлэхэд ашиглагдах хураамжийг нэмэлт өөрчлөлтөөр тодотгосон. Хураамжид зөвхөн зээлдэгч ба зээлдүүлэгчийн хооронд төлсөн эсхүл хүлээн авсан төлбөр орох бөгөөд үүнд нөгөө талын өмнөөс зээлдэгч эсхүл зээлдүүлэгчийн төлсөн буюу авсан төлбөр багтсан болно.

Тайлант хугацаанд Банкны санхүүгийн хэрэгсэлд өөрчлөлт ороогүй тул эдгээр нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлээгүй.

СТОУС 3-т оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд - Үзэл баримтлалын хүрээний зөвлөмж

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь НББОУС 37 "Нөөц болзошгүй өр төлбөр ба болзошгүй хөрөнгө" эсхүл СТОУТХ 21 "Татвар" /тусад нь авч үзсэн бол/-т хамаарах өр төлбөр ба болзошгүй өр төлбөрийн улмаас үүсэж болзошгүй "2 дахь өдөр"-ийн ашиг, алдагдлаас зайлсхийх үүднээс СТОУС 3-н хүлээн зөвшөөрөх зарчимд үл хамаарах заалтыг нэмэлтээр оруулсан. Ийнхүү зайлсхийж байгаа нь худалдан борлуулах өдөр одоогийн үүрэг байгаа эсэхийг тодорхойлохын тулд Үзэл баримтлалын хүрээний зөвлөмжийг ашиглахын оронд НББОУС 37 эсхүл СТОУТХ 21-г хэрэглэхийг шаарддаг.

Мөн энэхүү нэмэлт өөрчлөлтүүд нь борлуулалтын өдрөөр хүлээн зөвшөөрөх шалгуур хангаагүй болзошгүй хөрөнгийг тодорхой болгохын тулд СТОУС 3-т шинэ зүйл заалтыг нэмсэн. Шинэчлэгдсэн заалтын дагуу Банк нэмэлт өөрчлөлтийг хүлээн зөвшөөрсөн тайлант жилийн эхэлснээс хойш бизнесийн нэгдэл үүссэн тохиолдолд дээрх нэмэлт өөрчлөлтийг хэрэглэнэ.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс хойших тайлагналын хугацаанд хүчин төгөлдөр үйлчилнэ. Нэмэлт өөрчлөлтүүд Банканд нөлөөлөхгүй гэж үзэж байна.

2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС) (Үргэлжлэл)**Тайлант жилд хэрэгжиж эхэлсэн шинэ СТОУС болон нэмэлт өөрчлөлтүүд (Үргэлжлэл)****НББОУС 37-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд - Давагдашгүй гэрээ - Гэрээ биелүүлэх зардал**

Давагдашгүй гэрээ гэдэг нь гэрээний дагуу авахаар хүлээгдэж буй эдийн засгийн үр өгөөжөөс давсан хүлээсэн үүргээ биелүүлэхтэй холбоотой зайлшгүй гарах зардлыг хэлнэ.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь гэрээг давагдашгүй эсвэл алдагдалтай гэдгийг үнэлэхдээ компани бараа, үйлчилгээ үзүүлэх гэрээнд шууд хамааралтай зардлууд болон гэрээний үйл ажиллагаатай шууд холбоотой зардлын хуваарилалтыг аль алиныг нь багтаана. Ерөнхий болон захиргааны зардал нь гэрээнд шууд хамааралгүй бөгөөд гэрээнд заасны дагуу эсрэг талдаа тодорхой төлбөр тооцоогүй тохиолдолд хасагдана.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь 2022 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс хойших тайлангийн хугацаанд хүчин төгөлдөр болно. Банк эдгээр нэмэлт өөрчлөлтийг анх оруулсан тайлангийн жилийн эхэнд бүх үүргээ биелүүлээгүй байгаа гэрээнд хэрэгжүүлнэ. Банк энэхүү нэмэлт өөрчлөлтийн үр нөлөөг үнэлж байна.

НББОУС3-өөс батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг батлан гаргах үед батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд болон стандартын тайлбаруудыг дор тодруулсан болно. Банк эдгээр стандартууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүдийг хэрэгжиж эхлэх үеэс дагаж мөрдөнө.

Хэрэгжих хугацаа	Шинэ стандартууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүд
2023 оны 1-р сарын 1	- СТОУС 17 <i>Даатгалын гэрээ</i> - НББОУС 8-ийн нэмэлт өөрчлөлт <i>Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын тодорхойлолт</i> - НББОУС 1 ба СТОУС Практикийн бичиг баримт 2-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг толилуулах нь</i> - НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Нэг ажил гүйлгээнээс үүсч буй хөрөнгө ба өр төлбөрийн хойшлогдсон татвар</i>
2024 оны 1-р сарын 1	- СТОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Борлуулаад буцаан түрээслэсэн хөрөнгийн түрээсийн өр төлбөр</i> - НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт <i>Богино хугацаат болон урт хугацаат өр төлбөрийн ангилал</i>
Шийдвэрлэгдээгүй	СТОУС 10, НББОУС 28-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Хөрөнгө оруулагч ба түүний хараат компани, хамтарсан компанийн хооронд худалдсан эсхүл хандивласан хөрөнгө</i>

2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС) (Үргэлжлэл)

НББОУСЗ-өөс батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

СТОУС 17 Даатгалын гэрээ

2017 оны 5-р сард НББОУСЗ нь даатгалын гэрээний хүлээн зөвшөөрөлт, хэмжилт, тайлагнал болон толилуулгын зарчмуудыг тусгасан нягтлан бодох бүртгэлийн иж бүрэн шинэ стандарт болох СТОУС 17 Даатгалын гэрээ стандартыг баталсан. СТОУС 17 нь хүчин төгөлдөр болох хугацаанаасаа эхлэн 2005 онд батлагдсан СТОУС 4 Даатгалын гэрээ стандартыг орлоно. СТОУС 17 нь даатгалыг гаргаж буй аж ахуйн нэгжийн төрлөөс үл хамааран бүх төрлийн даатгалын гэрээнд (жишээлбэл, амь насны даатгал, шууд даатгал, давхар даатгал гэх мэт) мөн түүнчлэн тодорхой онцлог бүхий санхүүгийн хэрэгслүүд болон баталгаанд үйлчилнэ. Стандартын хамрах хүрээ нь цөөн хэдэн хязгаарлалттай. СТОУС 17 нь СТОУС 9 эсхүл СТОУС 17-ийн хүрээнд ямар хэрэгслүүд эсхүл бүрэлдэхүүн хэсгүүд орохыг тодорхойлоход нөлөөлж болох даатгалын шинж чанар бүхий банкны бүтээгдэхүүний нягтлан бодох бүртгэлийн шинэ шаардлагыг танилцуулсан.

Даатгалд хамрагддаг зээлийн карт ба түүнтэй адилтгах бүтээгдэхүүнүүд: эдгээр бүтээгдэхүүнийг олгогчдын ихэнх нь СТОУС 9-ийн дагуу санхүүгийн хэрэгслүүд гэж үзэн одоогийн ашиглаж буй бүртгэлийн зарчмыг үргэлжлүүлэх боломжтой болно. СТОУС 17 нь даатгалын гэрээний тодорхойлолтыг хангасан зээлийн картын гэрээг (мөн түүнтэй адилтгах зээлийн эсхүл төлбөрийн нөхцөлтэй бусад гэрээг) гагцхүү аливаа нэг үйлчлүүлэгчтэй байгуулсан гэрээний үнийг тогтоохдоо тухайн үйлчлүүлэгчийн даатгалтай холбоотой эрсдэлийг тусгаагүй тохиолдолд СТОУС 17-ийн хамрах хүрээнд оруулахгүй.

Хэрэв даатгалын нөхцөл нь зээлийн картын гэрээний нөхцлийн нэг хэсэг болж олгогддог тохиолдолд, олгогч нь дараах шаардлагын дагуу бүртгэнэ:

- Даатгалын бүрэлдэхүүн хэсгийг салгаж СТОУС 17-ийн дагуу бүртгэх
- Бусад бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг холбогдох бусад стандартууд (жишээлбэл, СТОУС 9, СТОУС 15 Хэрэглэгчидтэй байгуулсан гэрээний орлого эсхүл НББОУС 37 Нөөц, болзошгүй өр төлбөр ба болзошгүй хөрөнгө гэх мэт)-ын дагуу бүртгэнэ.

Даатгалын шинж чанарыг хангасан боловч даатгалын тохиолдол үүсэхэд гэрээний дагуу даатгуулагчийн үүргийг биелүүлэхэд шаардагдах хэмжээгээр нөхөн төлбөрийг хязгаарласан зээлийн гэрээ: Энэ төрлийн зээлийг олгогчид – жишээ нь: нас баралтаас болон чөлөөлөгдсөн зээл - СТОУС 9 эсхүл СТОУС 17-г сонгох боломжтой. Уг сонголт нь эргэлт буцалтгүй бөгөөд багцын түвшинд хийгдэнэ.

СТОУС 17 нь 2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс эхлэх эсхүл түүнээс хойших тайлагналын хугацаанд хүчин төгөлдөр болох бөгөөд шаардлагатай тоон үзүүлэлтүүдийг харьцуулна. Хэрэв Банк нь СТОУС 17 анх хэрэгжүүлж эхлэхээс өмнө эсхүл тухайн өдрөөс эхлэн СТОУС 9 болон СТОУС 15 стандартуудыг хэрэгжүүлж эхэлсэн тохиолдолд СТОУС 17-г хугацаанаас нь өмнө мөрдөж эхлэхийг зөвшөөрсөн.

Банк нь СТОУС 17-г хэрэгжүүлснээр санхүүгийн тайланд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлгээг хийж дуусгасан бөгөөд СТОУС 17.7(h)-д заасан зээлийн карт зэрэг банкны зарим бүтээгдэхүүнийг энэхүү хүрээнд хамруулаагүй. 2023 оноос хэрэгжих шинэ стандарт нь Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй гэж дүгнэсэн.

НББОУС 8-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд - Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын тодорхойлолт

2021 оны 2-р сард НББОУСЗ нь НББОУС 8-ийн НББ-ийн тооцооллын тодорхойлолтод нэмэлт өөрчлөлт оруулсан. Энэхүү өөрчлөлтүүд нь НББ-ын тооцооллын өөрчлөлт, НББ-ийн бодлогын өөрчлөлт, алдааны залруулга зэргийн хоорондын ялгааг тодорхойлсон. Мөн аж ахуй нэгжүүд НББ-ийн тооцооллыг боловсруулахад хэмжилтийн техник болон өгөгдөл хэрхэн хэрэглэгддэгийг тодруулж өгсөн.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс эхлэх эсхүл түүнээс хойших тайлант жилүүдэд хүчин төгөлдөр болох бөгөөд НББ-ийн тооцооллын өөрчлөлт, НББ-ийн бодлогын өөрчлөлтүүдэд үйлчилнэ. Холбогдох баримтуудын толилуулсан тохиолдолд эрт хэрэгжүүлэхийг зөвшөөрнө. Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС) (Үргэлжлэл)

НББОУСЗ-өөс батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд (Үргэлжлэл)

НББОУС 1 болон СТОУС Практикийн бичиг баримт 2-т орсон нэмэлт өөрчлөлтүүд - Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг толилуулах нь

2021 оны 2-р сард НББОУСЗ-өөс НББОУС 1 болон СТОУС Практик тайлагнал 2-т материаллаг байдлын дүгнэлт хийх нэмэлт өөрчлөлтүүд оруулсан. Энэ нь НББ-ийн толилуулгад материаллаг байдлын дүгнэлтийг ашиглах заавар жишээг багтаасан. Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь аж ахуйн нэгжүүдэд "гол" нягтлан бодох бүртгэлийн толилуулах шаардлагыг "материаллаг" нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогоо ил тод болгох шаардлагаар сольж, аж ахуйн нэгжүүд материаллаг байдлын үзэл баримтлалыг хэрхэн ашиглах талаар зааварчилгааг нэмж оруулснаар илүү хүртээмжтэй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын тодруулгын гаргахад туслах зорилготой юм.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь 2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөс эхсүл түүнээс хойших тайлант жилийн хугацаанд хүчин төгөлдөр үйлчилэх бөгөөд өмнө хэрэгжүүлэхийг зөвшөөрнө. Практик тайлагнал 2 нь НББ-ийн мэдээлэлд материаллаг байдлын тодорхойлох заавал шаардагдахгүй зааварчилгааг гаргасан тул энэ өөрчлөлтөд хүчин төгөлдөр болох огноо шаардлагагүй болно.

Банк одоогоор энэхүү нэмэлт, өөрчлөлт нь НББ-ийн бодлогын тодруулгад хэрхэн нөлөөлөхийг үнэлж байна.

НББОУС 12 Орлогын албан татвар – Нэг ажил гүйлгээнээс үүсч буй хөрөнгө ба өр төлбөрийн хойшлогдсон татвар

НББОУСЗ нь 2021 оны 5 сард НББОУС 12 Орлогын албан татвар-т нэмэлт өөрчлөлт оруулсан. Уг өөрчлөлтөөр НББОУС 12-ын дагуу хойшлогдсон татварын хөрөнгө өр төлбөрийг анх удаа хүлээн зөвшөөрөхөөс чөлөөлөгдөх цар хүрээг нарийвчлан тусгасанаар татвар ногдох орлогоос хасагдах болон татвар ногдох тэнцүү дүнтэй түр зөрүү үүсгэж байгаа гүйлгээнүүдийг чөлөөлөгдөх цар хүрээнд хамааруулахгүй болсон.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлтийг санхүүгийн тайланд толилуулж буй зэрэгцүүлсэн тайлант жилийн эхэнд эхсүл тайлант жилийн эхнээс хойших хугацаанд гарсан гүйлгээнд дагаж мөрдөнө. Мөн, санхүүгийн тайланд толилуулж буй зэрэгцүүлсэн тайлант тайлант хугацааны эхэнд татвар ногдох болон татвар ногдох орлогоос хасагдах түр зөрүү үүсгэж буй түрээс болон татан буулгах үүрэгтэй холбоотой бүх гүйлгээнд хойшлогдсон татварын хөрөнгө (татвар ногдох ашиг хангалттай үед), өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө.

Банк одоогоор энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь НББ-ийн бодлогын тодруулгад хэрхэн нөлөөлөхийг үнэлж байна.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй**Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл**

Банк нь санхүүгийн тайлангаа өөрийн үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн тэмдэгт болох Монгол төгрөгөөр тайлагнадаг. Гадаад валютын гүйлгээг анх бүртгэхдээ гүйлгээ хийсэн өдрийн албан ханшаар үйл ажиллагааны мөнгөн нэгж рүү хөрвүүлж бүртгэнэ. Гадаад валютаар бүртгэсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийг санхүүгийн тайлангийн өдрийн албан ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Арилжааны бус үйл ажиллагаанаас үүссэн ханшийн бүх зөрүүг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд “Үйл ажиллагааны бусад орлого” гэж бүртгэнэ. Түүхэн өртгөөрөө гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлсийг гүйлгээ гарсан өдрийн албан ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнээрээ гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлүүдийг бодит үнэ цэн нь тодорхойлогдсон өдрийн ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнээр бүртгэх мөнгөн бус зүйлүүдийн дахин хөрвүүлэлтээс үүссэн ханшийн зөрүүг ашиг, алдагдалд шууд бусаар хүлээн зөвшөөрдөг мөнгөн бус зүйлсийн дахин хөрвүүлэлтээс үүссэн ханшийн зөрүүний валютын ханшийн зөрүүг бусад дэлгэрэнгүй орлогод шууд хүлээн зөвшөөрдөг.

Орлого ба зардлыг хүлээн зөвшөөрөх

Эдийн засгийн өгөөж нь Банкинд орж ирэх нь тодорхой мөн хэмжих боломжтой үед орлогыг хүлээн зөвшөөрч бүртгэдэг. Орлогыг хүлээн зөвшөөрөхөөс өмнө дараах тусгай шалгуурууд хангагдсан байх ёстой. Үүнд:

(i) Хүүгийн цэвэр орлого

Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж байгаа эсхүл БУЦАА бүртгэхээс бусад тохиолдолд санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого ба зардлыг үр ашигт хүүгийн аргаар тооцоолон "Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого" ба "Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал" гэж хүлээн зөвшөөрч цэвэр хүүгийн орлогод тус тус бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүг тайлант хугацааны бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт гэж үзэх бөгөөд "Арилжааны цэвэр алдагдал" болон "Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого"-д толилуулна. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого эсхүл зардлыг үр ашигт хүүгийн арга ашиглан тооцоолно.

Үр ашигт хүүгийн түвшин нь ирээдүйн мөнгөн урсгалыг санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүлээгдэж буй хугацаанд эсхүл түүнээс богино хугацааны туршид хорогдуулж санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн дансны цэвэр дүнг гаргах хүүгийн хувь болно. Ирээдүйн мөнгөн урсгалыг тооцохдоо санхүүгийн хэрэгслүүдийн гэрээний бүх нөхцөлүүдийг харгалзан үзнэ.

Тооцоолохдоо санхүүгийн хэрэгслүүдийн гэрээний бүх нөхцөлүүд (жишээлбэл, урьдчилж төлөх сонголт) болох ирээдүйн зээлийн алдагдлаас бусад тухайн хэрэгслүүдэд шууд хамаарах аливаа төлбөр эсхүл өсөн нэмэгдэх зардал болон үр ашигт хүүгийн түвшинг харгалзан үзнэ.

Үнэ цэн нь буурсан санхүүгийн хөрөнгийн үр ашигт хүү нь ирээдүйн мөнгөн урсгалыг (хүлээн зөвшөөрөх үед хүлээгдэж буй эрсдэлийн санг оруулна) санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнтэй (ихэнх тохиолдолд худалдан авсан дүнтэй тэнцүү байна) нь тэнцүү болгон хорогдуулах хүү байна. Энэхүү тооцооллоор үр ашигт хүүгийн түвшин өөрчлөгдөнө.

Доор дурдсан 2 нөхцөлөөс бусад тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийн дансны нийт дүнгээс үр ашигт хүүгийн хэмжээгээр хүүгийн орлого тооцоолно. (i). Үнэ цэнийн бууралтад орсон (3-р түвшинд хамаарах) санхүүгийн хөрөнгийн хүүгийн орлогыг дансны нийт үнээс эрсдэлийн санг хассан дүнд үндэслэн үр ашигт хүүгийн хувиар тооцоолон олно. (ii). Үнэ цэнийн бууралттай санхүүгийн хөрөнгө худалдан авсан эсхүл санхүүгийн хөрөнгийг анх гаргахад үнэ цэнийн бууралтад орсон бол тухайн хөрөнгийн хорогдуулсан өртөгт үндэслэн эрсдэлээр тохируулсан хүүгийн хувь хэмжээгээр хүүгийн орлогыг тооцоолно.

(ii) Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого

Банк нь өөрийн харилцагч нарт үзүүлдэг төрөл бүрийн үйлчилгээнээс хураамж, шимтгэлийн орлого олдог. Хураамж, шимтгэлийн орлогыг тухайн үйлчилгээг үзүүлсний хариуд Банкны олох төлбөрийн хэмжээг тусгасан хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрнө. Гүйцэтгэлийн үүрэг, түүнчлэн тэдгээрийг хангах хугацааг гэрээ байгуулах үед тодорхойлдог. Банкны орлогын гэрээнд доор тайлбарласны дагуу олон гүйцэтгэлийн үүрэг ихэвчлэн байдаггүй. Банк нь харилцагчиддаа үйлчилгээ үзүүлэх үед төлбөрийг нэхэмжлэх бөгөөд ихэнхдээ үйлчилгээ үзүүлсэн даруй эсхүл тодорхой хугацаанд үзүүлсэн үйлчилгээний төлбөрийг гэрээний хугацаа дууссаны дараа авдаг. Банк нь үйлчилгээгээ харилцагчид шилжүүлэхээс өмнө ихэвчлэн хяналт тавьдаг тул орлогын зохицуулалтын үндсэн үүрэг гэж дүгнэсэн.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Орлого ба зардлыг хүлээн зөвшөөрөх (Үргэлжлэл)

(ii) Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого

Тодорхой хугацааны туршид үйлчилгээг үзүүлж олох орлогыг тэр хугацааны туршид нь хуримтлуулна. Эдгээр хураамжид хадгаламжийн хайрцгийн шимтгэл орно.

Гүйлгээний үйл ажиллагаанаас олсон шимтгэлийн орлого

Гуравдагч этгээдтэй хийсэн хэлцэл, хэлцэлд оролцсоноос үүссэн хураамжийг үндсэн хэлцэл дууссаны дараа хүлээн зөвшөөрнө. Гүйцэтгэлийн тодорхой үүрэг хариуцлагатай холбоотой хураамж буюу хураамжийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг гүйцэтгэлийн холбогдох шалгуурыг хангасны дараа хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь өргөн цар хүрээний санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлж үүнээсээ шимтгэл ба хураамж авдаг. Банк санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлснээр үр ашигт өгөөжийн нэг хэсэг биш болох бүх шимтгэлийн орлогоо (төлбөрийн картын хураамж, гар утасны үйлчилгээ г.м) цаг тухайд нь гүйцэтгэл биелэгдсэн үед нь бүртгэдэг. Банк өөрийн зээлийн багцын хэсэг болон бусад оролцогчдод хамаарах үр ашигт хүүгийн хэсгүүдээс өөртөө авч үлдээгүй.

Холбогдох санхүүгийн хэрэгслүүдийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого

Банкны холбогдох санхүүгийн хэрэгслүүдийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого нь: зээл олголтын шимтгэл, олгогдоогүй үйлчилгээний шимтгэл болон зээлтэй холбоотой бусад шимтгэлүүд орно. Эдгээр шимтгэл нь (өсөн нэмэгдэх аливаа зардлын хамт) зээлийн үр ашигт хүүгийн залруулга гэж хүүгийн орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Харин татан авахгүй нь бараг тодорхой болсон зээлүүдийн зээлийн үйлчилгээний шимтгэл нь хугацааны эцэст орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

Хураамж ба шимтгэлийн зардал

Хураамжийн зардал нь арилжааны банкинд тогтмол төлдөг үйлчилгээний шимтгэл хураамжийг илэрхийлдэг. Хураамжийн зардлыг бодитоор үйлчилгээ авсан тухай бүрд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

Тодорхой гүйцэтгэлийн хэмжээтэй холбогдох төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг гүйцэтгэл биелэгдсэн үед нь хүлээн зөвшөөрдөг.

(iii) Арилжааны цэвэр орлого

Арилжааны цэвэр орлогод "Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй" санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн хүүгийн орлого, зардал, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бүх олз, гарз болон ногдол ашиг хамаарна.

(iv) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого

Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж байгаагаас бусад буюу БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө өр, төлбөрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бүх олз гарзыг энэхүү орлогод хамааруулна.

Хейджийн нягтлан бодох бүртгэлийг дагаж мөрдөх сонголт хийгээгүй тохиолдолд эдийн засгийн хейджийн зорилгоор эзэмшиж байгаа үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн зөрүүг энэ орлогод хамааруулна.

Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт

Бодит үнэ цэнээр бүртгэж, өөрчлөлтийг нь тухайн жилийн ашиг алдагдлаар тусгадаг санхүүгийн хэрэгслүүдийг анх бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнийг хамгийн сайн тодорхойлох зүйл нь гүйлгээний үнэ байна. Бодит үнэ цэн гүйлгээний үнийн хооронд зөрүү гарсан тохиолдолд анх хүлээн зөвшөөрөлтийн олз, гарзыг зөвхөн дараах тохиолдолд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ. Адил төрлийн санхүүгийн хэрэгслийг арилжаалдаг зах зээлд сүүлийн үед гарсан гүйлгээний үнийг баримталсан эсхүл үнэлгээний аргачлалаар үнийг тогтоосон ба үнийн орц мэдээллийг зөвхөн ажиглагдахуйц зах зээлээс авсан. Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өрийн хэрэгслүүд дэх хөрөнгө оруулалтад хүлээгдэж буй эрсдэлийн санг хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ. Үүний үр дүнд санхүүгийн тайланд гарз хүлээн зөвшөөрнө.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(i) Хүлээн зөвшөөрөх өдөр

Бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдөр (Банк тухайн хэрэгслүүдийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Санхүүгийн хөрөнгийг холбогдох хууль тогтоомжинд заасан хугацаа эсхүл зах зээлийн хэлцлээр тогтоосон хугацаанд худалдах эсхүл худалдан авах арилжааг "Хэвийн нөхцөлтэй арилжаа"-нд хамааруулан ойлгоно.

(ii) Санхүүгийн хөрөнгүүд – Ангилал болон хэмжилт

Санхүүгийн хөрөнгийн ангилал нь 'ЗҮТБХТ' гэж нэрлэгддэг мөнгөн урсгалын шинжилгээ болон бизнесийн загварын шинжилгээгээр тодорхойлогдоно.

'ЗҮТБХТ'-ийн шалгуурт нийцээгүй санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдалд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр бүртгэнэ.

'ЗҮТБХТ'-ийн шалгуурт нийцсэн санхүүгийн хөрөнгийг бизнесийн загварын шалгуураар үнэлнэ.

Санхүүгийн хөрөнгийн бизнесийн загварын шалгуур гэдэгт дараах ойлголтуудыг хамааруулна. Үүнд:

Хорогдуулсан өртгөөр хэмжсэн санхүүгийн хөрөнгө: Гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бизнесийн загварт хамаарах санхүүгийн хөрөнгийг хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө: Гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон худалдан борлуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бизнесийн загварт хамаарах санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэнэ.

БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө: Дээрх 2 бизнесийн загварын алинд нь ч хамаарахгүй санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн ангилалд толилуулна.

(iii) Хорогдуулсан өртгөөр хэмжсэн санхүүгийн хөрөнгүүд

Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө БҮЦ-ээр нь бүртгэх бөгөөд БҮЦ-д санхүүгийн хөрөнгөтэй шууд холбоотой гүйлгээний зардал, зээл олгохтой холбоотой хураамж, шимтгэлүүд багтана. Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа хорогдуулсан өртгөөр хэмжих буюу дансны үнэ дээр хуримтлагдсан хүүг нэмж, тайлант хугацааны үндсэн болон хүүгийн төлбөрийг хасаж бүртгэнэ. Эдгээр санхүүгийн хөрөнгүүдийг анх хүлээн зөвшөөрсөн өдрөөс эхлэн ирээдүйд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолно.

Гэрээ зурагдсан өдрөөр тодорхойлсон үр ашигт хүүгийн түвшинд үндэслэн хүүгийн орлогыг тооцоолно.

Энэхүү ангилалд Монголбанк дахь харилцах болон бэлэн мөнгө, харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа, бусад банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах ба хадгаламж, репо хэлцэл, Засгийн газар болон Монголбанкны өрийн бичиг, үнэт цаас багтана.

(iv) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө

Өрийн хэрэгслүүд

Дараах 2 шалгуурыг хангасан өрийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэнэ: Үүнд:

- Бизнесийн загварын шалгуур: Санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон худалдан борлуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бизнесийн загвар ("цуглуулах, худалдан борлуулах"). Сүүлийн зорилго нь ач холбогдол багатай боловч бизнесийн загварын салшгүй хэсэг байдаг.
- Мөнгөн урсгалын загварын шалгуур: Санхүүгийн хөрөнгийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх шалгууртай адил.

Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө бодит үнэ цэнээр бүртгэх бөгөөд уг хөрөнгөд хамаарах шууд зардлыг бодит үнэ цэнд оруулан тооцно.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(iv) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Өрийн хэрэгслүүд (Үргэлжлэл)

Дараах үеүдэд тэдгээрийг бодит үнэ цэнээр нь хэмжиж, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрнө. Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгслүүдийн ирээдүйд хүлээгдэж буй эрсдэлийн санг тооцдогтой адил БҮЦБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэгслүүдийн ирээдүйд хүлээгдэж буй алдагдлыг тооцоолно. Өрийн хэрэгслийг худалдан борлуулсан өдрөөр өмнө нь уг хөрөнгөтэй холбоотойгоор бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн дүнг тайлант үеийн ашиг алдагдалд шилжүүлэн бүртгэнэ.

Үүнээс гадна, гэрээ байгуулах үед тодорхойлсон үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хүүгийн орлогыг тооцоолж орлого, үр дүнгийн тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Өмчийн хэрэгслүүд

СТОУС 9-ийн хамрах хүрээнд багтах өмчийн бүх хөрөнгө оруулалтыг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь хэмжинэ. Гэхдээ бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэхээр сонгосон өмчийн хөрөнгө оруулалт үүнд хамаарахгүй. Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслийг өртгөөр нь хэмжих сонголт байхгүй. Өрийн хэрэгслийг худалдан борлуулсан өдрөөр өмнө нь уг хөрөнгөтэй холбоотойгоор бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн дүнг тайлант үеийн ашиг, алдагдалд шилжүүлэн бүртгэхгүй. Хэрэв хүлээн авсан ногдол ашиг нь хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг илэрхийлж байгаа бөгөөд өмчөөрх эргэн төлөлт биш бол тайлант үеийн ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ. Эдгээр хэрэгслүүдэд үнэ цэнийн бууралт тооцохгүй.

Банк нь өмчийн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэхээр сонгосон.

(v) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө

Санхүүгийн хэрэгслүүдийг доор дурдсан нөхцөлд БҮЦАА-д бүртгэх сонголт хийж болно. Үүнд: (а) хэмжилт буюу хүлээн зөвшөөрөлтийн нийцгүй байдлыг арилгах эсхүл багасгах; (б) Банк санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг бүлэглэн бодит үнэ цэнийн үндсэн дээр удирдах; (в) санхүүгийн өр төлбөр нь нийлмэл санхүүгийн хэрэгслийг агуулсан бөгөөд энэ нь үндсэн гэрээтэй шууд харилцан хамааралгүй байх тохиолдол.

Энэ ангилалд үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүд, ипотекийн зээлээр баталгаажсан бондууд ("ИЗББ"), энгийн эрхтэй хөрөнгөөр баталгаажсан бонд (ХББ) болон МИК Холдинг ХК-н 100% эзэмшдэг охин компаниудад худалдах харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа зэрэг багтана.

(vi) Зээлээр авсан санхүүжилт, хоёрдогч өглөг ба өрийн үнэт цаас

Зээлээр авсан санхүүжилт, хоёрдогч өглөг болон өрийн үнэт цаас нь гадаад дотоодын санхүүгийн байгууллагын өмнө гэрээгээр хүлээсэн үүрэг юм.

Анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа, зээл, хоёрдогч өглөг болон өрийн үнэт цаасыг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо зээл авах үеийн хөнгөлөлт, урамшуулал ба үр ашигт хүүгийн нэг салшгүй хэсэг болж буй зардлуудыг авч үзнэ.

Банкны зээлээр авсан болон өрийн үнэт цаасаар авсан санхүүжилтийн шинжилгээг Тодруулга 21.3 болон 21.4-д тус тус толилуулсан.

(vii) Бусад банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж

Үүнд дотоод ба гадаадын арилжааны банкууд ба Монголбанкнаас гадаад валют болон төгрөгөөр байршуулсан хугацаатай хадгаламж ба бусад банк ба санхүүгийн байгууллагуудын харилцах дансан дахь хадгаламж багтана. (Тодруулга 21.1).

Бусад банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламжийг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

(viii) Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

Үүнд харилцагчдын байршуулсан харилцах данс, хугацаагүй болон хугацаатай хадгаламж багтана (Тодруулга 21.2).

Харилцагчдын харилцах, хадгаламжийн өр төлбөрийг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа үр ашигт хүүгийн арга ашиглан хорогдуулсан өртгөөр хэмжинэ.

(ix) Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон олгогдоогүй зээлийн амлалт

Санхүүгийн баталгааны гэрээ нь өрийн хэрэгслүүдийн гэрээний нөхцөлийн дагуу төлөх төлбөрийг төлөх боломжгүй болсноос үүдэн баталгаа гаргуулагчийн өмнөөс баталгаа гаргагч буюу банк өрийн хэрэгслүүд эзэмшигчид төлбөрийг барагдуулах үүрэг бий болгож буй гэрээ.

Санхүүгийн баталгаа гаргаж өгсний улмаас хүлээн авсан урамшууллыг санхүүгийн тайлангуудад (сангийн хамт) анхлан бүртгэхдээ бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Хэрэв бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх сонголт хийгээгүй ба санхүүгийн хөрөнгийг бусдад шилжүүлснээр санхүүгийн баталгаа үүсээгүй бол санхүүгийн баталгааг дараагийн тайлант үеүдэд доорх 2 дүнгийн аль ихээр нь хэмжинэ.

- ▶ СТОУС 9-ийн дагуу тодорхойлсон алдагдлын хэмжээ; болон
- ▶ Банкны орлого хүлээн зөвшөөрөх бодлогын дагуу хүлээн зөвшөөрсөн хуримтлагдсан орлогын дүнгээс анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнг хассан дүн.

Хүлээн авсан урамшуулалыг ашиг алдагдлын тайлангийн хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлогод хүлээн зөвшөөрөх бөгөөд шулуун шугамын аргаар баталгааны хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрнө.

БҮЦАА-аар бүртгэгдээгүй санхүүгийн баталгааны гэрээг санхүүгийн байдлын тайланд (бусад өглөг дотор) эрсдэлийн сангаар тусгаж, дахин хэмжилтийг ашиг, алдагдлын тайланд Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардалаар толилуулдаг.

Банк санхүүгийн баталгааны гэрээг БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдэд бүртгэх сонголт хийгээгүй болно.

(x) Зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүрэг

Зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүргийг анх бодит үнэ цэнээр нь хэмжих бөгөөд хэрэв бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх сонголт хийгээгүй бол уг хэрэгслийг дараагийн тайлант үеүдэд доорх 2 дүнгийн аль ихээр нь хэмжинэ:

- ▶ СТОУС 9-ийн дагуу тодорхойлсон алдагдлын хэмжээ; болон
- ▶ Банкны орлого хүлээн зөвшөөрөх бодлогын дагуу хүлээн зөвшөөрсөн хуримтлагдсан орлогын дүнгээс анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнг хассан дүн.

БҮЦАА-аар бүртгээгүй зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд (бусад өглөг дотор) эрсдэлийн сангаар тусгаж, дахин хэмжилтийг ашиг, алдагдлын тайланд Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардалаар толилуулдаг.

Банк зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүргийг БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдэд бүртгэх сонголт хийгээгүй болно.

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Зээлийн эрсдэлийн үнэ цэнийн бууралтын загвар нь хүлээгдэж буй алдагдал дээр үндэслэнэ. Энэ загвар нь хорогдуулсан өртгөөр эсхүл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх зээл ба өрийн хэрэгслүүд, бодит үнэ цэнээр нь бүртгээгүй зээл олгох үүрэг болон санхүүгийн баталгаа, мөн дансны авлага хамаарна. Өмчийн хөрөнгө оруулалтад үнэ цэнийн бууралтын гарз хүлээн зөвшөөрөхгүй.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)

Ерөнхий загвар

Хөрөнгө анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш тухайн хөрөнгөтэй холбоотой зээлдэгчийн зээлийн эрсдэл хэрхэн өөрчлөгдсөн талаарх мэдээлэлд үндэслэн хөрөнгийг 3 “Түвшин”-д ангилах нөхцөлийг Банк тодорхойлсон. Үүнд:

- ▶ 12 сард ногдох хүлээгдэж буй алдагдалтай тэнцүү хэмжээний зээлийн эрсдэлийн сан (“Түвшин 1”): Хэрэв тайлангийн өдрөөр, санхүүгийн хэрэгслүүдийн зээлийн эрсдэл нь анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс хойш мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өсөөгүй бол энэхүү санхүүгийн хэрэгслүүдийн үнэ цэнийн бууралт нь 12 сард ногдох хүлээгдэж буй алдагдалтай тэнцүү байна (ирэх 12 сарын дотор төлбөрийн чадваргүй болох эрсдэлээс үүсэх);
- ▶ Үнэ цэнийн бууралтад ороогүй хөрөнгийн төлөгдөж дуусах хугацаа хүртэлх нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал (“Түвшин 2”): Анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс хойш санхүүгийн хэрэгслүүдийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөнөөс үүссэн алдагдлын хэмжээ нь нийт хугацааны хүлээгдэж буй зээлийн алдагдалтай тэнцүү байна. Гэхдээ тухайн санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад ороогүй байна.
- ▶ Үнэ цэнийн бууралтад орсон хөрөнгийн төлөгдөж дуусах хугацаа хүртэлх нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал (“Түвшин 3”): Хөрөнгийн үнэ цэн буурсан үед алдагдлын дүн нь нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдалтай тэнцүү байна.

Ерөнхий загварыг СТОУС 9-ийн хамрах хүрээнд багтсан бүх хэрэгслүүдэд ашиглах бөгөөд үнэ цэн нь буурсан зээлийг худалдан авснаас бий болсон хөрөнгө болон анх гаргахад үнэ цэнийн бууралтад орсон хөрөнгийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг хялбаршуулсан аргаар хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

СТОУС 9-ийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын загвараар түвшин хоорондын уялдаа холбоог сайтар тодорхойлж өгсөн. Жишээ нь: Өмнөх тайлант хугацаанд хөрөнгө төлөгдөж дуусах хүртэлх хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийн сан байгуулсан байсан ба дараагийн тайлант хугацаанд зээлийн эрсдэл буурсан бол тухайн хөрөнгийг буцаан 1-р түвшинд ангилах буюу 1-р түвшинд хамаарах хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийн сан байгуулж болох юм.

1 болон 2 дугаар түвшинд хамаарах хөрөнгийн хүүгийн орлогыг дансны нийт дүнд үндэслэн тооцоолно. Харин 3 дугаар түвшинд хамаарах хөрөнгийн хүүгийн орлогыг тооцохдоо дансны цэвэр дүнд буюу дансны нийт дүнгээс зээлийн эрсдэлийн санг хассан дүнд үндэслэн тооцно.

Төлбөр төлөхгүй байх эрсдэл

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолохын тулд төлбөр төлөхгүй байх эрсдэл буюу төлбөрийн доголдлыг тодорхойлох нь зүйтэй. Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолох болон зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйцээр өссөн гэх үзүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх төлбөр төлөхгүй байх магадлалыг (ТТБМ) ашиглан 12 сарын болон нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолдог.

Төлбөр төлөхгүй байх эрсдэл буюу төлбөрийн доголдолд гэдэгт дараах зүйлсийг хамааруулна. Үүнд:

- ▶ Үндсэн болон хүүгийн төлбөр 90 хоногоос дээш хэтрэх,
- ▶ Харилцагч зээлийн төлбөрөө Банкинд бүрэн төлөхгүй байх магадлалтай.

Банк харилцагчийн зээлийн төлбөрөө төлөх чадвартай байгаа эсэхийг үнэлэхдээ тоон болон чанарын үзүүлэлтийг харгалзан үздэг.

Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт

Банк үнэ цэнийн бууралт тооцох хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг байнга хянаж байдаг. Хэрэв зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйцээр өссөн бол Банк хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцохдоо 12 сард ногдох биш хөрөнгө төлөгдөж дуусах хүртэлх нийт хугацаанд тооцоолно.

Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогоор ашигтай арга буюу тайлант хугацааны эцэст зээлийн эрсдэл “бага” гэж үнэлэгдсэн хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өсөхгүй гэсэн үзэл баримтлалыг ашиглахыг зөвшөөрдөггүй. Тиймээс банк тайлант хугацаа бүрт үнэ цэнийн бууралт тооцох хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг үнэлж үздэг.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)

Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт (Үргэлжлэл)

Хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг үнэлэхдээ Банк санхүүгийн хэрэгслүүдийн үлдэх хугацаанд төлбөр төлөгдөхгүй байх эрсдэлийг тухайн санхүүгийн хэрэгслийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед тооцоолсон эрсдэлтэй харьцуулна. Энэхүү тооцоололд тоон болон чанарын үзүүлэлт, зээлийн эрсдэлийн түүхэн мэдээлэл болон эдийн засгийн ирээдүйн нөхцөл байдал зэргийг харгалзан авч үзнэ.

Эдийн засгийн нөхцөл байдлыг таамагласан хувилбарууд нь хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараагийн тайлант үеүдэд төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлалыг тодорхойлох суурь болно. Эдийн засгийн нөхцөл байдлыг таамагласан хувилбарууд нь төлбөр төлөгдөхгүй байх өөр, өөр магадлалын хувилбарыг бий болгоно. Эдгээр хувилбаруудын жигнэсэн дундаж магадлалын хувь хэмжээ нь зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг тодорхойлоход ашиглагдана.

Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон зээлүүд

Банк нь заримдаа барьцаа хөрөнгийг хурааж авахын оронд зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлийг зохицуулах үүднээс зээлийн үндсэн нөхцөлд хөнгөлөлт, өөрчлөлт оруулдаг.

Зээлдэгчийн одоогийн эсхүл хүлээгдэж буй санхүүгийн хүндрэлээс үүдэн хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг Банк хийж болно гэж үздэг бөгөөд зээлдэгч санхүүгийн хувьд хүндрэл учраагүй бол Банк энэхүү хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг зөвшөөрөхгүй болно.

Санхүүгийн хүндрэлийг харуулсан үзүүлэлтүүд нь Гэрээг биелүүлээгүй байх эсхүл Зээлийн Эрсдэлийн газруудаас гаргасан үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогдоно. Энэхүү өөрчлөлтүүдэд төлбөрийн хугацааг сунгах, зээлийн шинэ нөхцөлийг зөвшөөрөх зэрэг орно.

Гэрээний нөхцөл өөрчлөгдсөний дараа аливаа үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо өөрчлөлтөөс өмнө тооцоолсон анхны үр ашигт хүүг ашиглан хэмжинэ. Банк нь шинэчилсэн хуваарийн дагуу зээл цаашид хэвийн төлөгдөхөдийг баталгаажуулан хянадаг.

Зээлийг дахин тохируулж, өөрчилсөн боловч үл хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд зээлийн эрсдэл ихээхэн хэмжээгээр нэмэгдсэн гэж үздэг тул зээлийг 2-р шатанд ангилдаг. Хөрөнгө нь 2-р шатанд ангилагдсаны дараа зөвхөн дараах шалгууруудыг хангаж байж өөр шат руу ангилагдах боломжтой:

- Бүх зээлүүд нь хэвийн байх ёстой
- Шинэчилсэн төлбөрийн эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу зургаан сарын хугацаанд тогтмол төлбөрийг хийсэн байх
- Үйлчлүүлэгч хугацаа нь 30 хоногоос хэтэрсэн ямар ч гэрээ байгуулаагүй байх

Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон хөрөнгийн талаархи мэдээллийг 31.2-р тодруулгад тусгасан болно.

Данснаас хасах

Банк санхүүгийн хөрөнгө бүхэлдээ эсхүл зарим хэсэг нь эргэн төлөгдөхгүй гэж үзсэн тохиолдолд зээл болон өрийн хэрэгслийг данснаас хасаж бүртгэдэг. Данснаас хасах гэж буй хөрөнгийн төлбөрийг төлөх орлогын эх үүсвэр эсхүл хөрөнгө харилцагчид байхгүй гэдгийг нотолсон тохиолдолд тухайн хөрөнгийг данснаас хасаж бүртгэдэг. Данснаас хасах гэдэг нь өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгийг буцаах гүйлгээ юм.

Гэвч, нягтлан бодох бүртгэлийн онолд данснаас хасах нь эрх зүйн утгаараа харилцагчаас авах өрийг хэрэгсэхгүй болгож байгаа хэрэг биш бөгөөд ирээдүйд харилцагчийн төлбөрийн чадвар сайжирсан тохиолдолд өр төлбөрийг барагдуулахыг шаардах юм. Банк санхүүгийн хөрөнгийг данснаас хасахдаа шүүхийн шийдвэрийг үндэслэдэг. Шийдвэр гүйцэтгэх үйл ажиллагаанаас нөхөн төлбөр хүлээж авбал үүнийг үнэ цэнийн бууралтын олз гэж бүртгэнэ.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт

(i) Санхүүгийн хөрөнгө

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (эсхүл, санхүүгийн хөрөнгийн зарим хэсгийг эсхүл хоорондоо бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн зарим хэсгийг) данснаас хасаж бүртгэнэ. Үүнд:

- ▶ Тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан, эсхүл
- ▶ Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсхүл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулахгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн, эсхүл
 - ▶ Банк хөрөнгийн бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсхүл
 - ▶ Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн.

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсхүл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнх эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцоор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөрийг Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ.

(ii) Санхүүгийн өр төлбөр

Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсхүл хугацаа нь дууссан бол данснаас хасаж бүртгэдэг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсхүл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг санхүүгийн өр төлбөрийг өмнө бүртгэсэн дүнг данснаас хассан ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрсөн гэж үзнэ. Санхүүгийн өр төлбөрийн анхны бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд

Банкны гадаад валютын ханшийн эрсдэлийг удирдах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд. Үүсмэл хэрэгслүүдэд гадаад валютын форвард гэрээнүүд болон валютын своп гэрээнүүд багтана. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг тодруулга 14.2 хэсэгт харуулав.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн гэрээг байгуулсан өдрөөр бодит үнэ цэнээр нь хүлээн зөвшөөрч, тайлангийн дараах үе бүрт бодит үнэ цэнээр дахин хэмжинэ. Үнэлгээний зөрүүнээс үүссэн олз, гарзыг тайлант үеийн ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө. Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь зэрэг бол санхүүгийн хөрөнгөөр сөрөг бол санхүүгийн өр төлбөр хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

Бодит үнэ цэнийг тодорхойлох

Идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагдаж буй санхүүгийн хэрэгслүүдийн санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрөөрх бодит үнэ цэн нь аливаа гүйлгээний зардлыг хасаагүй биржийн ханш болон дилерийн үнэ (урт позицийн хувьд нийлүүлэлтийн үнэ, богино позицийн хувьд эрэлтийн үнэ)-н дээр үндэслэнэ.

Идэвхтэй зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд бодит үнэ цэнийг нь тохиромжтой үнэлгээний аргуудыг ашиглан тодорхойлно. Эдгээр аргуудад өнөөгийн үнэ цэнийн аргачлал, зах зээлийн үнийн мэдээлэл нь ажиглагдахуйц адил төстэй санхүүгийн хэрэгслүүдтэй харьцуулах арга, опционы үнэлгээний загвар, зээлийн загвар болон бусад тохиромжтой аргууд багтана.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнийг тодорхойлох (Үргэлжлэл)

Зах зээл дээрх сүүлийн үеийн арилжааны мэдээлэл эсхүл ашиглаж болохуйц зах зээлийн мэдээлэл байхгүй тохиолдолд зарим төрлийн санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг үнэлгээний арга ашиглан тодорхойлж бүртгэдэг. Тэдгээрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо бодит зах зээлийн гүйлгээний дүн болон үнийг тооцож үүнээс банк хамгийн тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашигладаг. Позит хаах үнэ, үнэлгээний нэмэх, хасах тохируулга, хөрвөх чадварын зөрүү, тухайн загварын хязгаарлалтууд нь авах зарах үнийн зөрүүг тодорхойлоход нөлөөлөх бөгөөд тэдгээр нөлөөллийн хамрах хүрээгээр загварт тохируулга хийдэг. Түүнчлэн санхүүгийн хэрэгслийг анх бүртгэхдээ эхний өдрийн үнэлгээнээс үүссэн олз, гарзыг хойшлуулан бүртгэх бөгөөд үнэлгээнд ашигласан орц мэдээлэл баттай болсон үед эсхүл хэрэгслүүдийг данснаас хасах үед олз, гарзыг тайлант үеийн ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн шинжилгээ болон бусад шаардлагатай мэдээллийг тодруулга 27-д тусгасан.

Санхүүгийн хэрэгслүүдийг цэвэр дүнгээр тайлагнах

Зөвхөн хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэврээр барагдуулах хуулиар олгогдсон эрхтэй, тооцоог цэвэр дүнгээр нь барагдуулах, эсхүл хөрөнгийг борлуулж өр төлбөрийг нь барагдуулах ажлыг нэгэн зэрэг хийхээр зэхэж байгаа тохиолдолд л санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийг хооронд нь хааж, цэвэр дүнгээр нь тайлан тэнцэлд толилуулж болно. Мастер үр дүнгийн тооцооны гэрээнүүдийн хувьд энэ нөхцөлүүд ерөнхийдөө хэрэгждэггүй учраас холбогдох хөрөнгө болон өр төлбөрийг нийт дүнгээр нь санхүүгийн байдлын тайланд тус тусад нь толилуулдаг.

Санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрийн нөхцөл өөрчлөлт

Санхүүгийн хөрөнгө нөхцөл өөрчлөх

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын болон зээлийн эрсдэлийн бус шалтгаанаар арилжааны бүтцийн өөрчлөлтийн үйл ажиллагааны үр дүнд гэрээний мөнгөн гүйлгээг дахин тохиролцсон эсхүл өөр хэлбэрээр бүтцийн өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд, Банк уг өөрчлөлт нь тухайн санхүүгийн хөрөнгийг данснаас хасахад хүргэсэн эсэхийг тодорхойлох үнэлгээг хийдэг. Санхүүгийн хөрөнгийн хувьд энэхүү үнэлгээ нь чанарын хүчин зүйл дээр суурилдаг.

Банк харилцагчид олгосон зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг үнэлэхдээ доорх нөхцөлүүдийг авч үздэг:

- зээлийн валют өөрчлөгдсөн
- өмчийн шинж чанар тодорхойлогдсон
- бизнесийн түнш өөрчлөгдсөн
- өөрчлөлтийн улмаас ҮТХТ-ийн шалгуур хангахгүй байх

Хэрвээ өөрчлөлт нь мөнгөн урсгалд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлээгүй бол энэ өөрчлөлтийг үл хүлээн зөвшөөрөх гэж авч үзэхгүй. Мөнгөн урсгалын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан дүнд үндэслэн Банк үнэ цэнийн бууралтын алдагдал бүртгээгүй бол өөрчлөлтийг нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцөл өөрчлөх

Одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцлийн өөрчлөлт нь ихээхэн ач холбогдолтой гэж дүгнэгдээгүй, улмаар данснаас хасахад хүргэхгүй бол санхүүгийн өр төлбөрийн хорогдуулсан өртгийг гэрээнд заасан ирээдүйн тооцоолсон мөнгөн гүйлгээний өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолохдоо санхүүгийн өр төлбөрийн анхны үр ашигт хүүгийн хямдруулалтын аргаар дахин тооцоолно. Үүний үр дүнд гарсан аливаа зөрүүг шууд ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Банк санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд, чанарын хүчин зүйлээс хамаарч, засварласан хямдруулсан өнөөгийн үнэ цэн болон санхүүгийн өр төлбөрийн анхны дансны үнийн хооронд арав буюу түүнээс дээш хувьтай зөрүү гарахад хүргэсэн өөрчлөлтийг мэдэгдэхүйц гэж үзнэ.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө**

Мөнгөн гүйлгээний тайланд тайлагнасан мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд касс дахь мөнгө, Монголбанкны дахь хязгаарлалтгүй харилцах данс, бусад банкуудад байршуулсан харилцах ба 3 сар түүнээс бага хугацаатай хадгаламжууд орно.

Үндсэн хөрөнгө

Тайлант хугацаа бүрийн эцэст үйлчилгээ үзүүлэх эсхүл захиргааны зорилгоор эзэмшиж буй барилга болон газраас бүрдсэн үл хөдлөх хөрөнгийг бодит үнэ цэнээс хуримтлагдсан элэгдэл болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр тусгадаг. Бусад бүх үндсэн хөрөнгө ба тоног төхөөрөмжийг анхны өртгөөс хуримтлагдсан элэгдэл болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг (хэрэв байгаа бол) хассан дүнгээр тусгадаг.

Үйлчилгээ үзүүлэх эсхүл захиргааны зорилгоор ашиглагдах дуусаагүй барилгыг анхны өртгөөс бүртгэгдсэн үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр тусгадаг. Эдгээр дуусаагүй барилгыг ашиглагдах зорилготой нь нийцүүлэн тохирох үндсэн хөрөнгө ба тоног төхөөрөмжийн ангилалд баригдаж дууссан үед нь ангилна. Эдгээр хөрөнгийг ашиглагдах зорилгод хэрэглэх боломжтой болсон үеэс бусад үндсэн хөрөнгүүдийн адил сууриар тооцон элэгдүүлж эхэлнэ.

Дахин үнэлгээг тайлант үе бүрийн дансны үнэ нь бодит үнэ цэнээр байх дүнгээс материаллаг зөрүү үүсгэхээргүй байхаар тогтмол хийгддэг.

Дахин үнэлгээний үр дүнд хөрөнгийн дансны үнэ нэмэгдсэн бол өсөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрч, дахин үнэлгээний нөөцөд хуримтлуулан бүртгэнэ. Дахин үнэлсэн хөрөнгийг дахин үнэлэх үед үнэлгээ нь өсвөл өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн зардалтай тэнцэхүйц орлого хүлээн зөвшөөрч илүү гарч буй дүнгээр хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг бүртгэнэ. Дахин үнэлгээний үр дүнд хөрөнгийн дансны үнэ буурсан бол уг бууралтыг ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрөх ба дахин үнэлсэн хөрөнгийг дахин үнэлэх үед үнэ цэн нь буурсан бол өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг бууруулж, уг нэмэгдлээс хэтэрсэн дүнг ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө. Дахин үнэлсэн хөрөнгийг ашиглалтаас хасах эсхүл худалдан борлуулах үед хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдлийн үлдэгдлийг хуримтлагдсан ашиг дансанд хаана.

Үндсэн хөрөнгийн өртөг эсхүл дахин үнэлсэн дүнгээс тэдгээрийн үлдэх өртгийг хассан дүнг шулуун шугамын аргаар, ашиглалтын жилд нь элэгдүүлдэг. Тооцоолсон ашиглалтын жил, үлдэх өртөг болон элэгдлийг бодох аргыг тайлан гаргах өдрөөр хянаж үздэг ба тооцооллыг өөрчлөх шаардлагатай байвал нөлөөллийг нь ирэх жилүүдэд залруулдаг.

Хөрөнгө тус бүрийн өртгийг үлдэх өртөг хүртэл нь, ойролцоолон тооцоолсон дараах ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ.

Барилга	40 жил
Тавилга, эд хогшил	10 жил
Компьютер, техник хэрэгсэл	3 - 10 жил
Тээврийн хэрэгсэл	10 жил
Түрээсийн хөрөнгийн сайжруулалт	Түрээсийн хугацаа болон ашиглалтын хугацааны аль багад

Үндсэн хөрөнгийг худалдан борлуулах үед эсхүл түүний ашиглалт, борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр ашиг олохгүй болсон үед үл хүлээн зөвшөөрнө. Үндсэн хөрөнгийн борлуулалтын цэвэр орлого (хэрэв байгаа бол), дансны цэвэр үнэ хоёрын зөрүүг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Биет бус хөрөнгө

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерын программ хангамж, лиценз, патент, эрхийн өртөг орно.

Зөвхөн биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж нь Банкинд орж ирэх нь магадлалтай болсон үед л биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

Тусад нь авсан биет бус хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэдэг. Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа, биет бус хөрөнгийг хуримтлагдсан хорогдуулалт болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан өртгөөр тайланд тусгадаг.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсхүл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалт нь тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа санхүүгийн жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсхүл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсхүл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд биет бус хөрөнгийн үүрэгтэй нь нийцсэн зардлын бүлэгт хүлээн зөвшөөрнө.

Биет бус хөрөнгийн өртгийг дараах ойролцоогоор тооцоолсон ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргыг ашиглан, үлдэх өртөг хүртэл нь хорогдуулна. Үүнд:

Компьютерын програм хангамж	1 - 10 жил
Патент ба эрхүүд	1 - 10 жил

Түрээс

Хэрвээ ямар нэгэн төлбөрөөр тогтсон хугацааны туршид тодорхой хөрөнгийг ашиглаж, хянах эрх гэрээнд үүссэн бол тухайн гэрээг түрээсийн гэрээ эсхүл уг гэрээнд түрээсийн зүйл агуулагдсан байна гэж үзнэ.

Түрээслэгч

Гэрээний зүйл тус бүрийн төлбөрийн хуваарилалт

Банк нь түрээсийн зүйл ба нэмэлтээр нэг эсхүл түүнээс дээш түрээс эсхүл түрээсийн бус зүйл агуулсан гэрээний хувьд түрээсийн зүйлийн гэрээ нэг бүрийн төлбөрийг түрээсийн зүйлийн холбогдох нэг бүрийн үнэ ба түрээсийн бус зүйлийн нэг бүрийн үнийн нийлбэр дээр суурилан хуваарилна.

Богино хугацаат түрээс ба бага үнэтэй хөрөнгийн түрээс

Банк нь гэрээ эхэлснээс хойш 12 сар ба түүнээс бага хугацаанд түрээслэх худалдан авах нөхцөлгүй салбар төвүүдийн түрээсийг богино хугацаат түрээсээр хүлээн зөвшөөрнө. Бага үнэтэй хөрөнгийн түрээсийг мөн адил хүлээн зөвшөөрнө. Богино хугацаат түрээсийн төлбөр ба бага үнэтэй хөрөнгийг түрээсийг шулуун шугамын арга эсхүл бусад системчлэгдсэн аргууд дээр суурилан түрээсийн хугацаанд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгө

Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөгт дараах зүйлс багтана:

- ▶ Түрээсийн өр төлбөрийн анх тооцсон дүн;
- ▶ Түрээс эхэлснээс эсхүл эхлэхээс өмнө төлсөн түрээсийн төлбөрөөс түрээснээс авсан урамшууллыг хассан дүн;
- ▶ Банкнаас анх гарсан шууд зардлууд; болон
- ▶ Түрээсийн шаардсан нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор тодорхой хөрөнгийг задлах ба нүүлгэх, хөрөнгө байрлах газрыг сэргээх эсхүл тухайн хөрөнгийг сэргээхэд Банкнаас гарсан зардлын тооцоолол.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг өртгөөс үнэ цэнийн бууралт болон хуримтлагдсан элэгдлийг хассан дүн ба түрээсийн өр төлбөрийн дахин тооцооллын залруулсан дүнгээр тусгадаг.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Түрээс (Үргэлжлэл)

Түрээслэгч (Үргэлжлэл)

Банк нь түрээсийн гэрээ дуусгавар болох үед тодорхой түрээсийн хөрөнгийн өмчлөлийг шилжүүлэн авах бол ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээс эхэлсэн өдрөөс эхлэн ашиглагдах хугацаа дуусгавар болох хүртэл элэгдүүлнэ. Өөрөөр заагаагүй бол, ашиглах эрхтэй хөрөнгийг тооцоолсон ашиглагдах хугацаа ба түрээсийн хугацааны аль багаар нь шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ.

Банк нь түрээсийн гэрээ дуусгавар болох үед тодорхой түрээсийн хөрөнгийн өмчлөлийг худалдан авах нөхцөлөө ашиглан шилжүүлэн авах бол ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөг, үнэ цэнийн бууралт болон хуримтлагдсан элэгдлийн дүнгүүдийг үндсэн хөрөнгөөр бүртгэнэ.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн үндсэн хөрөнгө мөр дээр толилуулна.

Банк нь хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгө болон бараа материалын тодорхойлолтод нийцээгүй ашиглах эрхтэй хөрөнгийг эдгээр тодорхой хөрөнгийг шилжүүлэн авсантай адил үндсэн хөрөнгө-д толилуулна. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгө болон бараа материалын тодорхойлолтод нийцсэн ашиглах эрхтэй хөрөнгийг хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгө болон дуусаагүй хөрөнгө/борлуулах зориулалттай хөрөнгө-д толилуулна.

Буцаан авах түрээсийн барьцаа

Төлөгдсөн буцаан авах түрээсийн барьцааг СТОУС 9 Санхүүгийн хэрэгслүүд-ийн дагуу бодит үнэ цэнээр нь анх хүлээн зөвшөөрнө. Анх хүлээн зөвшөөрсөн бодит үнэ цэнийн залруулга нь нэмэлт түрээсийн төлбөр байх ба ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөгт оруулан бүртгэнэ.

Түрээсийн өр төлбөр

Банк нь түрээс эхэлсэн өдрөөр төлөгдөөгүй байсан түрээсийн төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнээр түрээсийн өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрсөн. Түрээсийн өр төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоход Банк нь түрээсийн хүүгийн түвшин тодорхойлох боломжгүй үед түрээс эхлэх өдрөөр түрээсийн гэрээний нуугдмал хүү мэдэгдэхгүй бол өсөн нэмэгдэх хүүг ашигласан.

Түрээсийн төлбөрт дараах зүйл багтсан:

- ▶ тогтмол төлбөрүүдээс (бодит тогтмол төлбөрүүд) түрээсийн урамшууллыг хассан дүн;
- ▶ гэрээ эхлэх өдрөөр үнийн индекс эсхүл ханшийг ашиглан тодорхойлогдсон үнийн индекс эсхүл ханшнаас хамааралтай хувьсах түрээсийн төлбөрүүд;
- ▶ үлдэх өртгийн баталгаагаар Банкнаас төлөгдөх боломжтой төлбөрийн дүн;
- ▶ худалдан авах нөхцөлтэй үед худалдан авалтын боломжит үнэ;
- ▶ түрээсийн гэрээнд Банк нь түрээсийн хугацааг цуцлах эрхтэй үед түрээсийн гэрээг цуцлахад үүсэх торгууль.

Түрээсийн зах зээлийн үнээр хувьсан өөрчлөгдөх түрээсийн төлбөрийг гэрээ эхэлсэн өдрөөр түрээсийн зах зээлийн үнээр анх хүлээн зөвшөөрнө. Үнийн индекс эсхүл ханшнаас хамааралгүй хувьсах түрээсийн төлбөрийг түрээсийн өр төлбөр ба ашиглах эрхтэй хөрөнгийн дүнд оруулахгүй ба түрээсийн төлбөр гарсан тохиолдолд эсхүл нөхцөлд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Гэрээ эхэлснээс хойш түрээсийн өр төлбөрийг хүүгийн өсөлт ба түрээсийн төлбөрийн дүнгээр тохируулсан.

Дараах тохиолдолд Банк нь түрээсийн өр төлбөрийг (ашиглах эрхтэй хөрөнгөтэй холбоотой тохирох залруулгын хамт бүртгэж) дахин хэмжинэ:

- ▶ Түрээсийн хугацаа өөрчлөгдсөн эсхүл худалдан авах нөхцөлтэй гэрээтэй үед дахин үнэлгээ хийсэн өдрөөрх хорогдуулалтын түвшинг ашиглан хорогдуулсан түрээсийн төлбөрөөр хэмжигдэх түрээсийн өр төлбөрийг дахин үнэлж өөрчлөлт орсон;
- ▶ Анх ашигласан хорогдуулалтын түвшинг ашиглан хорогдуулсан түрээсийн төлбөрөөр хэмжигдэх түрээсийн өр төлбөрийг тодорхойлох үед гарсан баталгаат үлдэх өртөгт нөлөөлсөн түрээсийн зах зээлийн боломжит төлбөрийн түрээсийн зах зээлийн түвшин өөрчлөгдсөнөөр түрээсийн төлбөр өөрчлөгдсөн.

Түрээсийн өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайланд тусад нь толилуулж, холбогдох тодруулгыг мөн тусад нь харуулна.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Түрээс (Үргэлжлэл)

Түрээсийн гэрээний нөхцөл өөрчлөлт

Банк нь дараах тохиолдолд түрээсийн нөхцөл өөрчлөлтийг тусдаа түрээсээр бүртгэнэ:

- ▶ өөрчлөлт нь нэмэлтээр нэг болон түүнээс дээш тодорхой хөрөнгө ашиглах эрх үүсгэж, түрээсийн зүйлийг нэмэгдүүлсэн; ба
- ▶ түрээсийн үзүүлэлтүүд нь түрээсийн гэрээ тус бүр дээр тусгайлан заасан нөхцөл үүссэн үед түрээсийн зүйлийг нэмэгдүүлэхэд хэмжигдэхүйц нэг бүрийн үнээр өссөн.

Банк нь тусдаа түрээсээр бүртгэгдэхгүй түрээсийн нөхцөл өөрчлөлтийн хувьд өөрчлөгдсөн түрээсийн гэрээний хугацааг харгалзан өөрчлөлт орсон өдрөөрх шинэчлэгдсэн хорогдуулалтын түвшинг ашиглан шинэчлэгдсэн түрээсийн төлбөрийг хорогдуулан түрээсийн өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь түрээсийн өр төлбөр шинэчлэгдсэн тохиолдолд ашиглах эрхтэй хөрөнгийн дүнг тохируулж бүртгэнэ. Өөрчлөгдсөн түрээсийн гэрээнд түрээсийн зүйл ба нэмэлтээр нэг эсхүл түүнээс дээш түрээс эсхүл түрээсийн бус зүйл агуулсан гэрээний хувьд түрээсийн зүйлийн гэрээ нэг бүрийн төлбөрийг түрээсийн зүйлийн холбогдох нэг бүрийн үнэ ба түрээсийн бус зүйлийн нэг бүрийн үнийн нийлбэр дээр суурилан хуваарилна.

Ажилчдын тэтгэвэр тэтгэмж

(i) Богино хугацаат тэтгэмж

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилчдаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилд нь зардалд тусгана. Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг цаг тухайд нь олгодог.

(ii) Тогтоогдсон тэтгэвэр тэтгэмжийн төлөвлөгөө

Монгол Улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол Улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь орлого, үр дүнгийн тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө. Банк мөн өөрсдийн байгуулсан тэтгэврийн санд шимтгэл төлдөг. Төлсөн шимтгэлийг ажилтны банкинд ажилласан хугацаанд нь хувь тэнцүүлэн "Тэтгэврийн сангийн зардал" дансанд бүртгэдэг.

Сангууд

Банкинд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг хариуцлага (хуулийн эсхүл үүсмэл) байгаа ба уг үүрэг хариуцлагыг биелүүлэхэд эдийн засгийн гадагш урсгал гарах магадлалтай болсон бөгөөд дүнг нь ул үндэслэлтэй тооцоолох боломжтой үед санг хүлээн зөвшөөрнө. Аливаа сантай холбоотой зардлыг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Татвар

(i) Орлогын албан татвар

Одоогийн болон өмнөх тайлант хугацааны өнөөгийн албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг татварын байгууллагаас буцаан авахаар хүлээж байгаа эсхүл татварын байгууллагад төлөх дүнгээр хэмжинэ. Энэ дүнг тооцоолоход хэрэглэсэн татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан.

(ii) Хойшлогдсон татвар

Хойшлуулсан орлогын албан татварыг тайлангийн өдрийн байдлаарх хөрөнгө, өр төлбөрийн татварын суурь, тэдгээрийн санхүүгийн бүртгэлийн дүн хоёрын түр зөрүү- ний дүнгээс тайлан тэнцлийн аргыг хэрэглэн тооцдог.

Дараахаас бусад бүх түр зөрүүнүүд дээр хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Хэрэв хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөр нь гүүдвиллээс эсхүл бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол

Дараахаас бусад бүх хасагдах түр зөрүүнүүд, ашиглаагүй татварын хөнгөлөлт, ашиглаагүй татварын алдагдлууд дээр хойшлуулсан татварын хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

- Хэрэв хасагдах түр зөрүүтэй холбоотой хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө нь бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол

Хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр хянаж үздэг ба энэхүү хөрөнгийг бүхэлд нь эсхүл хэсэгчлэн ашиглахад хангалттай хэмжээний татвар ногдох орлого орж ирэх магадлал буурах үед уг бүртгэлийн дүнг бууруулна. Үл хүлээн зөвшөөрсөн хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр дахин үнэлж үздэг ба хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг ашиглахыг зөвшөөрсөн татвар ногдох орлого ирээдүйд орж ирэх магадлалтай болсон үед хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь түрээсийн өр төлбөртэй холбоотой үүссэн татвараас суутгагдах түрээсийн гүйлгээний хувьд ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өр төлбөр тус бүрд НББОУС 12 Орлогын татвар-т заасан шаардлагуудыг ашиглана. Түрээсийн төлбөрөөс давсан ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдлийг цэвэр хасагдах түр зөрүүнд хүлээн зөвшөөрнө.

Нэг татвар төлөгч, нэг татварын байгууллагад хамаарах хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнах хуулиар олгогдсон эрхтэй бол хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнаж болно.

Банк орлогын татварын зохицуулалттай холбоотой аливаа тодорхой бус байдлыг үнэлэхдээ татварын эрх бүхий байгууллага тухайн тодорхой бус байдлыг хүлээн авах эсэх эсхүл орлогын татварын баримтжуулалтад бие даасан байгууллагуудыг оролцуулах шаардлагатай эсэхийг авч үздэг. Эрх бүхий байгууллага татварын тодорхой бус байдлыг хүлээн авсан тохиолдолд орлогын татварыг зохицуулалттай уялдуулан тодорхойлдог ба хүлээн авах боломжгүй нөхцөлд тодорхойгүй байдлаас үүдсэн үр нөлөө бүрийг хамгийн их их магадлалтай дүн эсхүл хүлээгдэж буй үнэ цэнийг ашиглан тусгана.

Энгийн хувьцааны ногдол ашиг

Энгийн хувьцааны ногдол ашгийг өр төлбөр гэж хүлээн зөвшөөрөх ба Банкны хувьцаа эзэмшигчид баталсан үед өөрийн хөрөнгөөс хасна. Хугацааны дундуурх ногдол ашгийг зарласан, Банк буцаах аргагүй болсон үед өөрийн хөрөнгөөс хасна.

Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараа батлагдсан тайлант жилийн ногдол ашгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах үйл явдал гэж толилуулна.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Эздийн өмчийн нөөцүүд

Банкны санхүүгийн байдлын тайланд эздийн өмчид бүртгэгдсэн нөөцөд дараах нөөцүүд орно. Үүнд:

Тусгай зориулалттай нөөцийг Монголбанкны шаардлагад нийцүүлэн байгуулсан бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилагдана. Тусгай зориулалттай нөөцийг Банкны удирдлага эсхүл Монголбанкны журмын дагуу Банкны удирдлагын шийдвэрээр хуримтлагдсан ашгаас шилжүүлж байгуулсан. Тусгай зориулалттай нөөц нь зээлийн болон хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын санг Монголбанкны журам болон СТОУС-ын дагуу тооцоолоход үүссэн зөрүүг илэрхийлдэг. Энэхүү нөөц нь өмчийн бусад хэсэгт бүртгэгдсэн бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилагдана.

“Бусад нөөц” нь Банкны Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн шийдвэрээр хуримтлагдсан ашгаас шилжүүлсэн дүнг илэрхийлдэг. Бусад нөөцийн зорилгыг одоогийн байдлаар тодорхойлоогүй байна.

Засгийн газрын нөхцөлт хандив

Засгийн газрын нөхцөлт хандивыг хүлээн авах нь тодорхой болсон ба дагалдах бүх нөхцөлүүдэд нийцнэ гэж үзэж байгаа үед хүлээн зөвшөөрнө. Нөхцөлт хандив нь зардлын зүйлтэй холбогдож байгаа үед нөхцөлт хандивыг нөхөн олгох хандлагатай зардлуудтай тааруулахад шаардагдах хугацааны туршид орлогоор хүлээн зөвшөөрнө. Нөхцөлт хандив нь хөрөнгөтэй холбогдож байгаа үед үүнийг хойшлуулсан орлогоор хүлээн зөвшөөрөх ба холбогдох хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацааны туршид тэнцүү хэмжээгээр орлогод хүлээн зөвшөөрнө.

Банк мөнгөн бус нөхцөлт хандивыг хүлээн авч байгаа үед хөрөнгө ба нөхцөлт хандивыг нийт нэрлэсэн дүнгээр нь бүртгэх ба хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацааны туршид ба холбогдох хөрөнгийн өгөөжийг хэрэглэх хэлбэрээс хамааран жил бүр адил хэмжээтэйгээр орлогын тайлан руу бичнэ. Засгийн газар эсхүл холбогдох байгууллагаас зээл эсхүл төсөөтэй тусламжийг өнөөгийн хэрэгжиж буй зах зээлийн хүүгээс бага хүүтэйгээр олгож эсхүл үзүүлж байгаа үед энэхүү тааламжтай хүүгийн нөлөөллийг засгийн газраас олгож буй нэмэлт нөхцөлт хандив гэж үзнэ.

Үнэт металл

Зоос болон соёлын үнэт зүйлсийг өртөг ба цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар нь тусгана.

Хураан авсан хөрөнгүүд

Хураан авсан хөрөнгүүдийг анхлан тэдгээрийн бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүн ба холбогдох зээлийн буцаан авалт хийгдсэн өдрийн байдлаарх үлдэгдэл дүнгийн аль багаар нь хүлээн зөвшөөрөх ба холбогдох зээл ба урьдчилгааг үнэ цэнийн бууралтын сангийнх нь хамт тайлан тэнцэлд үл хүлээн зөвшөөрнө. Дараагийн тайлант хугацаанд хураан авсан хөрөнгийг өртөг ба бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүн хоёрын аль багаар нь хэмжиж, “Бусад хөрөнгө”-нд бүртгэнэ.

Банкны бодлого нь хураан авсан хөрөнгүүдийг дотоод үйл ажиллагаандаа ашиглах эсхүл худалдан борлуулахыг тодорхойлдог. Дотоод үйл ажиллагаандаа ашиглахаар тодорхойлогдсон хөрөнгүүд нь холбогдох хөрөнгийн данс руу шилждэг. Худалдан борлуулахаар тодорхойлогдсон хөрөнгүүдийг “Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө”-ийн данс руу шилжүүлдэг. Ашиглалтыг нь банк тодорхойлоогүй хураан авсан хөрөнгүүдийг энэ дансанд бүртгэсэн болно.

Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийг дансны үнэ болон борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнийн аль багаар үнэлнэ. Хураан авсан хөрөнгийг үргэлжлүүлэн ашиглахаас илүү борлуулснаар үлдэгдэл өртгийг нөхөх боломжтой бол уг хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөд ангилна. Энэ нөхцөлийг хангахын тулд хураан авсан хөрөнгө нь зах зээл дээр тохиромжтой үнээр идэвхтэй арилжаалагдах, хөрөнгө болон худалдах багц нь өөрийн одоо байгаа нөхцөл байдлаараа түргэн борлогдох боломжтой, удирдлага худалдан борлуулахаар төлөвлөж байгаа, нэг жилийн дотор борлуулах магадлал өндөртэй байх ёстой.

Сегментийн тайлагнал

Банкны сегментийн тайлагнал нь дараах үйл ажиллагааны сегментэд суурилдаг. Үүнд: иргэдийн банк, бизнесийн банк, лизингийн, хөрөнгө зохицуулалтын хэлтэс.

2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашгийг тайлант хугацааны туршид гаргасан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Хорогдуулсан нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашиг дээр аливаа татварын нөлөөллийг оруулсан хөрвөгч давуу эрхтэй хувьцаа болон хөрвөгч бонд (хорогдуулагч үнэт цаас)-ын хүүг нэмж, уг дүнгээ хэрвээ хорогдуулагч үнэт цааснуудыг бүгдийг нь хөрвүүлсэн тохиолдолд нэмж гаргах байсан энгийн хувьцааны тоог оруулсан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Холбоотой талуудтай хийсэн ажил гүйлгээ

Холбоотой талууд гэдэгт Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн, хуулийн этгээдийг хэлнэ. Үүнд:

- а. Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн эсхүл тухайн хувь хүний ойрын төрөл садан:
 - (i) Банкийг дангаараа эсхүл хамтран хянадаг;
 - (ii) Банкинд мэдэгдэхүйц нөлөөлөлтэй; эсхүл
 - (iii) Банкны гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.
- б. Дараах нөхцөл хангагдаж байвал тухайн хуулийн этгээдийг Банктай холбогдох этгээд гэж үзнэ:
 - (i) Тухайн хуулийн этгээд болон Банк нь нэг групп компанийн бүрэлдэхүүнд багтаж байвал (Өөрөөр хэлбэл, толгой компани, охин компани болон толгой компанийн охин компаниуд холбогдох этгээдүүд юм.)
 - (ii) Нэг хуулийн этгээд нь нөгөө хуулийн этгээдийн хараат эсхүл хамтарсан үйлдвэр бол (эсхүл, нөгөө хуулийн этгээдийг багтаасан бүлгийн нэг аж ахуйн нэгжийнх нь хараат эсхүл хамтарсан үйлдвэр бол).
 - (iii) Хоёр хуулийн этгээд хоёулаа гуравдагч талын хамтарсан үйлдвэр бол.
 - (iv) Нэг хуулийн этгээд нь гуравдагч талын хамтарсан үйлдвэр ба нөгөө хуулийн этгээд нь уг гуравдагч этгээдийн хараат компани бол.
 - (v) Тухайн хуулийн этгээд нь Банкны ажилчдад зориулсан ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэвэр тэтгэмжийн төлөвлөгөө бол. Хэрэв Банк өөрөө ийм төлөвлөгөө болж байвал санхүүжүүлж буй ажил олгогч нь Банкны холбогдох этгээд болно.
 - (vi) (а)-д тодорхойлсон хувь хүн тухайн хуулийн этгээдэд хяналт тавьдаг эсхүл хамтран хянадаг бол.
 - (vii) (а)(i)-д тодорхойлсон хувь хүн тухайн хуулийн этгээдэд мэдэгдэхүйц нөлөөтэй эсхүл уг хуулийн этгээд (эсхүл түүний толгой компани)-ийн тэргүүлэх удирдлагын гишүүн бол.
 - (viii) Хуулийн этгээд, эсхүл түүний бүлгийн аль нэг гишүүн нь Банкны толгой компани эсхүл Банкинд тэргүүлэх удирдлагын боловсон хүчний үйлчилгээг үзүүлдэг бол.

Холбоотой талуудын боломжит хамаарлыг харгалзахдаа зөвхөн эрх зүйн хэлбэрийг биш хамаарлын мөн чанарыг чухалчлан анхаарсан.

Ойрын садан төрөл гэж иргэний гэр бүлийн гишүүн, төрөл, садангийн хүн, тэдгээр нь шууд буюу шууд бус хэлбэрээр хяналтаа хэрэгжүүлдэг хуулийн этгээд, түүний нэгдмэл сонирхолтой этгээд. Холбоотой талуудтай хийсэн материаллаг ажил гүйлгээ болон дансны үлдэгдлийг санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгад толилуулсан бөгөөд Тодруулга 30-аас дэлгэрэнгүйг харна уу.

3. Сегментийн мэдээлэл

Удирдлагын зорилгоор Банк нь бүтээгдэхүүн, үйлчилгээн дээрээ суурилан үйл ажиллагааны дараах дөрвөн сегментэд хуваагддаг. Үүнд:

Иргэдийн банк	Хувь харилцагчид, жижиг дунд бизнес ба жижиг хэмжээтэй бизнесийн харилцах данс, хадгаламжийн данс, дебет болон кредит карт, хэрэглээний зээл, санхүүгийн түрээс, бичил болон жижиг дунд бизнесийн стандарт зээлийн бүтээгдэхүүн болон эко зээл, эмэгтэй бизнес эрхлэгчдийн зээл гэх мэт дотооддоо хөгжүүлсэн болон сурталчилж буй зээлүүд, банкны дансдын үйлчилгээ болох төлбөр шилжүүлгүүд.
Бизнесийн банк	Байгууллагын банкны харилцагчдад үзүүлдэг арилжааны банкны үйл ажиллагаа, үүнд харилцагчдын хэрэгцээ шаардлагад тохирсон зээлийн үйлчилгээнүүд болох эрсдэл хуваах зээл, экспорт/импортын худалдааны санхүүжилт, овердрафтын дансны үйлчилгээ, хөнгөлөлттэй хувиар хийх олон улсын шилжүүлгүүд.
Лизинг	Санхүүгийн түрээсийн үйлчилгээ. Багцад голчлон арилжааны болон суудлын тээврийн хэрэгсэл, хуучин машин, эмнэлэгийн болон хөдөө аж ахуйн тоног төхөөрөмж, машин механизм багтдаг.
Хөрөнгө болон эх үүсвэрийн удирдлага	Бэлэн мөнгө, гадаад валют, хөрвөх чадварын удирдлага, үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт, банк хоорондын арилжаа эсхүл жижгэвтэр банкуудын зах зээлийг бий болгох, хэрэгцээтэй үед арилжаалах бусад санхүүгийн хэрэгслүүд. Мөн актив, пассивын төвлөрсөн удирдлагыг хэрэгжүүлэхийн тулд илүүдэл эх үүсвэрийг хөрөнгө зохицуулах газарт төвлөрүүлдэг.

Банкны удирдлага нь нөөцийн хуваарилалт, гүйцэтгэлийн үнэлгээний талаар шийдвэр гаргахдаа хэрэглэх зорилгоор өөрийн бизнесийн үйл ажиллагааны үр дүнг тусад нь хянаж байдаг. Сегментийн гүйцэтгэлийг үйл ажиллагааны ашиг, алдагдал (зарим тохиолдолд санхүүгийн тайлангууд дээрх үйл ажиллагааны ашиг алдагдлаас өөрөөр хэмждэг) дээр нь үндэслэн үнэлдэг. Орлогын татварыг банкны түвшинд удирддаг ба сегментүүдэд хуваарилдаггүй.

Удирдлага нь гүйцэтгэлийн хэмжүүр нь нийт орлого, зардал биш цэвэр хүүгийн орлого байдаг учраас хүүгийн орлогыг цэвэр дүнгээр нь тайлагнадаг.

Үйл ажиллагааны сегментүүдийн хооронд шилжих үнэ нь гуравдагч талтай хийж байгаа гүйлгээний нэг адил зарчмаар тооцогддог.

2022 ба 2021 онуудын аль алинд нэг хөндлөнгийн харилцагч эсхүл бизнесийн түнштэй хийсэн гүйлгээний орлого нь Банкны нийт орлогын 10%-иас илүү гараагүй.

Бүс нутгийн мэдээлэл

Банкны бүхий л үйл ажиллагаа Монгол Улсад хийгдсэн. Ийм учраас бүс нутгийн мэдээлэл толилуулаагүй.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга 2022 оны 12 дугаар сарын 31

3. Сегментийн мэдээлэл (Үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэнд Банкны 2022 оны үйл ажиллагааны сегментүүдийн орлого, ашиг ба тодорхой хөрөнгө, өр төлбөрийн талаарх мэдээллийг толилуулав.

	Иргэдийн банк	Бизнес банк	Лизинг	Хөрөнгө болон эх үүсвэрийн удирдлага	Нийт
	2022 мян.төг	2022 мян.төг	2022 мян.төг	2022 мян.төг	2022 мян.төг
Цэвэр орлого					
Гуравдагч тал	123,666,335	59,952,949	32,016,494	48,035,176	263,670,954
Сегмент хоорондын	31,397,611	(18,736,027)	(8,319,441)	(4,342,143)	-
Нийт үйл ажиллагааны орлого	155,063,946	41,216,922	23,697,053	43,693,033	263,670,954
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	(4,334,662)	(1,894,257)	(2,665,471)	(258,967)	(9,153,357)
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого	150,729,284	39,322,665	21,031,582	43,434,066	254,517,597
Үр дүнгүүд					
Хүүгийн цэвэр орлого	105,118,824	55,922,711	31,688,744	30,946,357	223,676,636
Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого	16,560,199	2,524,949	327,750	-	19,412,898
Арилжааны цэвэр ашиг	-	-	-	15,892,158	15,892,158
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	-	-	1,091,553	1,091,553
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	(5,109,233)	(510,923)	(153,936)	(510,923)	(6,285,015)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	(3,717,112)	-	(92,181)	-	(3,809,293)
Биет бус хөрөнгийн хорогдол	(1,626,749)	(162,675)	-	(162,675)	(1,952,099)
Үйл ажиллагааны бусад зардал	(75,689,166)	(15,284,576)	(1,614,701)	(4,700,109)	(97,288,552)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	-	1,506,637	-	-	1,506,637
Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого	1,987,312	1,505,289	-	105,108	3,597,709
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	(4,334,662)	(1,894,257)	(2,665,471)	(258,967)	(9,153,357)
Сегмент хоорондын	31,397,611	(18,736,027)	(8,319,441)	(4,342,143)	-
Татварын өмнөх сегментийн ашиг	64,587,024	24,871,128	19,170,764	38,060,359	146,689,275
Орлогын албан татварын зардал	(18,053,677)	(6,751,062)	(5,447,423)	(10,598,527)	(40,850,689)
Татварын дараах сегментийн ашиг	46,533,347	18,120,066	13,723,341	27,461,832	105,838,586
Бусад сегментийн мэдээлэл					
Капитал зардал:					
Үндсэн хөрөнгө	6,886,080	1,205,064	106,570	-	8,197,714
Бусад биет бус хөрөнгө	4,627,758	809,858	71,620	-	5,509,236
	11,513,838	2,014,922	178,190	-	13,706,950
Сегментийн нийт хөрөнгө	2,033,619,572	425,287,026	217,792,310	1,254,081,395	3,930,780,303
Сегментийн нийт өр төлбөр	2,481,895,553	199,162,508	19,590,354	754,444,228	3,455,092,643

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга 2022 оны 12 дугаар сарын 31

3. Сегментийн мэдээлэл (Үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэнд Банкны 2021 оны үйл ажиллагааны сегментүүдийн орлого, ашиг ба тодорхой хөрөнгө, өр төлбөрийн талаарх мэдээллийг толилуллаа.

	Иргэдийн банк	Бизнес банк	Лизинг	Хөрөнгө болон эх үүсвэрийн удирдлага	Нийт
	2021 мян.төг	2021 мян.төг	2021 мян.төг	2021 мян.төг	2021 мян.төг
Цэвэр орлого					
Гуравдагч тал	87,235,727	56,440,269	16,981,251	25,445,815	186,103,062
Сегмент хоорондын	29,787,251	(19,485,201)	(2,633,650)	(7,668,400)	-
Нийт үйл ажиллагааны орлого	117,022,978	36,955,068	14,347,601	17,777,415	186,103,062
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	(1,361,529)	(2,090,911)	(228,324)	(890,436)	(4,571,200)
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого	115,661,449	34,864,157	14,119,277	16,886,979	181,531,862
Үр дүнгүүд					
Хүүгийн цэвэр орлого	72,256,813	48,347,981	16,591,974	24,161,190	161,357,958
Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого	15,656,102	2,908,136	360,511	-	18,924,749
Арилжааны цэвэр ашиг	-	-	-	5,378,028	5,378,028
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	-	-	816,488	816,488
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	(5,102,658)	(618,606)	-	(618,606)	(6,339,870)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	(3,711,714)	-	-	-	(3,711,714)
Биет бус хөрөнгийн хорогдол	(2,332,933)	(288,827)	-	(288,827)	(2,910,587)
Үйл ажиллагааны бусад зардал	(52,294,200)	(9,965,533)	(2,462,391)	(2,786,659)	(67,508,783)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	-	1,407,264	-	-	1,407,264
Үйл ажиллагааны бусад цэвэр (зардал)/орлого	(677,188)	5,184,152	28,766	(4,909,891)	(374,161)
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	(1,361,529)	(2,090,911)	(228,324)	(890,436)	(4,571,200)
Сегмент хоорондын	29,787,251	(19,485,201)	(2,633,650)	(7,668,400)	-
Татварын өмнөх сегментийн ашиг	52,219,944	25,398,455	11,656,886	13,192,887	102,468,172
Орлогын албан татварын зардал	(18,259,784)	(1,898,708)	(2,007,030)	(5,039,775)	(27,205,297)
Татварын дараах сегментийн ашиг	33,960,160	23,499,747	9,649,856	8,153,112	75,262,875
Бусад сегментийн мэдээлэл					
Капитал зардал:					
Үндсэн хөрөнгө	4,512,707	795,035	73,238	-	5,380,980
Бусад биет бус хөрөнгө	3,070,517	540,256	45,802	-	3,656,575
	7,583,224	1,335,291	119,040	-	9,037,555
Сегментийн нийт хөрөнгө	1,538,902,563	343,373,878	193,560,060	1,424,122,127	3,499,958,628
Сегментийн нийт өр төлбөр	2,350,149,620	110,864,098	81,009,182	573,940,884	3,115,963,784

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

4. Хүүгийн цэвэр орлого**Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
4.1 Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	294,038,650	247,740,052
Өрийн хэрэгслүүд	58,311,299	71,182,477
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	7,359,333	3,236,079
Үнэт цаасны санхүүжилтийн корпораци (ҮЦСК) - давуу эрхтэй хөрөнгөөр баталгаажсан бонд (ХББ)	1,247,474	274,960
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	1,046,277	339,848
Урвуу репо хэлцэл	437,012	136,090
	362,440,045	322,909,506
4.2 БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд		
Своп арилжааны хүү	10,015,348	7,140,118
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,203,161	2,036,714
	14,218,509	9,176,832
Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	376,658,554	332,086,338

4.3 Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөрх болон БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн өр төлбөр		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	105,721,684	107,416,115
Зээлээр авсан санхүүжилт	41,907,336	46,493,820
Своп арилжааны хүү	6,278,609	18,417,743
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж	1,773,248	428,745
Түрээсийн гэрээний хүүгийн зардал (Тодруулга 19.3)	318,019	555,674
Репо хэлцэл	309,484	109,782
Өрийн үнэт цаас	22,637	490,421
Бусад хүүгийн зардал	799	417,745
	156,331,816	174,330,045
Хүүгийн цэвэр орлого	220,326,738	157,756,293

5. Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хураамж ба шимтгэлийн орлого		
Картын үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	18,373,247	16,261,259
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	8,711,913	7,340,655
Дансны үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	3,382,538	2,732,088
Зээлийн үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	233,962	610,133
	30,701,660	26,944,135
Хураамж ба шимтгэлийн зардал		
Картын гүйлгээний шимтгэл	7,587,388	6,053,768
Банкны үйлчилгээний шимтгэл	3,651,914	1,899,028
Зээлийн үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	49,460	66,590
	11,288,762	8,019,386
Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого	19,412,898	18,924,749

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

5. Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого (Үргэлжлэл)

	Иргэдийн банк 2022 мян.төг	Бизнес банк 2022 мян.төг	Лизинг 2022 мян.төг	Нийт 2022 мян.төг
Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлмэгц хүлээн зөвшөөрсөн				
хураамж, шимтгэлийн орлого				
Картын үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	18,373,247	-	-	18,373,247
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	6,001,607	2,375,379	327,750	8,704,736
Дансны үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	3,382,538	-	-	3,382,538
Зээлийн үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	84,392	149,570	-	233,962
	27,841,784	2,524,949	327,750	30,694,483
Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого				
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	7,177	-	-	7,177
	7,177	-	-	7,177
Харилцагчтай байгуулсан гэрээний нийт орлого	27,848,961	2,524,949	327,750	30,701,660
	Иргэдийн банк 2021 мян.төг	Бизнес банк 2021 мян.төг	Лизинг 2021 мян.төг	Нийт 2021 мян.төг
Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлмэгц хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого				
Картын үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	16,261,259	-	-	16,261,259
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	4,590,603	2,382,196	360,511	7,333,310
Дансны үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	2,732,088	-	-	2,732,088
Зээлийн үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	84,194	525,939	-	610,133
	23,668,144	2,908,135	360,511	26,936,790
Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого				
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	7,345	-	-	7,345
	7,345	-	-	7,345
Харилцагчтай байгуулсан гэрээний нийт орлого	23,675,489	2,908,135	360,511	26,944,135

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****6. Арилжааны цэвэр ашиг**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Гадаад валютын арилжаа	14,059,217	4,745,788
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ-ын хүүгийн орлого (БҮЦАА)	1,952,120	665,952
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	1,091,553	816,488
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ-ын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (БҮЦАА)	25,014	(85,882)
Үнэт металл арилжаа	(144,193)	52,170
	16,983,711	6,194,516

7. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого

БҮЦАА-д заавал бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого (арилжаалах зорилгоор эзэмшиж байгаагаас бусад)

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
МИК - Энгийн эрхтэй ИЗББ-ын хүүгийн орлого	4,513,703	4,010,813
ҮЦСК - Энгийн эрхтэй ХББ-ын хүүгийн орлого	205,980	32,395
ҮЦСК - Энгийн эрхтэй ХББ-ын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	(181,539)	(22,678)
МИК - Энгийн эрхтэй ИЗББ-ын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	(1,188,246)	(261,952)
Хувийн ХОС-д оруулсан хөрөнгө оруулалт данснаас хассаны алдагдал	-	(156,913)
	3,349,898	3,601,665

8. Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого/(зардал)

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Свопын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	57,307,075	(26,831,960)
Бусад үйл ажиллагааны орлого	1,442,060	1,760,612
Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын буцаалт (Тодруулга 17)	1,126,650	3,026,616
Түрээсийн орлого	877,675	596,500
БЗЭБХ борлуулсны олз (Тодруулга 18)	316,337	155,981
Өмчийн хэрэгслүүд борлуулсны олз	106,153	-
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны (гарз) /олз	(4,564)	4,862
Хураан авсан хөрөнгө борлуулсны гарз (Тодруулга 17)	(419,419)	(1,125,540)
Валютын ханшийн зөрүүний хэрэгжээгүй (гарз) /олз	(57,154,258)	21,922,069
БЗЭБХ-ийн цэнийн бууралтын буцаалт (Тодруулга 18)	-	116,699
	3,597,709	(374,161)

9. Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
ХБЗА-ын гарз /(буцаалт):		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Тодруулга 16.3)	5,812,749	2,045,628
Гэрээний нөхцөл өөрчлөлтийн алдагдал, цэвэр (Тодруулга 31.2)	2,576,223	1,755,888
Бусад санхүүгийн хөрөнгө (Тодруулга 17)	305,922	(445,061)
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж (Тодруулга 16.1)	258,967	(21,084)
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц (Тодруулга 13.2)	226,318	177,778
Санхүүгийн хэрэгслүүд (Тодруулга 16.2)	107,202	1,193,410
Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага (Тодруулга 24)	(134,024)	(135,359)
	9,153,357	4,571,200

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****10. Үйл ажиллагааны зардал**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Боловсон хүчний зардлууд*	66,185,327	40,514,154
Мэдээллийн технологи, сүлжээ болон харилцаа холбооны зардал	9,224,662	6,989,996
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 19)	6,285,015	6,339,870
Хадгаламжийн даатгалын зардал	4,351,077	4,066,829
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 19)	3,809,293	3,711,714
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний зардал	3,265,729	2,328,080
Зар суртчилгаа	2,415,619	1,837,484
Бусад үйл ажиллагааны зардал	2,018,285	1,799,024
Биет бус хөрөнгийн хорогдол (Тодруулга 20)	1,952,099	2,910,587
Хурал, уулзалт болон ажилчдын арга хэмжээ	1,405,772	1,460,694
Бичиг хэргийн зардал	1,171,040	1,004,152
Харуул хамгаалалтын зардал	1,168,578	1,211,942
Ашиглалтын зардал	1,117,030	957,219
Гишүүнчлэл ба аудитын зардал	901,592	754,334
Тээврийн зардал	873,682	609,178
Даатгалын зардал	691,409	710,250
Урсгал засварын зардал	659,912	602,052
Албан томилолтын зардал	614,268	96,178
Бага үнэ цэн бүхий хөрөнгийн түрээсийн зардал (богино хугацаат түрээсийн зардлыг оруулаагүй) (Тодруулга 19.3)	511,836	890,732
Зээл цуглуулалтын зардал	279,412	474,835
Байрны түрээс (Тодруулга 19.3)	179,400	79,147
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 20)	114,070	-
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 19)	89,955	80,098
Хандивын зардал	38,433	60,692
Торгууль	11,464	112,912
Үндсэн хөрөнгө үнэлгээний гарз (Тодруулга 19)	-	868,801
	109,334,959	80,470,954
* Боловсон хүчний зардлууд		
Цалин, хөлс болон урамшуулал	57,907,963	35,606,282
Эрүүл мэнд нийгмийн даатгалын шимтгэл	7,355,620	4,219,545
Тэтгэврийн тогтоосон төлөвлөгөөний дагуу хийсэн хуримтлалын хорогдуулга	587,791	541,495
Ажилчдын сургалт	333,953	146,832
	66,185,327	40,514,154

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****11. Орлогын албан татвар****11.1 Орлогын татварын зардал**

2021 ба 2022 оны 12-р сарын 31-нээр тасалбар болгосон тайлант жилийн орлогын татварын зардлын бүрэлдэхүүнд:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Тайлант жилийн татвар:		
Тайлант жилийн орлогын татвар	42,232,735	27,806,995
Хойшлогдсон татвар:		
Түр зөрүүнээс үүссэн болон буцаасантай холбогдуулан (Тодруулга 11.2)	(1,382,046)	(601,698)
Орлогын татварын зардал	<u>40,850,689</u>	<u>27,205,297</u>

Банк нь санхүүгийн тайлагналын орлогыг татварын зорилгоор хүлээн зөвшөөрөгдөхгүй ба хасагдахгүй зардлын дүнгээр тохируулан орлогын албан татварын зардлыг тооцдог. Банк нь 6 тэрбум (2021 онд 6 тэрбум) төгрөг хүртэлх албан татвар ногдуулах жилийн орлого олсон бол 10% (2021 онд 10%)-иар, 6 тэрбум (2021 онд 6 тэрбум) төгрөгөөс дээш давсан орлогын дүнгийн 25% (2021 онд 25%)-иар нэмж орлогын албан татвар ногдуулдаг. Засгийн Газрын бондын хүүгийн орлогод албан татвар ногдуулахгүй.

2021 ба 2022 оны 12-р сарын 31-нээр тасалбар болгосон тайлант жилийн татварын зардлыг санхүүгийн тайлангаарх цэвэр ашгаас Банкны үр ашигт татварын хувиар тооцсон тохируулга:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Татварын өмнөх ашиг	<u>146,689,275</u>	<u>102,468,172</u>
Татварын хувь хэмжээ болох 25%-иар тооцсон орлогын татварын зардал (2021 онд 25%)	36,672,319	25,617,043
Татварын бага хувь хэмжээний нөлөөлөл	(900,000)	(900,000)
Татвар ногдохгүй орлогын нөлөөлөл	(593,256)	(1,081,331)
Татвар ногдох орлогоос хасагдахгүй зардлын нөлөөлөл	5,136,793	2,810,179
Тусгай хувь хэмжээгээр татвар ногдох орлогын нөлөөлөл	508,561	759,406
Гадаад улсад суутгуулсан татвар*	26,272	-
Тайлант жилийн татварын зардал	<u>40,850,689</u>	<u>27,205,297</u>

2022 онд үр ашигт орлогын татварын хувь хэмжээ 27.85% (2021 онд 26.55%) байсан.

*Микро Энержи Кредит компанийн хувьцааг борлуулсны орлогод ногдуулсан АНУ болон Монгол Улсын татварын хувь хэмжээний зөрүү.

Орлогын албан татварын өглөг

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Орлогын албан татварын өглөг, 1-р сарын 1-нээр	4,705,974	8,771,190
Тайлант үеийн орлогын татварын зардал	42,232,735	27,806,995
Төлсөн татвар	(23,098,641)	(31,872,211)
Орлогын албан татварын өглөг, 12-р сарын 31-нээр	<u>23,840,068</u>	<u>4,705,974</u>

11.2 Хойшлогдсон татварын хөрөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	4,135,441	3,534,627
Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 11.1)	1,382,046	601,698
Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн	(284,743)	(884)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<u>5,232,744</u>	<u>4,135,441</u>

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

11. Орлогын албан татвар (Үргэлжлэл)

11.2 Хойшлогдсон татварын хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Түр зөрүүнд тооцсон хойшлогдсон татварын шинжилгээ

	2022 оны 1-р сарын 1 мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2022 оны 12-р сарын 31 мян.төг
2022 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр				
Үндсэн хөрөнгө	(758,945)	(27,789)	-	(786,734)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	44,982	(26,250)	-	18,732
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,015,077	(316,859)	-	1,698,218
Бусад өр төлбөр				
Хойшлуулсан урт хугацааны урамшууллын төлөвлөгөө	216,933	(201,323)	-	15,610
Ажиллагсадтай холбоотой хуримтлуулсан зардал	3,151,737	1,703,057	-	4,854,794
Хуримтлуулсан зардал	259,507	145,918	-	405,425
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд	(688,558)	-	(284,743)	(973,301)
Зээлээр авсан санхүүжилт	(105,292)	105,292	-	-
Цэвэр хойшлогдсон татварын хөрөнгө/(өр төлбөр)	4,135,441	1,382,046	(284,743)	5,232,744

	2021 оны 1-р сарын 1 мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2021 оны 12-р сарын 31 мян.төг
2021 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр				
Үндсэн хөрөнгө	(749,272)	(9,673)	-	(758,945)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	32,177	12,805	-	44,982
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,511,097	503,980	-	2,015,077
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	1,251,940	(1,251,940)	-	-
Бусад өр төлбөр				
Хойшлуулсан урт хугацааны урамшууллын төлөвлөгөө	405,072	(188,139)	-	216,933
Ажиллагсадтай холбоотой хуримтлуулсан зардал	1,714,922	1,436,815	-	3,151,737
Хуримтлуулсан зардал	168,222	91,285	-	259,507
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд	(687,674)	-	(884)	(688,558)
Зээлээр авсан санхүүжилт	(111,857)	6,565	-	(105,292)
Цэвэр хойшлогдсон татварын хөрөнгө/(өр төлбөр)	3,534,627	601,698	(884)	4,135,441

12. Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Доорх хүснэгтээр нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд ашигласан орлого болон хувьцааны мэдээллийг үзүүлэв:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд ногдох, нийт дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах)	105,838,586	75,262,875
Нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд хэрэглэгдэх энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоо	1,000,000,000	1,000,000,000

Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

	2022 төгрөг	2021 төгрөг
Тайлант жилд банкны хувьцаа эзэмшигчдийн:		
Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашиг	105.84	75.26
Нэгж хувьцаанд ногдох хорогдуулсан ашиг	105.84	75.26

Нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг тухайн жилийн цэвэр ашгийг тухайн жилийн эргэлтэнд байгаа энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд хуваан тооцоолсон.

Тайлагналын өдрөөс эхлэн эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэж дуусах хүртэл нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг дахин тайлагнахыг шаардах энгийн хувьцаа болон боломжит энгийн хувьцаатай холбоотой ажил гүйлгээ гараагүй болно.

13. Бэлэн мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө**13.1 Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Монголбанк дахь харилцах	225,503,771	210,268,128
Монголбанк дах овернайт хадгаламж	105,063,288	-
Бэлэн мөнгө	37,049,491	36,620,853
Замд яваа мөнгө	63,725,100	1,424,400
	431,341,650	248,313,381

13.2 Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	256,086,933	214,409,082
Хасах нь: Монголбанк дахь заавал байлгах нөөцийн үнэ цэнийн бууралт	(404,096)	(177,778)
	255,682,837	214,231,304

Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	177,778	-
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 9)	226,318	177,778
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	404,096	177,778

Монголбанкнаас тавигддаг шаардлагын дагуу Монголбанкинд харилцах данс байршуулдаг. Монголбанкинд байршуулах бэлэн мөнгөний заавал байлгах үлдэгдэл нь хоёр долоо хоногийн туршид харилцагчдын харилцах, хадгаламжийн дундаж үлдэгдлийн төгрөгийн 8.0% ба гадаад валютын 18.0% (2021: 6% ба 18.0%)-иас тус тус багагүй байдаг. 2022 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны заавал байлгах шаардлагатай 14 хоногийн дундаж нөөцийн хэмжээ төгрөгөөр 132,857.84 сая төгрөг (2021: 108,666.43 сая төгрөг) ба гадаад валютаар 123,999.10 сая төгрөг (2021: 105,742.65 сая төгрөг) байсан.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

13. Бэлэн мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө (Үргэлжлэл)**13.3 Бэлэн мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө**

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	13.1	431,341,650	248,313,381
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	16.1	282,232,458	42,487,278
Монголбанкны үнэт цаас	16.2	577,171,150	907,686,267
Хасах нь: Монголбанкнаас зээлээр авсан санхүүжилтэд барьцаалсан Монголбанкны үнэт цаас		(12,279,000)	(26,133,000)
Нийт мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө		1,278,466,258	1,172,353,926

Мөнгөн бус гүйлгээний нэмэлт мэдээлэл

Тайлант жилд Банк нь 5%-иас 8%-ийн хүүтэй 48,475 сая төгрөг (2021 онд: 42,109 сая төгрөг)-ийн дансны үнэтэй ипотекийн зээлийг МИК-д худалдсанаар 43,627 сая төгрөг (2021 онд: 37,898 сая төгрөг)-ийн давуу эрхтэй транч болон 4,848 сая төгрөг (2021 онд: 4,211 сая төгрөг)-ийн энгийн транчаарх ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд ("ИЗББ")-ыг хүлээн авсан.

Тайлант жилд Банк нь 10.5%-ийн хүүтэй 14,049 сая төгрөг (2021 онд: 10,372 сая төгрөг)-ийн дансны үнэтэй репо санхүүжилтийн зээлийг ҮЦСК-д худалдаж, оронд нь 12,644 сая төгрөгийн (2021 онд: 9,335 сая төгрөг) давуу эрхтэй ХББ, 1,405 сая төгрөгийн (2021 онд: 1,037 сая төгрөг)-ийн энгийн ХББ хүлээн авсан.

14. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд**14.1 Санхүүгийн хөрөнгө**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Өрийн хэрэгслүүд		
МИК - Энгийн ИЗББ	49,609,271	42,554,601
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ	29,528,142	32,707,952
ҮЦСК –Энгийн ХББ (Тодруулга 16.3)	4,759,752	1,026,400
	83,897,165	76,288,953
БҮЦАА-д бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьчилгаа	102,764,818	90,000,608

14. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд (Үргэлжлэл)**14.2 Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд**

Доорх хүснэгтэнд хөрөнгө болон өр төлбөрөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг нэрлэсэн үнийн хамтаар харууллаа. Нэрлэсэн үнэ нь санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн суурь болж буй хөрөнгө, жишиг ханш эсхүл индекс байх бөгөөд санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хэмжих суурь болно. Нэрлэсэн үнэ нь жилийн эцсийн байдлаарх гүйлгээний дүнг харуулах бөгөөд энэ нь зах зээлийн эрсдэл эсхүл зээлийн эрсдэлийг тодорхойлох үзүүлэлт болж чадахгүй юм.

	Хөрөнгө 2022 мян.төг	Өр төлбөр 2022 мян.төг	Нэрлэсэн үнэ 2022 мян.төг
Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл хэрэгслүүд			
Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	107,798,730	1,639,595	760,947,158
	2021 мян.төг	2021 мян.төг	2021 мян.төг
Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл хэрэгслүүд			
Гадаад валютын своп хэлцэл	67,308	-	8,546,400
Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	49,155,802	371,050	708,205,507
	49,223,110	371,050	716,751,907

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн хувьд анхны хөрөнгө оруулалт бага байх буюу эсхүл огт шаардагдахгүй. Хэдий тийм боловч эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүд нь ихэвчлэн хөшүүргийн зэргийг өндөрсгөх бөгөөд нилээн тогтворгүй байна. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн хэлцлийн хөрөнгө, түвшин, индексийн үнэлгээний жижиг хэмжээний өөрчлөлт нь банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй.

Тодруулга 27-д санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн тодруулгыг харуулсан.

15. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүд

	Бодит үнэ цэн 2022 мян.төг	БҮЦБДО 2022 мян.төг	Бодит үнэ цэн 2021 мян.төг	БҮЦБДО 2021 мян.төг
Өмчийн хэрэгслүүд				
Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд*	415,108	(100,491)	455,988	(122,241)
Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд**	4,267,181	3,020,394	3,157,209	2,187,914
	4,682,289	2,919,903	3,613,197	2,065,673

* Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүдэд хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хувийн байгууллагуудад оруулсан хөрөнгө оруулалтууд багтана.

** Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд нь Монголын хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй МИК-ийн хувьцаа юм.

БҮЦБДО-р бүртгэх өмчийн хэрэгслүүдэд хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй байгууллагуудын хувьцаанд оруулсан хөрөнгө оруулалтууд багтана. Банк эдгээр компаниудад хяналтын бус хувь эзэмшдэг. Банк эдгээр хөрөнгө оруулалтуудыг стратегийн шинж чанартай гэж үзэж байгаа тул БҮЦБДО-р бүртгэдэг.

Тайлант жилд Банк ногдол ашиг аваагүй.

Тодруулга 27-д өмчийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн тодруулгыг харуулсан.

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****16. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгүүд****16.1 Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Монголбанкинд байршуулсан		
Хугацаатай хадгаламж	138,063,548	-
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан		
Харилцах	85,191,962	40,221,807
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан		
Харилцах	9,068,957	2,245,739
Хугацаатай хадгаламж	50,379,296	232,070
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(471,305)	(212,338)
	282,232,458	42,487,278

**Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах,
хадгаламжийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	212,338	233,422
Тайлант жилийн байгуулсан /(буцаасан) (Тодруулга 9)	258,967	(21,084)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	471,305	212,338

16.2 Өрийн хэрэгслүүд

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Монголбанкны үнэт цаас (Тодруулга 13.3)	577,171,150	907,686,267
“Эрдэнэс Таван Толгой” ХК-ийн бонд	12,279,452	12,279,452
ҮЦСК - Давуу эрхтэй ХББ (Тодруулга 16.3)	8,237,697	7,942,206
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(1,300,612)	(1,193,410)
	596,387,687	926,714,515

Өрийн хэрэгслүүдийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга

Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	1,193,410	-
Тайлант жилийн байгуулсан (Тодруулга 9)	107,202	1,193,410
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	1,300,612	1,193,410

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар, репо санхүүжилтийн зээлийн эх үүсвэрт барьцаалсан Монголбанкны үнэт цаас 12.28 тэрбум төгрөг (2021 онд 26.13 тэрбум төгрөг) байна.

16.3 Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа*	1,826,194,031	1,645,575,773
Санхүүгийн түрээсийн авлага	148,392,204	131,701,203
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(74,533,608)	(75,719,215)
	1,900,052,627	1,701,557,761

Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн хөрөнгүүд*Ипотекийн зээлийн багцын худалдаа*

Банк нь тайлант жилд тогтмол хүүтэй орон сууцны барьцаат зээлийн багцаас орж ирэх мөнгөн урсгалыг авах 100% эрхийг МИК Холдинг ХК-ийн бүрэн эзэмшлийн тусгай зориулалтын компаниудтай ИЗББ-оор сольсон. Банк нь санхүүгийн тайланд зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрсөн ба давуу эрхтэй болон энгийн ИЗББ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 13.3-ыг харна уу).

16. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгүүд (Үргэлжлэл)**16.3 Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Үргэлжлэл)***Ипотекийн зээлийн багцын худалдаа (Үргэлжлэл)*

Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 2.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. Үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж, шимтгэлийн орлогод 2022 онд 572 сая төгрөг (2021 онд: 820 сая төгрөг) хүлээн зөвшөөрсөн. Тусгай зориулалтын компаниуд татан буугдах магадлал багатай ч татан буугдсан тохиолдолд Банк нь үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгүүдийг эргүүлэн худалдаж авах үүрэг хүлээнэ. 2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар буцаан худалдаж авч болзошгүй үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгийн дискаунтлаагүй мөнгөн урсгал нь 306,852 сая төгрөг (2021: 277,926 сая төгрөг) байна.

ЖДҮ-ийн зээлийн багцын худалдаа

* 2021 оны 2-р сарын 20-д Монгол улсын Засгийн Газраас “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх” 10 их наядын цогц төлөвлөгөөг боловсруулсан. Хөтөлбөр нь жижиг дунд бизнесүүд (ЖДҮ), орон сууцжуулалт, стратегийн ач холбогдол бүхий төсөл хөтөлбөрүүд, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл, боловсролын хүртээмжийг дэмжих 5 хэсгээс бүрдсэн бөгөөд 2023 он хүртэл үргэлжлэх төлөвтэй байна. Эдгээрээс ЖДҮ-г дэмжих хөтөлбөр 2021 оны 3-р сараас, хөдөө аж ахуйг дэмжих хөтөлбөр 2021 оны 5-р сараас эхэлсэн.

Банк нь ЖДҮ-ийг дэмжих дэд хөтөлбөрийн хүрээнд ҮЦСК-ийн 100 хувийн өмчит тусгай зориулалтын компанитай үнэт цаасжуулалтын хөтөлбөрт оролцож, үл хөдлөх хөрөнгө барьцаалсан ЖДҮ-ийн зээлийн багцыг буцаан нөхцөлтэйгээр худалдсан. Хөтөлбөрийн хүрээнд Банк нийт 14,409 сая төгрөгийн (2021 онд 10,372 сая төгрөг), жилийн 10.5%-ийн хүүтэй, 2-3 жилийн хугацаатай ЖДҮ-ийн зээлийг харилцагчиддаа олгож (“Репо санхүүжилтээр олгосон зээл”), хариу төлбөрт ХББ хүлээн авсан. Репо санхүүжилтийн ерөнхий гэрээнд оруулсан 2022 оны 11-р сарын 28-ний өдрийн нэмэлт өөрчлөлтийн дагуу банкууд ҮЦСК-д чанаргүй зээлийг солих үүрэг хүлээхээ больсон. 2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар 11,859 сая (2021 онд: тэг) төгрөгийн хүлээн зөвшөөрөөгүй хөрөнгөтэй бөгөөд хүлээн авсан төлбөрийн хэмжээгээр санхүүгийн өр төлбөр мөн хүлээн зөвшөөрөөгүй (Тодруулга 24-г харна уу). Банк нь жилийн 9.5%-ийн хүүтэй, 3 хүртэлх жилийн хугацаатай давуу ба энгийн эрхтэй ХББ-ыг санхүүгийн хөрөнгө гэж хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14.1 ба 16.2-г харна уу).

Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 0.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. Үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж, шимтгэлийн орлогод 2022 онд 60 сая төгрөг (2021 онд: 12 сая төгрөг) хүлээн зөвшөөрсөн. Тусгай зориулалтын компаниуд татан буугдах магадлал багатай ч татан буугдсан тохиолдолд Банк нь үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгүүдийг эргүүлэн худалдаж авах үүрэг хүлээнэ. 2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар буцаан худалдаж авч болзошгүй үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгийн дискаунтлаагүй мөнгөн урсгал нь 11,860 сая төгрөг (2021: 8,367 сая төгрөг) байна.

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа		
Зээл ба урьдчилгааны нийт үнэ		
Түвшин 1	1,685,457,652	1,462,676,465
Түвшин 2	59,117,724	99,065,946
Түвшин 3	81,618,655	83,833,362
	1,826,194,031	1,645,575,773
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Түвшин 1	(9,272,778)	(7,895,436)
Түвшин 2	(12,671,762)	(23,218,898)
Түвшин 3	(47,108,344)	(41,651,873)
	(69,052,884)	(72,766,207)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны цэвэр дүн	1,757,141,147	1,572,809,566

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****16. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгүүд (Үргэлжлэл)****16.3 Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Үргэлжлэл)**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн түрээсийн авлага		
Санхүүгийн түрээсийн авлагын нийт үнэ		
Түвшин 1	138,886,491	126,175,586
Түвшин 2	8,254,243	4,360,875
Түвшин 3	1,251,470	1,164,742
	148,392,204	131,701,203
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Түвшин 1	(1,733,349)	(2,069,201)
Түвшин 2	(3,198,661)	(338,096)
Түвшин 3	(548,714)	(545,711)
	(5,480,724)	(2,953,008)
Санхүүгийн түрээсийн авлагын цэвэр дүн	142,911,480	128,748,195

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон санхүүгийн түрээсийн авлагын үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	75,719,215	74,369,953
Тайлант жилийн байгуулсан (Тодруулга 9)	5,812,749	2,045,628
Данснаас хассан	(6,998,356)	(696,366)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	74,533,608	75,719,215

Санхүүгийн түрээсийн авлага

	Түрээсийн төлбөрүүд 2022 мян.төг	Түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэн 2022 мян.төг	Түрээсийн төлбөрүүд 2021 мян.төг	Түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэн 2021 мян.төг
Нийт түрээсийн хамгийн бага төлбөр				
1 жил дотор	62,936,521	56,171,791	61,944,111	55,932,848
1 жилээс 2 жил доторх	48,192,804	37,335,050	39,321,792	30,926,525
2 жилээс 3 жил доторх	36,878,118	24,398,218	27,457,232	18,347,596
3 жилээс 4 жил доторх	26,137,343	14,948,969	19,789,834	11,402,078
4 жилээс 5 жил доторх	16,271,423	7,976,133	14,768,291	7,273,494
5 жилээс дээш	19,295,368	7,562,043	19,161,090	7,818,662
Баталгаагүй үлдэх өртөг	209,711,577	148,392,204	182,442,350	131,701,203
Нийт түрээс дэх хөрөнгө оруулалт	209,711,577	148,392,204	182,442,350	131,701,203
Хасах нь: Хэрэгжээгүй санхүүгийн орлого	(61,319,373)		(50,741,147)	
Түрээсийн авлагын хамгийн бага төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэн	148,392,204		131,701,203	
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(5,480,724)	(5,480,724)	(2,953,008)	(2,953,008)
Санхүүгийн түрээсийн авлагын цэвэр дансны үнэ	142,911,480	142,911,480	128,748,195	128,748,195

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****17. Бусад хөрөнгө**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Бусад санхүүгийн хөрөнгө		
Төлбөр тооцооны үйлчилгээний авлага	5,864,077	345,382
Хуулийн этгээд ба иргэдээс авах авлага	4,257,979	4,458,691
Бэлэн мөнгөний барьцаа*	1,915,537	1,610,073
Хойшлогдсон ажилчдын зээл**	1,496,227	1,489,724
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	4,369,411	406,669
Хасах нь: Бусад санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(1,873,647)	(1,618,289)
	16,029,584	6,692,250
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө		
Бараа, үйлчилгээний нийлүүлэгчдэд төлсөн урьдчилгаа	3,370,152	2,438,306
Хангамж ба бусад бараа материал	1,983,807	202,765
Урьдчилж төлсөн зардал	49,777	1,582,146
Үнэт металл	94,439	94,439
НӨАТ авлага	13,703,576	12,154,393
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө	3,142,019	39,582
Хураан авсан хөрөнгө	41,433,855	46,795,646
Хасах нь: Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(8,279,923)	(9,406,573)
	55,497,702	53,900,704
Нийт бусад хөрөнгө	71,527,286	60,592,954
Бусад санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Түвшин 1	13,918	9,820
Түвшин 2	17,811	37,757
Түвшин 3	1,841,918	1,570,712
	1,873,647	1,618,289
Бусад санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	1,618,289	2,096,879
Тайлант жилд байгуулсан/(буцаасан) (Тодруулга 9)	305,922	(445,061)
Данснаас хассан	(50,564)	(33,529)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	1,873,647	1,618,289

* Бэлэн мөнгөний барьцаа нь олон улсын картын төлбөр тооцооны байгууллагад харилцан солилцох үйлчилгээнд төлж буй баталгааны хадгаламж юм.

**Банк нь ажилтнууддаа хөнгөлөлттэй зээл олгодог. СТОУС-ын дагуу ажилтнуудад олгосон хөнгөлөлттэй зээлийг анх олгоход тохируулах бодит үнэ цэнэ нь цалингийн урьдчилсан төлбөрт хамаарах ба зээлийн хугацаанд хорогдуулдаг.

17. Бусад хөрөнгө (Үргэлжлэл)

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хураан авсан хөрөнгө		
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	46,795,646	40,499,577
Нэмэх нь: Өмчлөлд шилжүүлж авсан	2,634,224	5,403,599
Нэмэх нь: БЗЭБХ-өөс шилжсэн (Тодруулга 18)	-	1,149,747
Нэмэх нь: ХОЗҮХХ-өөс шилжсэн	-	21,260,252
Хасах нь: Тайлант жилд борлуулсан	(7,996,015)	(20,535,985)
Хасах нь: Үндсэн хөрөнгөд шилжүүлсэн (Тодруулга 19)	-	(981,544)
	41,433,855	46,795,646
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(8,279,923)	(9,406,573)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	33,153,932	37,389,073
Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	9,406,573	12,433,189
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 8)	121,863	1,850,761
Борлуулж данснаас хассан (Тодруулга 8)	(1,248,513)	(4,877,377)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	8,279,923	9,406,573

Хураан авсан хөрөнгөөс тайлант жилд 7,576,596 мянган төгрөг (2021 онд: 19,410,445 мянган төгрөг)-өөр борлуулсан бөгөөд эдгээрийг борлуулснаас 419,419 мянган төгрөг (2021 онд: 1,125,540 мянган төгрөг)-ийн гарз бүртгэсэн.

18. Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	133,594	3,150,622
Нэмэх нь: Үндсэн хөрөнгөөс шилжсэн (Тодруулга 19)	500,393	92,875
Нэмэх нь: Өмчлөлд шилжүүлж авсан	1,991,328	969,660
Хасах нь: Тайлант жилд борлуулсан	(562,148)	(2,929,816)
Хасах нь: Хураан авсан хөрөнгөд шилжүүлсэн (Тодруулга 17)	-	(1,149,747)
	2,063,167	133,594
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	-	-
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	2,063,167	133,594
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	-	116,699
Борлуулж данснаас хассан (Тодруулга 8)	-	(116,699)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	-	-

Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөөс тайлант жилд 878,485 мянган төгрөг (2021 онд: 3,085,797 мянган төгрөг)-өөр борлуулсан бөгөөд эдгээрийг борлуулснаар 316,337 мянган төгрөгийн (2021 онд: 155,981 мянган төгрөгийн) олзыг 'Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого/(зардал)' (Тодруулга 8)-д хүлээн зөвшөөрч тайлагнасан.

Удирдлагын зүгээс эдгээр хөрөнгийг одоогийн нөхцөл байдалд нь богино хугацаанд борлуулах боломжтой гэж үнэлсэн. Борлуулалтын ажил эхэлсэн байгаа ба эдгээр хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийн ангилалд бүртгэснээс хойш 1 жилийн хугацаанд борлуулна гэж хүлээж байна.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

19. Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө

	Түрээсийн хөрөнгийн сайжруу- лалт мян.төг	Барилга байшин мян.төг	Тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Тавилга, эд хогшил мян.төг	Компьютер, тоног төхөөрөмж ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Ашиглах эрхтэй хөрөнгө мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12-р сарын 31								
Өртөг эсхүл дахин үнэлсэн өртөг								
2022 оны 1-р сарын 1	1,250,153	36,502,954	4,673,960	5,399,322	44,774,928	1,850,696	18,219,431	112,671,444
Нэмэгдсэн	496,317	940,947	1,462,800	517,265	3,366,161	1,414,224	3,706,778	11,904,492
Данснаас хассан	(935,298)	-	-	(283,792)	(1,696,351)	-	(10,270,258)	(13,185,699)
Худалдан борлуулсан	-	-	-	(211,257)	(26,271)	-	-	(237,528)
Цуцлагдсан түрээс	-	-	-	-	-	-	(171,252)	(171,252)
Дахин ангилсан	-	1,492,213	-	-	313,412	(1,805,625)	-	-
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	(507,073)	-	-	-	-	-	(507,073)
2022 оны 12-р сарын 31	811,172	38,429,041	6,136,760	5,421,538	46,731,879	1,459,295	11,484,699	110,474,384
Хуримтлагдсан элэгдэл								
2022 оны 1-р сарын 1	1,023,847	-	1,697,947	3,197,333	27,886,205	-	11,652,101	45,457,433
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	163,470	747,612	488,886	471,120	4,413,927	-	3,809,293	10,094,308
Данснаас хассан	(935,298)	-	-	(212,130)	(1,678,058)	-	(10,270,258)	(13,095,744)
Худалдан борлуулсан	-	-	-	(173,267)	(22,923)	-	-	(196,190)
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	(6,680)	-	-	-	-	-	(6,680)
2022 оны 12-р сарын 31	252,019	740,932	2,186,833	3,283,056	30,599,151	-	5,191,136	42,253,127
2022 оны 12-р сарын 31-нээрх дансны үнэ	559,153	37,688,109	3,949,927	2,138,482	16,132,728	1,459,295	6,293,563	68,221,257

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

19. Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө (Үргэлжлэл)

	Түрээсийн хөрөнгийн сайжруу- лалт мян.төг	Барилга байшин мян.төг	Тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Тавилга, эд хогшил мян.төг	Компьютер, тоног төхөөрөмж ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Ашиглах эрхтэй хөрөнгө мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 12-р сарын 31								
Өртөг эсхүл дахин үнэлсэн өртөг								
2021 оны 1-р сарын 1	6,537,839	35,075,086	4,565,707	5,378,802	42,825,902	545,326	12,825,981	107,754,643
Нэмэгдсэн	94,683	163,324	766,900	268,283	2,271,569	1,816,221	5,393,450	10,774,430
Хураан авсан хөрөнгөөс шилжсэн (Тодруулга 17)	-	981,544	-	-	-	-	-	981,544
Данснаас хассан	(5,382,369)	-	-	(229,467)	(301,293)	-	-	(5,913,129)
Худалдан борлуулсан	-	-	-	(39,147)	(21,250)	-	-	(60,397)
Барилгын дахин үнэлгээний олз (Тодруулга 26)	-	2,997,142	-	-	-	-	-	2,997,142
Барилгын дахин үнэлгээний гарз (Тодруулга 10)	-	(868,801)	-	-	-	-	-	(868,801)
Дахин үнэлсэн	-	(2,335,341)	-	-	-	-	-	(2,335,341)
Дахин ангилсан	-	490,000	-	20,851	-	(510,851)	-	-
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	-	(658,647)	-	-	-	-	(658,647)
2021 оны 12-р сарын 31	1,250,153	36,502,954	4,673,960	5,399,322	44,774,928	1,850,696	18,219,431	112,671,444
Хуримтлагдсан элэгдэл								
2021 оны 1-р сарын 1	5,975,869	1,666,610	1,820,603	2,895,867	23,895,889	-	7,940,387	44,195,225
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	430,347	668,731	443,116	495,160	4,302,516	-	3,711,714	10,051,584
Данснаас хассан	(5,382,369)	-	-	(159,712)	(290,950)	-	-	(5,833,031)
Худалдан борлуулсан	-	-	-	(33,982)	(21,250)	-	-	(55,232)
Дахин үнэлсэн	-	(2,335,341)	-	-	-	-	-	(2,335,341)
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	-	(565,772)	-	-	-	-	(565,772)
2021 оны 12-р сарын 31	1,023,847	-	1,697,947	3,197,333	27,886,205	-	11,652,101	45,457,433
2021 оны 12-р сарын 31-нээрх дансны үнэ	226,306	36,502,954	2,976,013	2,201,989	16,888,723	1,850,696	6,567,330	67,214,011

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

19. Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө (Үргэлжлэл)**19.1 Барилгын дахин үнэлгээ**

Газар ба барилга нь зах зээлийн үнэлгээгээр бүртгэгдсэн бөгөөд түүхэн өртгөөр бүртгэж байсан бол 2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар дансны үнэ 19.5 тэрбум төгрөг (2021 онд: 19.3 тэрбум төгрөг) байх байсан.

19.2 Бүрэн элэгдсэн үндсэн хөрөнгийн нийт дансны үнэ:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Компьютер, тоног төхөөрөмж	15,313,167	13,577,302
Тавилга, эд хогшил	709,676	598,030
Тээврийн хэрэгсэл	135,712	62,712
	16,158,555	14,238,044

19.3 Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өр

Түрээстэй холбоотой дараах дүнгүүдийг ашиг, алдагдаар хүлээн зөвшөөрч бүртгэсэн:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Түрээсийн өр төлбөрийн хүүгийн зардал (Тодруулга 4)	318,019	555,674
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 10)	3,809,293	3,711,714
Богино хугацаат түрээсийн зардал (Тодруулга 10)	179,400	79,147
Бага үнэ цэн бүхий хөрөнгийн түрээсийн зардал (богино хугацаат түрээсийн зардлыг оруулаагүй) (Тодруулга 10)	511,836	890,732
	4,818,548	5,237,267

Түрээсийн гэрээг шинэчлэх, цуцлах сонголт бүхий түрээсийн хугацааг тодорхойлох (Банк түрээслэгч үед)

Банк нь түрээсийн үл цуцлагдах хугацааг тодорхойлохдоо хэрэв тухайн түрээсийг үргэлжлүүлэх үндэслэлтэй гэж үзвэл сунгагдах боломжтой бүх хугацаа эсхүл тухайн түрээсийг цуцлах үндэслэл байгаа бол мөн цуцлах хүртэл хугацааг оруулсан.

Банк нь оффис болон салбар, тооцооны төвийн байрны түрээсийн хугацааг сунгах болон цуцлах нөхцөлтэй түрээсийн гэрээнүүдтэй. Энэ нь Банкны үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа хөрөнгүүдийг үр ашигтай ашиглах боломжоор хангаж байна

Банк нь түрээсийн хугацаа эхлэх өдөр хугацааг сунгах нөхцөл эсхүл гэрээг цуцлахгүй нөхцөлийг үнэлдэг. Банк (i) хугацааг сунгах нөхцөл эвсэл (ii) гэрээг цуцлахгүй нөхцөлийг тодорхойлох боломжгүй ирээдүйд үүсэх түрээсийн төлбөрийн боломжит дүнг доорх хүснэгтээр харуулсан:

	2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар хүлээн зөвшөөрсөн түрээсийн өр төлбөр мян.төг	Түрээсийн өр төлбөрт ороогүй ирээдүйн боломжит түрээсийн төлбөр (Дискаунтлаагүй) мян.төг	2021 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар хүлээн зөвшөөрсөн түрээсийн өр төлбөр мян.төг	Түрээсийн өр төлбөрт ороогүй ирээдүйн боломжит түрээсийн төлбөр (Дискаунтлаагүй) мян.төг
Салбарууд	5,097,566	5,757,755	5,098,228	5,831,904
Оффисын талбай	212,526	222,672	324,299	356,613

Мөн Банк нь хугацааг сунгах нөхцөл эвсэл гэрээг цуцлахгүй нөхцөлийг үнэлэхдээ түрээслэгчийн хяналтанд нөлөөлөх томоохон нөхцөл байдал үүссэн эсхүл томоохон үйл явдал болсон эсэхийг тооцно. 2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар энэхүү нөхцөл байдал үүсээгүй байна.

Түрээсийн гэрээний үүрэг

2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар Банкинд шинээр байгуулсан, эхлээгүй түрээсийн гэрээ байхгүй болно.

ХАСБАНК ХХК

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31**

20. Биет бус хөрөнгө

	Патент ба эрх мян.төг	Програм хангамж мян.төг	Програм хангамжийн хөгжүүлэлт мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12-р сарын 31				
Өртгөөр				
2022 оны 1-р сарын 1-нээр	10,972,271	13,776,776	6,611,062	31,360,109
Нэмэгдсэн	17,461	5,256,951	234,824	5,509,236
Данснаас хассан	(798,525)	(7,617,738)	-	(8,416,263)
Дахин ангилсан	80,009	6,232,600	(6,312,609)	-
2022 оны 12-р сарын 31-нээр	10,271,216	17,648,589	533,277	28,453,082
Хуримтлагдсан хорогдуулалт				
2022 оны 1-р сарын 1-нээр	6,087,266	9,820,322	-	15,907,588
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	964,361	987,738	-	1,952,099
Данснаас хассан	(798,525)	(7,503,668)	-	(8,302,193)
2022 оны 12-р сарын 31-нээр	6,253,102	3,304,392	-	9,557,494
Дансны үнэ	4,018,114	14,344,197	533,277	18,895,588
2021 оны 12-р сарын 31				
Өртгөөр				
2021 оны 1-р сарын 1	10,594,443	11,976,888	5,156,387	27,727,718
Нэмэгдсэн	402,012	694,775	2,559,788	3,656,575
Данснаас хассан	(24,184)	-	-	(24,184)
Дахин ангилсан	-	1,105,113	(1,105,113)	-
2021 оны 12-р сарын 31	10,972,271	13,776,776	6,611,062	31,360,109
Хуримтлагдсан хорогдуулалт				
2021 оны 1-р сарын 1	4,907,418	8,113,767	-	13,021,185
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	1,204,032	1,706,555	-	2,910,587
Данснаас хассан	(24,184)	-	-	(24,184)
2021 оны 12-р сарын 31	6,087,266	9,820,322	-	15,907,588
Цэвэр дансны үнэ	4,885,005	3,956,454	6,611,062	15,452,521

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****21. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр****21.1 Банк, санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан харилцах, хадгаламж**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Банк, санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах	818,747	2,144,398
Банк, санхүүгийн байгууллагын байршуулсан хугацаатай хадгаламж	51,048,233	547,008
	51,866,980	2,691,406

21.2 Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Засгийн газрын:		
-Харилцах данс	34,064,420	79,305,483
-Хугацаагүй хадгаламж	-	689,196
-Хугацаатай хадгаламж	9,596,356	3,822,453
Хувийн секторын:		
-Харилцах данс	447,868,305	249,733,532
-Хугацаагүй хадгаламж	-	22,572,842
-Хугацаатай хадгаламж	115,626,011	72,081,422
Иргэдийн:		
-Харилцах данс	169,539,515	132,328,164
-Хугацаагүй хадгаламж	142,277,593	200,033,760
-Хугацаатай хадгаламж	1,519,647,369	1,491,532,879
	2,438,619,569	2,252,099,731

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар харилцагчдын харилцах, хадгаламжинд банкнаас гаргаж буй үл цуцлах санхүүгийн баталгаанд барьцаа хөрөнгө болгож байршуулсан төгрөгийн 12,764 сая төгрөгийн (2021 онд: 16,030 сая төгрөг) хадгаламж байна.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

21. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр (Үргэлжлэл)**21.3 Зээлээр авсан санхүүжилт**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авсан		
Нидерландын Хөгжил Санхүүжилтийн Компани	111,817,921	137,746,621
Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк	89,029,024	4,591,221
Уур Амьсгалын Ногоон Сан	71,555,120	58,416,437
Германы Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн корпораци	68,762,672	56,459,834
ЦэнхэрХүлэмж Бичил Бизнесийн сан	68,331,795	-
Азийн Хөгжлийн Банк	58,910,278	72,870,465
Инкофин нийгмийн зорилготой хязгаарлагдмал хариуцлагатай хоршоо	57,495,262	38,241,316
ЭсАйЭфИЭм ХХК	34,369,222	28,211,830
Бичил, Жижиг Дунд Бизнесийн Бонд ЭсЭй	24,837,909	-
Актиам Институционал микрофинанс сан	20,631,832	-
Олон Улсын Санхүүгийн Корпораци	17,186,004	42,532,559
Үйлдвэрлэл, Хамтын Ажиллагааны Финниш Фанд	17,176,241	14,093,890
ДиВиЭм Орлогын сан Эс.Си.Эй. СИКАВ-СИФ	17,175,110	2,934,519
Ковид-19 Эрчимжиж Буй Зах Зээл дэх Жижиг Дунд Үйлдвэрийг Дэмжих Сан ЭсСиЭспи СИКАВ-РАИФ	17,082,873	-
Азийн Бичил Санхүүжилтийг Дэмжих сан(АБСДС) Эс.Эй, СИКАВ-СИФ	17,082,873	-
Дэлхийн Уур Амьсгалын Нөхөрлөл сан Эс.Эй., СИКАВ-СИФ	11,682,605	14,353,624
Баоаб Үнэт цаас ХХК	5,880,078	5,882,735
РеспонсАбилити Дэлхийн Бичил, ЖДҮ Бизнесийн сан	3,402,369	5,593,964
Хөгжиж буй орнуудын Бельгийн Хөрөнгө Оруулалтын компани		
ЭнВи/ЭсЭй-БиАйӨү	2,924,292	7,233,190
РеспонсАбилити СИКАВ (Лакс) Бичил, ЖДҮ Бизнесийн Өрийн сан	2,093,766	3,442,428
РеспонсАбилити СИКАВ (Лакс) Санхүүгийн Хүртээмжийн Сан	1,916,264	3,155,559
РеспонсАбилити СИКАВ (Лакс)- Бичил, ЖДҮ Бизнесийн Удирдагчид	1,306,544	2,151,518
Социете Де Промоушн Эт Дэ Партишипэйшн Поур Ла	-	42,630,889
Олон Улсын Хөгжлийн ОПЕК Сан	-	35,568,816
Олон Улсын Эдийн Засгийн Хамтын Ажиллагааны Банк	-	14,222,142
Рэйсин Банк ХХК	-	14,219,154
Олон Улсын Хөрөнгө Оруулалтын Банк	-	10,832,363
Инкофин СиВиЭсӨү СиВиБиЭй-ЭсӨү Бельгийн Хөрөнгө Оруулалтын компани	-	7,125,392
Симбиотикс СИКАВ (Лакс)	-	5,684,341
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авсан нийт санхүүжилт	720,650,054	628,194,807
Засгийн газар, төрийн байгууллагаас авсан санхүүжилт		
Монголбанк	121,671,425	119,626,604
Монгол Улсын Сангийн Яам	6,784,036	9,642,608
Сангийн Яам/ Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Банк	6,345,413	8,350,990
Азийн Хөгжлийн Банк	1,003,859	1,550,789
Жижиг Дунд Үйлдвэрийг Хөгжүүлэх Сан	904,497	1,394,286
Хөдөө Аж Ахуйг Хөгжүүлэх Олон Улсын Сан	3,943	15,653
Засгийн газар, төрийн байгууллагаас авсан нийт санхүүжилт	136,713,173	140,580,930
Нийт зээлээр авсан санхүүжилт	857,363,227	768,775,737

21. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр (Үргэлжлэл)**21.3 Зээлээр авсан санхүүжилт (Үргэлжлэл)**

Засгийн газар, төрийн байгууллагаас авсан, дээр дурдсан бүх санхүүжилтүүд нь Монгол Улсын Засгийн газартай холбоотой болно.

2021 ба 2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банк үндсэн болон хүүгийн өр төлбөрийг хугацаанд нь төлж барагдуулсан.

Зээлийн гэрээнүүдийн ихэнх нь тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаж байхыг банкнаас шаарддаг ба тус нөхцөлүүдийг дараах төрлүүдэд ангилан үзүүлж болно:

- Өөрийн хөрөнгийн харьцаа (эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа, төлбөрийн чадварын харьцаа, 1 дүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө болон нийт хөрөнгийн харьцаа)
- Санхүүгийн эрсдэлийн харьцаанууд (актив, пассивын төлөгдөх хугацааны харьцаа, нийт гадаад валютын ба нэгж гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа, нийт хүүгийн эрсдэлийн харьцаа);
- Зээлийн эрсдэлийн харьцаанууд (Эрсдэлтэй зээлийн багцын эрсдэл, шугаман зээлийн эрсдэлийн харьцаа, алдагдлаар хаасан зээлийн харьцаа, том зээлдэгч болон өөрийн хөрөнгийн харьцаа, холбогдох этгээдэд олгосон зээлийн харьцаа, нийт том зээлдэгчдийн эрсдэлийн харьцаа);
- Бусад харьцаанууд (Хадгаламж зээлийн харьцаа, хүү төлөх чадварын эрсдэл, үндсэн хөрөнгө ба нийт хөрөнгийн харьцаа, үндсэн хөрөнгө, өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын харьцаа, үйл ажиллагааны зардал болон ашгийн харьцаа гэх мэт).

Зээлийн гэрээний зохистой харьцаануудыг хангаагүй тохиолдолд холбогдох зээлийн үүрэг биелэгдээгүйд тооцогдох буюу зээл нь нэхэмжилсэн үед төлөгдөх шаардлагатай болно. Тиймээс зохистой харьцаануудын биелэлтэд холбогдох хэлтэс, ажилтнууд (Санхүү хариуцсан захирлын харьяа Санхүү удирдлагын газар, мөн Эрсдэл хариуцсан захирлын харьяа Эрсдэлийн удирдлагын газар г.м.) улирал тутамд хяналт тавин ажилладаг. Зохистой харьцааны биелэлт хангагдахгүйг урьдчилан мэдсэн буюу олж илрүүлсэн тохиолдолд удирдлага нь зохистой харьцааг хангах үүргээс түр чөлөөлөгдөх хүсэлт гаргах, зохистой харьцааг шинэчлэн гэрээг шинээр байгуулах зэрэг арга хэмжээг авдаг.

2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк нь эх үүсвэр олгосон зээлдүүлэгч байгууллагуудтай хийсэн гэрээний үүрэг болон санхүүгийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг биелүүлсэн. Цар тахлын эдийн засагт үзүүлж буй дарамтыг бууруулах үүднээс Засгийн Газар болон Монголбанк нь 2020 оны 4 дүгээр сараас эхлэн 2021 оны турш төрөл бүрийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд үүнээс үүдэн банкны салбарын “бүтэц өөрчилсөн зээл”-ийн хэмжээ нэмэгдсэн. Банк нь шаардлагатай үүргээс чөлөөлөх зөвшөөрлүүдийг авсан бөгөөд “бүтэц өөрчилсөн зээл”-тэй холбоотой нэмэлт мэдээллийг тогтмол тайлагнах зэргээр эх үүсвэрийг татан төвлөрүүлсэн олон улсын байгууллагуудтай харилцан хамтран ажиллаж байна.

21.4 Өрийн үнэт цаас

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Өрийн үнэт цаас	-	8,403,663

Өрийн үнэт цаас нь ХасЛизинг ХХК-аас 2020 оны 1-р сард, жилийн 4.0%-ийн хүүтэй, 2 жилийн хугацаатай, иргэнд гаргасан баталгаагүй бонд юм. Өрийн үнэт цаасыг 2022 оны 1-р сард бүрэн төлж дууссан.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

22. Хойшлогдсон нөхцөлт хандив

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Микро Энержи Кредит Корпораци ("МЭК")	3,493,328	3,408,237
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн ЭХХХЗ тэтгэлэгт хөтөлбөр	3,063,445	2,754,326
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн БЖДБ тэтгэлэгт хөтөлбөр	730,363	815,768
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн дэмжлэг	125,740	726,607
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн ЭХХДМБ төслийн тэтгэлэг	324,269	602,072
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн Мини-грид төслийн тэтгэлэг	142,145	490,455
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн МНСК төслийн тэтгэлэг	79,304	123,451
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн ҮЗБЧБ-2 төслийн тэтгэлэг	12,112	322,326
Нийт хойшлогдсон нөхцөлт хандив	7,970,706	9,243,242

Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хөдөлгөөн дараах байдалтай байна:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	9,243,242	10,318,966
Тайлант жилд хүлээн авсан	234,101	331,540
Тайлант жилд хорогдуулсан	(1,506,637)	(1,407,264)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	7,970,706	9,243,242

МЭК-ээс хүлээн авсан хойшлогдсон нөхцөлт хандив нь Банк ирээдүйн ногоон төсөл, хөтөлбөрүүдэд ашиглах үүрэгтэй нүүрстөрөгчийн нөхөн олговор юм.

23. Түрээсийн өр төлбөр

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
12 сар дотор	2,279,980	2,235,225
1-ээс 2 жилийн дотор	1,756,826	1,620,662
2-ээс 3 жилийн дотор	830,955	940,095
3-ээс 4 жилийн дотор	442,331	539,978
4-ээс 5 жилийн дотор	-	86,567
	5,310,092	5,422,527

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****24. Бусад өр төлбөр**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Бусад санхүүгийн өр төлбөр		
Клирингийн тооцоо	19,591,381	12,842,982
ҮЦСК-д буцаах нөхцөлтэй худалдсан зээлийн багцын өглөг	-	8,375,764
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	12,007,474	14,468,588
Тэнцлийн гадуур бүртгэлтэй хүлээж болзошгүй өр төлбөр болон үүргийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга (Тодруулга 28)	220,871	354,895
	31,819,726	36,042,229
Бусад санхүүгийн бус өр төлбөр		
Хуримтлуулсан цалин ба урамшуулал	19,419,178	12,606,944
НӨАТ-ын өглөг	15,774,038	14,005,654
Орлогын албан татвараас бусад татвар	163,492	264,840
Бусад санхүүгийн бус өр төлбөр	1,305,972	1,330,787
	36,662,680	28,208,225
Нийт бусад өр төлбөр	68,482,406	64,250,454

Тэнцлийн гадуур бүртгэлтэй хүлээж болзошгүй өр төлбөр болон үүргийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	354,895	490,254
Тайлант жилд буцаасан (Тодруулга 10)	(134,024)	(135,359)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	220,871	354,895

25. Энгийн хувьцаа

	Зарласан болон гаргасан энгийн хувьцааны тоо		Энгийн хувьцааны дүн	
	2022 оны 12-р сарын 31	2021 оны 12-р сарын 31	2022 оны 12-р сарын 31 мян.төг	2021 оны 12-р сарын 31 мян.төг
Нийт энгийн хувьцаа	1,000,000,000	1,000,000,000	100,000,000	1,000,000,000

2022 оны 12-р сарын 31-нээр Банк нэг бүр нь 100.00 төгрөг (2021 онд 100.00 төгрөг)-ийн нэрлэсэн үнэтэй 1,000,000,000 (2021 онд 1,000,000,000) ширхэг энгийн хувьцаатай байсан.

2021 болон 2022 оны энгийн хувьцааны тоо болон дүнгийн хөдөлгөөнийг дараах байдлаар харуулав:

	Энгийн хувьцааны тоо	Энгийн хувьцааны дүн мян.төг
2022 оны 1-р сарын 1 болон 2022 оны 12-р сарын 31	1,000,000,000	100,000,000
2021 оны 1-р сарын 1	586,259,793	58,625,979
Нэгтгэлийн үр дүнд нэмж гаргасан хувьцаа	413,740,207	41,374,021
2022 оны 12-р сарын 31	1,000,000,000	100,000,000

Банк нь нэг төрлийн хувьцаатай ба нэгж хувьцаа бүр нэг саналын эрхтэй. Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлөөс санал болгосон ногдол ашгийг Хувьцаа Эзэмшигчдийн ээлжит хурлаас баталдаг.

ХАСБАНК ХХК

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31**

26. Нөөцүүд

	Тусгай зориулалт -тай нөөц мян.төг	Барилгын дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	Хөрөнгө оруулалтын үнэлгээний нөөц мян.төг	Бусад нөөц сан* мян.төг	Нийт нөөц сангууд мян.төг
2022 оны 1-р сарын 1-ээр	52,568,719	18,528,613	2,065,673	11,439,408	84,602,413
Хэрэгжээгүй олз	-	-	854,230	-	854,230
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн	10,251,460	-	-	-	10,251,460
2022 оны 12-р сарын 31-ээр	62,820,179	18,528,613	2,919,903	11,439,408	95,708,103
2021 оны 1-р сарын 1-ээр	28,817,973	15,531,471	2,063,020	11,439,408	57,851,872
Хэрэгжээгүй олз	-	-	2,653	-	2,653
Барилгын дахин үнэлгээний нэмэгдэл (Тодруулга 19)	-	2,997,142	-	-	2,997,142
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн	23,750,746	-	-	-	23,750,746
2021 оны 12-р сарын 31-ээр	52,568,719	18,528,613	2,065,673	11,439,408	84,602,413

* Тайлант өдрийн байдлаар, энэхүү нөөц сангийн зориулалтын талаар Банк баримталж буй тодорхой бодлогогүй байна.

Тусгай зориулалттай нөөц

2022 оны 12-р сарын 31-нээрх тусгай зориулалттай нөөц 62,820 сая төгрөг (2021 оны 12-р сарын 31: 52,569 сая төгрөг) нь 31,809 сая төгрөг (2021 оны 12-р сарын 31: 19,813 сая төгрөг)-ийн зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц, 31,011 сая төгрөг (2021 оны 12-р сарын 31: 32,756 сая төгрөг)-ийн хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын нөөцөөс бүрдэнэ.

27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн

Бодит үнэ цэнийг тодорхойлох ба бодит үнэ цэнийн зэрэглэл

Банк нь үнэлгээний техникүүдийг ашиглан санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах шатлалуудыг хэрэглэдэг. Үүнд:

Зэрэглэл 1: Бодит үнэ цэн нь ижил төстэй актив, пассивын идэвхтэй зах зээл дээр тогтоосон үнэд үндэслэсэн байх;

Зэрэглэл 2: Бодит үнэ цэнийг хэмжихдээ хэрэглэсэн мэдээ нь зах зээл дээрээс шууд ба шууд бусаар олдох боломжтой бусад техникүүд;

Зэрэглэл 3: Зах зээлийн мэдээлэлд үндэслэгдээгүй мэдээ ашиглан бодит үнэ цэнийг тооцоолох арга ашиглан тооцоолсон техникүүд.

Дараах хүснэгтэд бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэгслүүдийг бодит үнэ цэнийн зэрэглэлээр нь ангилан үзүүлэв:

	Давтагдах бодит үнэ цэнийн хэмжилт			
	Зэрэглэл 1 мян.төг	Зэрэглэл 2 мян.төг	Зэрэглэл 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 сарын 31				
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	-	107,798,730	-	107,798,730
ИЗББ - Давуу эрхтэй	-	-	29,528,142	29,528,142
ИЗББ - Энгийн	-	-	49,609,271	49,609,271
ҮЦСК - Энгийн ХББ	-	-	4,759,752	4,759,752
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	-	102,764,818	-	102,764,818
	-	210,563,548	83,897,165	294,460,713
БУЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	-	-	415,108	415,108
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд	4,267,181	-	-	4,267,181
	4,267,181	-	415,108	4,682,289
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн өр төлбөр				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	-	1,639,595	-	1,639,595
	-	1,639,595	-	1,639,595
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	-	-	37,688,109	37,688,109
	-	-	37,688,109	37,688,109
Давтагдах бодит үнэ цэнийн хэмжилт				
	Зэрэглэл 1 мян.төг	Зэрэглэл 2 мян.төг	Зэрэглэл 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 12 сарын 31				
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Гадаад валютын своп хэлцэл	-	67,308	-	67,308
Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	-	49,155,802	-	49,155,802
ИЗББ - Давуу эрхтэй	-	-	32,707,952	32,707,952
ИЗББ - Энгийн	-	-	42,554,601	42,554,601
ҮЦСК - Энгийн ХББ	-	-	1,026,400	1,026,400
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	-	90,000,608	-	90,000,608
	-	139,223,718	76,288,953	215,512,671
БУЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	-	-	455,988	455,988
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд	3,157,209	-	-	3,157,209
	3,157,209	-	455,988	3,613,197
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн өр төлбөр				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	-	371,050	-	371,050
	-	371,050	-	371,050
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	-	-	36,502,954	36,502,954
	-	-	36,502,954	36,502,954

27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн (Үргэлжлэл)**Зэрэглэл 1 болон зэрэглэл 2-ын хооронд шилжилт**

Бодит үнэ цэнээр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үнэ цэнийн зэрэглэл 1 болон зэрэглэл 2-ын хооронд ямар нэгэн шилжилт байгаагүй.

Дараах хүснэгтэнд санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрийн (давтагдах болон үл давтагдах) бодит үнэ цэнийг хэрхэн зэрэглэл 2 болон зэрэглэл 3-т ангилсныг тоймлон харуулав.

Санхүүгийн хөрөнгө/ өр төлбөр	2022 оны 12 сарын 31 БҮЦ мян.төг	2021 оны 12 сарын 31 БҮЦ мян.төг	БҮЦ-ийн ангилал	Үнэлгээний аргачлал	Голлох хүчин зүйл
1) Гадаад валютын своп хэлцэл	-	67,308	Зэрэглэл 2	Зах зээлийн үнэ, хүүгийн түвшний тэнцвэр	Репо хүү, ЗГ-ын бондын өгөөж болон валютын албан ханш
2) Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	106,159,135	48,784,752	Зэрэглэл 2	Зах зээлийн үнэ	Libor хүү, бодлогын хүү болон валютын албан ханш
3) Энгийн болон давуу эрхтэй ИЗББ, Энгийн ХББ	83,897,165	76,288,953	Зэрэглэл 3	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ ба Санхүүгийн хэрэгслүүдийн зах зээлийн хүүгийн хувь
4) Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	415,108	455,988	Зэрэглэл 3	Цэвэр хөрөнгийн үнэ цэн	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, гүйлгээний үнэ
5) Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	102,764,818	90,000,608	Зэрэглэл 2	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ ба Санхүүгийн хэрэгслүүдийн зах зээлийн хүүгийн хувь
6) Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	37,688,109	36,502,954	Зэрэглэл 3	Элэгдүүлсэн өртөг, 33-н харьцуулалт	Тохируулсан зэх зээлийн түрээсийн үнэ

Зах зээлийн боломжит өгөгдлүүдийг ашиглан үнэлгээний аргачлал (дискаунтлагдсан мөнгөн урсгалын загвар г.м) дээр суурилан Банкны тооцсон эдгээр санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэн нь 2 дугаар зэрэглэлд ангилагддаг.

Бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдээгүй санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэн

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээрээ хараахан бүртгэгдээгүй байгаа санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашиглах аргачлал, таамаглалыг доор харуулав.

Бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэйгээ ойролцоо хөрөнгө

Дуусах хугацаа нь богино (нэг хүртэл жил) болон түргэн борлогдох санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн дансны үнийг бодит үнэ цэнтэйгээ ойролцоо гэж үзнэ. Уг таамаглалыг мөн хугацаагүй болон хугацаатай хадгаламж, хувьсан хүүтэй санхүүгийн хэрэгслүүдэд ашиглана.

27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн (Үргэлжлэл)

Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэгслүүд

Хорогдуулсан өртгөөр илэрхийлэгдсэн тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг Монгол улс дахь ижил төстэй санхүүгийн хэрэгслүүдийн одоогийн зах зээлийн хүү болон тэдгээр санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрсөн үеийн зах зээлийн хүүтэй харьцуулан тооцно.

2022 оны 12 сарын 31 – ээрх санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнтэй ойролцоо дансны үнэтэйгээс бусад Банкны санхүүгийн хэрэгслүүдийн дансны үнэ болон бодит үнэ цэнийн харьцуулалтыг дараах хүснэгтээр харууллаа.

	Тодруулга	2022 Дансны үнэ мян.төг	2022 БҮЦ мян.төг	2021 Дансны үнэ мян.төг	2021 БҮЦ мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө					
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	16.3	1,900,052,627	1,906,438,599	1,701,557,761	1,710,640,950
Санхүүгийн өр төлбөр					
Зээлээр авсан санхүүжилт	21.3	857,363,227	856,968,758	768,775,737	768,338,516
Өрийн үнэт цаас	21.4	-	-	8,403,663	8,403,663
		857,363,227	856,968,758	777,179,400	776,742,179

Дараах хүснэгтэд Зэрэглэл 3-ийн бодит үнэ цэнийн хөдөлгөөнийг харуулав:

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
ИЗББ – Давуу эрхийн, БҮЦ-р бүртгэх			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл		32,707,952	4,066,916
Нэмэгдсэн		43,626,900	37,898,000
Борлуулсан		(48,629,600)	(9,769,000)
Хуримтлагдсан хүү	6	1,952,120	665,952
Хүлээн авсан хүү		(154,244)	(68,034)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	6	25,014	(85,882)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	14.1	29,528,142	32,707,952
ИЗББ – Энгийн, БҮЦ-р бүртгэх			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл		42,554,601	37,248,810
Нэмэгдсэн		4,847,600	4,211,201
Хуримтлагдсан хүү	7	4,513,703	4,010,813
Хүлээн авсан хүү		(1,118,387)	(2,654,271)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	7	(1,188,246)	(261,952)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	14.1	49,609,271	42,554,601
ҮЦСК-Энгийн ХББ, БҮЦ-р бүртгэх			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл		1,026,400	-
Нэмэгдсэн		3,847,000	1,037,200
Хуримтлагдсан хүү	7	205,980	32,395
Хүлээн авсан хүү		(138,089)	(20,517)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	7	(181,539)	(22,678)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	14.1	4,759,752	1,026,400
Хөрөнгийн биржэд бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд, БҮЦ-р бүртгэх			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл		455,988	460,876
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт		(40,880)	(4,888)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	15	415,108	455,988

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн (Үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд Зэрэглэл 3-ийн бодит үнэ цэнийн хөдөлгөөнийг харуулав:

	Тодруулга	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин, БҮЦ-р бүртгэх			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл		36,502,954	33,408,476
Нэмэгдсэн	19	2,433,160	653,324
Хураан авсан хөрөнгөөс шилжсэн	19	-	981,544
Тайлант жилд байгуулсан элэгдэл	19	(747,612)	(668,731)
БЗЭБХ-рүү шилжсэн	19	(500,393)	-
Дахин үнэлсэн	19	-	2,128,341
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл		37,688,109	36,502,954

Зэрэглэл 3 дах санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг үнэлэхэд шаардагдах орцууд болон орцоос шалтгаалж гарч болох боломжит өөрчлөлтийн мэдрэмтгий байдлыг доор тодорхойлон үзүүлэв.

2022 оны 12 сарын 31-ний байдлаар	Бодит үнэ цэн мян.төг	Боломжит өөрчлөлт- ийн хувь	Бодит үнэ цэнийн мэдрэмж	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
Санхүүгийн хөрөнгө						
Энгийн ИЗББ, БҮЦ-ээр	49,609,271	1%	+/- 496,093	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ, Санхүүгийн хэрэгслүүдийн 33Хүүгийн хувь	100,000 төг
Давуу эрхтэй ИЗББ, БҮЦ-ээр	29,528,142	1%	+/- 295,281	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, Санхүүгийн хэрэгслүүдийн 33Хүүгийн хувь	100,000 төг
ҮЦСК-Энгийн ХББ	4,759,752	1%	+/- 47,598	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ ба Санхүүгийн хэрэгслүүдийн 33Х- ийн хувь	100,000 төг
Хөрөнгийн биржэд бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	415,108	10%	+/- 41,511	Цэвэр хөрөнгийн үнэ	Зэх зээлийн хувьцааны ханш	1,000 төг- 8,176,139 төг
Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	37,688,109	10%	+/- 3,768,811	Элэгдүүлсэн өртөг, 33-н харьцуулалт	Тохируулсан зах зээлийн түрээсийн үнэ	25,240 төг- 6,245,455 төг

28. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ шаардлагыг хангахын тулд, Банк янз бүрийн цуцалж үл болох санхүүгийн хэлцлүүдэд оролцдог. Хэдийгээр, эдгээр үүрэг хариуцлагууд нь санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдахгүй байж болох ч, эдгээр нь зээлийн эрсдэл агуулдаг бөгөөд үүгээрээ Банкны хүлээж буй эрсдэлийн нэг хэсэг юм.

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Болзошгүй өр төлбөр		
Гүйцэтгэлийн болон тендерийн баталгаа	27,047,137	26,883,042
Санхүүгийн баталгаа	12,237,214	17,595,901
Аккредитив	29,619,761	20,203,463
	<u>68,904,112</u>	<u>64,682,406</u>
Үүрэг		
Олгогдоогүй зээл	67,877,920	98,328,464
Нийт	<u>136,782,032</u>	<u>163,010,870</u>

Болзошгүй өр төлбөр

Аккредитив, баталгаа (нээлттэй аккредитив хамрагдана) нь тусгай үйл явдал тохиолдоход харилцагчийн өмнөөс голдуу бараа бүтээгдэхүүний импорт болон экспорттой холбоотойгоор төлбөр хийх үүргийг Банкинд ногдуулдаг. Баталгаа, нээлттэй аккредитив нь зээлийн эрсдэлтэй ижил эрсдэлийг агуулдаг. Эдгээр гүйлгээний улмаас материаллаг алдагдал гарахгүй гэсэн хүлээлттэй байна.

Олгогдоогүй зээл

Зээлийн хэмжээг нэмэхээр шийдвэрлэсэн нь Банкны зүгээс зээл олгох, зээлийн шугам нээх гэрээт үүргүүдийг хүлээснийг илэрхийлдэг. Ийм үүргүүд нь тогтсон дуусах хугацаа эсхүл цуцлах бусад төрлийн заалтуудтай байдаг. Зээл олгох үүрэг нь хэрэгжээгүй байтал тус үүргийнх нь хугацаа нь дууссан байж болох тул гэрээнд заасан дүн нь ирээдүйн мөнгөний шаардлагыг илэрхийлдэг гэсэн ойлголт биш юм.

Зээлийн хэмжээг нэмэх шийдвэрүүд нь харилцагчийн тодорхой шалгууруудыг хангах явдлаас шууд шалтгаалдаг учраас зээлийн боломжит алдагдал нь нийт хэрэгжээгүй үлдсэн зээл олгох үүргүүдийн дүнгээс бага байна. Богино хугацаат зээлийн үүргээс голдуу урт хугацаат зээлийн үүрэг нь илүүтэйгээр зээлийн эрсдэлтэй байдаг тул Банк нь зээлийн үүргүүдийнхээ дуусах хугацааг хянаж байдаг.

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал тооцогдох болзошгүй өр төлбөр болон олгогдоогүй зээлийн шинжилгээ:

2022 оны 12-р сарын 31	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 12-р сарын 31-нээр	161,671,921	1,302,439	36,510	163,010,870
Шинээр нэмэгдсэн	72,792,784	-	-	72,792,784
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(212,062)	102,071	109,991	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	20,712	(20,712)	-	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	19,071	-	(19,071)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(97,768,052)	(1,232,767)	(20,803)	(99,021,622)
2022 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл	<u>136,524,374</u>	<u>151,031</u>	<u>106,627</u>	<u>136,782,032</u>
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга				
2021 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	332,178	10,877	11,840	354,895
Шинээр нэмэгдсэн	114,405	-	-	114,405
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(14,974)	359	14,615	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	40	(40)	-	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	2,101	-	(2,101)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(224,424)	(10,836)	(7,469)	(242,729)
Түвшин хооронд шилжилт болон өгөгдлийн өөрчлөлтийн нөлөө	(7,574)	13	1,861	(5,700)
2022 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл	<u>201,752</u>	<u>373</u>	<u>18,746</u>	<u>220,871</u>

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

28. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага (Үргэлжлэл)

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал тооцогдох болзошгүй өр төлбөр болон олгогдоогүй зээлийн шинжилгээ:

2021 оны 12-р сарын 31	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
2020 оны 12-р сарын 31-нээр	155,462,055	56,067	22,813	155,540,935
Шинээр нэмэгдсэн	100,202,201	-	-	100,202,201
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(1,352,832)	1,322,658	30,174	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	25,059	(30,835)	5,776	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	1,878	-	(1,878)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(92,666,440)	(45,451)	(20,375)	(92,732,266)
2021 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл	161,671,921	1,302,439	36,510	163,010,870
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга				
2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	482,656	259	7,339	490,254
Шинээр нэмэгдсэн	209,490	-	-	209,490
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(7,042)	3,053	3,989	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	28	(35)	7	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	543	-	(543)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(238,642)	11,352	(5,845)	(233,135)
Түвшин хооронд шилжилт болон өгөгдлийн өөрчлөлтийн нөлөө	(114,855)	(3,752)	6,893	(111,714)
2021 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл	332,178	10,877	11,840	354,895

Бусад гэрээний үүргүүд:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Батлагдаж, гэрээ байгуулсан:		
Биет бус хөрөнгө	2,541,093	2,711,974
Үндсэн хөрөнгө	2,438,977	780,789
Зөвлөх үйлчилгээ	591,680	846,056
Зар сурталчилгаа	209,591	193,977
Хэрэглээний болон бусад бараа материал	173,611	198,408
Бусад үйлчилгээ	85,255	37,450
	6,040,207	4,768,654

Шүүхийн нэхэмжлэл

Бизнесийн онцлог шинж чанарын улмаас Банкны салбарт шүүхээр асуудлыг шийдэх явдал энгийн үзэгдэл байдаг. Банк нь шүүхийн нэхэмжлэлтэй хэрхэн ажиллах талаар тогтсон журамтай. Нэгэнт мэргэжлийн зөвлөгөө авсан, гарч болох хохирлын хэмжээг зохистойгоор тооцоолсон бол Банк нь тухайн нэхэмжлэлийн банкны санхүүгийн байдалд үзүүлж болох сөрөг нөлөөллөөс хамгаалан дансандаа залруулах бичилт хийнэ.

Хураан авсан хөрөнгө

Банк 2017 онд зээлдэгчийн 14.4 тэрбум төгрөгийн муу зээлийн төлбөрт 11.6 тэрбум төгрөгийн барьцаа үл хөдлөх хөрөнгийг тооцож хураан авсан. Энэхүү ажиллагааг шүүхийн журмаар эвлэрч, эвлэрэлийн гэрээнд үндэслэн хийсэн.

Гэвч зээлдэгч уг эвлэрэлийг баталсан шүүхийн захирамжыг хүчингүй болгуулах хэд хэдэн удаагийн гомдол гаргаж, шүүхийн 2022 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн тогтоолоор эвлэрсэн захирамжыг хүчингүй болгох гомдлыг хангасан.

Үүний дараа шүүхийн шатлал бүрт Банк болон зээлдэгчид хэд хэдэн нэхэмжлэл гаргаж, маргаан үргэлжилж Дээд шүүх хүртэл явсан ба Дээд шүүх хэргийг хэлэлцүүлэхээс татгалзсан учир хэрэг дүүргийн анхан шатны шүүх рүү буцсан. 2023 оны 1-р сарын 16-ны өдөр, Дүүргийн шүүх нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн. Иймд удирдлагын зүгээс уг маргаанаас үүсэх алдагдлын магадлал бага гэж үзсэн.

2022 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээр дурьдсанаас өөр Банктай холбоотой томоохон шүүхийн маргаан гараагүй байна.

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****29. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн дуусгавар болох хугацааны шинжилгээ**

Дараах хүснэгтэд Банкны хөрөнгө ба өр төлбөрийн эргэн төлөгдөх, эсхүл барагдах хугацаагаар нь ангилсан шинжилгээг харуулсан. Тодруулга 31.3 "Төлбөрийн чадварын эрсдэл ба эх үүсвэрийн удирдлага"-аас Банкны зүгээс барагдуулах гэрээт үүргүүдийн хорогдуулж тооцоогүй эргэн төлөлтийн үүргийг харна уу.

2022 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	431,341,650	-	431,341,650
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	-	255,682,837	255,682,837
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	50,664,387	57,134,343	107,798,730
Санхүүгийн хэрэгслүүд	-	83,897,165	83,897,165
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,506,535	100,258,283	102,764,818
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө			
Өмчийн хэрэгслүүд	-	4,682,289	4,682,289
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө			
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан			
харилцах, хадгаламж	282,232,458	-	282,232,458
Өрийн хэрэгслүүд	596,387,687	-	596,387,687
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	932,064,071	967,988,556	1,900,052,627
Бусад хөрөнгө	13,960,332	2,069,252	16,029,584
	2,309,157,120	1,471,712,725	3,780,869,845
Санхүүгийн бус хөрөнгө			
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө	55,403,263	94,439	55,497,702
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	2,063,167	-	2,063,167
Үндсэн хөрөнгө	-	68,221,257	68,221,257
Биет бус хөрөнгө	-	18,895,588	18,895,588
Хойшлогдсон татварын хөрөнгө	-	5,232,744	5,232,744
	57,466,430	92,444,028	149,910,458
Нийт	2,366,623,550	1,564,156,753	3,930,780,303
Санхүүгийн өр төлбөр			
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	1,639,595	1,639,595
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр			
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан			
харилцах, хадгаламж	51,866,980	-	51,866,980
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,694,763,946	743,855,623	2,438,619,569
Зээлээр авсан санхүүжилт	277,783,253	579,579,974	857,363,227
Түрээсийн өр төлбөр	2,279,980	3,030,112	5,310,092
Бусад өр төлбөр	24,341,800	7,477,926	31,819,726
	2,051,035,959	1,335,583,230	3,386,619,189
Санхүүгийн бус өр төлбөр			
Хойшлогдсон нөхцөлт хандив	7,970,706	-	7,970,706
Бусад өр төлбөр	34,368,980	2,293,700	36,662,680
Орлогын албан татварын өглөг	23,840,068	-	23,840,068
	66,179,754	2,293,700	68,473,454
Нийт	2,117,215,713	1,337,876,930	3,455,092,643
Цэвэр позиц	249,407,837	226,279,823	475,687,660

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

29. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн дуусгавар болох хугацааны шинжилгээ (Үргэлжлэл)

	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр			
Санхүүгийн хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	248,313,381	-	248,313,381
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	-	214,231,304	214,231,304
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	23,482,980	25,740,130	49,223,110
Санхүүгийн хэрэгслүүд	-	76,288,953	76,288,953
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,572,873	88,427,735	90,000,608
БУЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө			
Өмчийн хэрэгслүүд	-	3,613,197	3,613,197
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө			
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан			
харилцах, хадгаламж	42,487,278	-	42,487,278
Өрийн хэрэгслүүд	926,714,515	-	926,714,515
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	669,184,483	1,032,373,278	1,701,557,761
Бусад хөрөнгө	3,763,475	2,928,775	6,692,250
	1,915,518,985	1,443,603,372	3,359,122,357
Санхүүгийн бус хөрөнгө			
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө	53,806,265	94,439	53,900,704
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	133,594	-	133,594
Үндсэн хөрөнгө	-	67,214,011	67,214,011
Биет бус хөрөнгө	-	15,452,521	15,452,521
Хойшлогдсон татварын хөрөнгө	-	4,135,441	4,135,441
	53,939,859	86,896,412	140,836,271
Нийт	1,969,458,844	1,530,499,784	3,499,958,628
Санхүүгийн өр төлбөр			
БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	100,128	270,922	371,050
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр			
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан			
харилцах, хадгаламж	2,691,406	-	2,691,406
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,581,419,548	670,680,183	2,252,099,731
Зээлээр авсан санхүүжилт	443,014,240	325,761,497	768,775,737
Өрийн үнэт цаас	8,403,663	-	8,403,663
Түрээсийн өр төлбөр	2,235,226	3,187,301	5,422,527
Бусад өр төлбөр	28,816,654	7,225,575	36,042,229
	2,066,680,865	1,007,125,478	3,073,806,343
Санхүүгийн бус өр төлбөр			
Хойшлогдсон нөхцөлт хандив	9,243,242	-	9,243,242
Бусад өр төлбөр	25,914,525	2,293,700	28,208,225
Орлогын албан татварын өглөг	4,705,974	-	4,705,974
	39,863,741	2,293,700	42,157,441
Нийт	2,106,544,606	1,009,419,178	3,115,963,784
Цэвэр позиц	(137,085,762)	521,080,606	383,994,844

30. Холбоотой талуудын тодруулга

ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК нь Банкныг эзэмшдэг. ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдийн жагсаалтыг Тодруулга 1-ээс харна уу.

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны явцад хийгддэг зээл олгох, хадгаламж байршуулах, гадаад валютын гуйвуулгын гүйлгээ хийх зэрэг хэд хэдэн гүйлгээг холбоотой талуудтай хийсэн. Эдгээр ажил гүйлгээг арилжааны нөхцөлөөр гүйцэтгэсэн.

2022 болон 2021 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар, Банкны хувьд холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээ болон тухайн өдрөөрх дансны үлдэгдэл нь дараах байдалтай байна. Үүнд:

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
а) Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаа		
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид	8,619	8,217
	8,619	8,217
Банкны ТУЗ-ийн гишүүд болон гол удирдах албан тушаалтнууд	1,409,228	1,311,223
Бусад холбоотой талууд	101,131	230,562
	1,518,978	1,550,002

Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаа нь барьцаатай, жилийн 3.0%-иас 22.56% (2021 онд: 6.0%-иас 20.4%)-ийн хүүтэй ба 1-ээс 20 хүртэл жилийн эргэн төлөгдөх хугацаатай байна. Тайлант жилд эдгээр зээлээс олсон хүүгийн орлого нь 120 сая төгрөг (2021 онд: 116 сая төгрөг) болно.

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
б) Холбоотой талуудын харилцах, хадгаламж:		
Толгой компани	22,527,694	3,072,981
Толгой компанийн бусад охин компаниуд	-	924,705
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид	191,078	1,286
	22,718,772	3,998,972
Банкны ТУЗ-ийн гишүүд болон гол удирдах албан тушаалтнууд	8,776,961	4,160,100
Бусад холбоотой талууд	47,580,496	4,303,400
	79,076,229	12,462,472

Холбоотой талуудын байршуулсан харилцах, хадгаламж нь жилийн 0%-иас 12.0% (2021 онд: 0%-иас 10.8%)-ийн хүүтэй байсан. Дээрх харилцах болон хадгаламж эзэмшигчдэд тайлант жилд 322 сая төгрөг (2021 онд: 405 сая төгрөг)-ийн хүүгийн зардал төлсөн.

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
в) ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдээс зээлээр авсан санхүүжилт:		
Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк	89,029,024	4,591,221
Олон Улсын Санхүүгийн Корпораци	17,186,004	42,532,559
	106,215,028	47,123,780

ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдээс зээлээр авсан санхүүжилт нь жилийн 1.636%-иас 17.23% (2021 онд: 4.15%-иас 15.10%)-ийн хүүтэй байсан. Тайлант жилд эдгээр зээлээр авсан санхүүжилтэд төлсөн хүүгийн зардал нь 3,348 сая төгрөг (2021 онд: 2,834 сая төгрөг) байсан.

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****30. Холбоотой талуудын тодруулга (Үргэлжлэл)**

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
г) Холбоотой талуудад гаргасан санхүүгийн баталгаа:		
Толгой компанийн бусад охин компани	-	18,636
	-	18,636
д) Холбоотой талуудаас авсан шимтгэлийн орлого:		
Толгой компани	2,125	863
Толгой компанийн бусад охин компани	1,392	40,634
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид	953	5,779
	4,470	47,276
Банкны ТУЗ-ийн гишүүд ба гол удирдах албан тушаалтнууд	3,114	59,848
Бусад холбоотой талууд	6,148	198,145
	13,732	305,269
е) Холбоотой компаниудад төлсөн гэрээний төлбөр:		
Толгой компанийн бусад охин компани	272,607	197,158
ё) Холбоотой компаниудаас авсан түрээсийн төлбөр:		
Толгой компанийн бусад охин компани	13,545	18,182
ж) Холбоотой компаниудаас авсан даатгал зуучлалын орлого:		
Толгой компанийн бусад охин компани	543,504	597,788
з) Холбоотой компаниудаас авсан даатгалын нөхөн төлбөр:		
Толгой компанийн бусад охин компани	6,968	2,095
й) БҮЦАА-д бүртгэх бусад хэрэгслүүдийн данснаас хассаны арилжааны алдагдал		
Толгой компанийн бусад охин компани	-	(373,475)
р) Гол удирдах албан тушаалтнуудад олгосон нөхөн олговор:		
Цалин ба урамшуулал	15,179,193	7,328,228
Эрүүл мэнд ба нийгмийн даатгалын шимтгэл	1,886,688	889,493
	17,065,881	8,217,721

Холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээний нөхцөлүүд

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд дээр дурьдсан ажил гүйлгээ, үлдэгдлүүд үүссэн болно. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаанаас бусад үлдэгдэл дүн барьцаагүй болно. Зээл болон урьдчилгаа нь ирээдүйн түрээсийн авлага болон бусад эргэлтийн хөрөнгийн барьцаатай. Бусад холбоотой талуудын өглөг эсхүл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсхүл гаргасан баталгаа байхгүй. 2022 оны 12-р сарын 31-ээр дуусгавар болсон тайлант жилүүдэд Банк нь өөрийн холбоотой талуудтай холбоотойгоор 9.7 сая төгрөгийн (2021: 7.5 сая төгрөг) үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга байгуулсан.

31. Эрсдэлийн удирдлага

31.1 Оршил

Эрсдэлийн удирдлага

Банкны эрсдэлийн удирдлагын гол чиг үүрэг нь хамгаалалтын гурван бүсийн зарчимд суурилсан бизнест ээлтэй зохистой эрсдэлийн болон хяналтын тогтолцоог бий болгох юм.

Банкны хамгаалалтын гурван бүсийн эрсдэлийг удирдах, хянах чиг үүргүүд дараах байдлаар тодорхойлогдсон болно. Үүнд:

- **Хамгаалалтын нэгдүгээр бүс** нь эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлж ажиллах бөгөөд өөрсдийн үйл ажиллагааны хяналтын тогтолцооны хүрээнд эрсдэлийг үнэлэх, хянах, тайлагнах, бууруулах чиг үүрэгтэй байна.
- **Хамгаалалтын хоёрдугаар бүс** нь эрсдэлийн удирдлагын хяналтыг хэрэгжүүлж ажиллах бөгөөд эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог тодорхойлох, бодлого журам зааврыг боловсруулах, шинэчлэх, эрсдэлийн хязгаарыг хянах, хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тодорхойлох, түүний хэрэгжилтэнд хяналт тавих чиг үүрэгтэй байна. Түүнчлэн нэгдүгээр бүсийн эрсдэлийг удирдах хяналтын тогтолцоо болон хэрэгжилтэнд хяналт тавихаас гадна нэгдүгээр бүсийг чиглэл болон зөвлөмжөөр ханган ажиллах чиг үүрэгтэй байна.
- **Хамгаалалтын гуравдугаар бүс** нь Төлөөлөн Удирдах Зөвлөл (ТУЗ)-д хараат бус байдлаар тайлагнах ба эрсдэлд суурилсан аргачлалд үндэслэн Банк эрсдэлийг хэрхэн үр дүнтэй удирдаж байгаа талаар хамгаалалтын нэг болон хоёрдугаар бүсийн үйл ажиллагаанд хараат бус үнэлэлт дүгнэлт өгч ажиллах чиг үүрэгтэй байна.

Эрсдэлийн Удирдлагын Засаглал болон Хороод

ТУЗ нь Банкны эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг тодорхойлох, эрсдэлийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй байх бөгөөд энэхүү чиг үүргийг хэрэгжүүлэх эрх мэдлийг ТУЗ-ийн дэргэдэх Эрсдэлийн Удирдлагын Хороонд шилжүүлсэн.

Банкны Эрсдэлийн Удирдлагыг хэрэгжүүлэх гол хороод:

- **ТУЗ-ийн Эрсдэлийн Удирдлагын Хороо** нь эрсдэлд хараат бус хяналтыг ТУЗ-ийн өмнөөс хэрэгжүүлж ажиллах бөгөөд Банкны эрсдэлийн удирдлага болон хяналтын тогтолцоог батлах, түүний хэрэгжилт болон үр дүнд хяналт тавихаас гадна том дүнтэй зээлүүдийг батлах, зээлийг сангаас хаах эцсийн шийдвэрийг гаргаж ажиллах чиг үүрэгтэй болно.
- **Банкны Эрсдэлийн Удирдлагын Хороо** нь гүйцэтгэх удирдлагын түвшний хороо бөгөөд эрсдэлийн удирдлагад хяналт тавих, Банкны эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог хэрэгжүүлэх болон ТУЗ-өөр батлагдсан эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг ханган ажиллах чиг үүрэгтэй болно.
- **Зээлийн Удирдлагын Хороо** нь нэг болон хоёрдугаар хамгаалалтын бүсүүдийн зээл шийдвэрлэх эрхийн хүрээнээс давсан зээл болон эрсдэлийн саналыг хэлэлцэн шийдвэрлэх чиг үүрэгтэй болно.
- **Үйл Ажиллагааны Эрсдэлийн Удирдлагын Хороо** нь Банкны хяналтанд суурилсан үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагын тогтолцооны хэрэгжилтийг хянах, үйл ажиллагааны эрсдэлийг удирдах чиг үүрэгтэй болно.

Эрсдэлийн цар хүрээ, төрөл

Банк эрсдэл бүрт холбогдох хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тодорхойлдог бөгөөд учирч болох эрсдэлийн цар хүрээг төрлүүдээр нь дараах байдлаар тодорхойлсон. Үүнд:

- **Зээлийн эрсдэл**, зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж чадаагүйн улмаас хүлээж болзошгүй алдагдал;
- **Зээлийн төвлөрлийн эрсдэл**, хэт их зээлийн төвлөрлийн улмаас үүсэх алдагдал;
- **Зах зээлийн эрсдэл**, зах зээлийн үнийн өөрчлөлтөөс орлого болон хөрөнгийн хэмжээнд хүлээж болзошгүй алдагдал;
- **Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээний эрсдэл**, хязгаарлагдмал өөрийн хөрөнгийн улмаас бизнесийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэх чадваргүй болох эсвэл зохицуулагч байгууллагын өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээний шаардлагыг хангаж чадахгүй болох;
- **Хөрвөх чадварын эрсдэл**, хөрөнгийн өсөлтийг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийн дутагдалд орох болон хүлээсэн үүргээ цаг хугацаанд нь биелүүлэх чадваргүй болох;
- **Үйл ажиллагааны эрсдэл** (авилга, залиланг оролцуулан), дотоод процесс, хүний нөөц болон системийн үйл ажиллагаа хангалтгүй буюу доголдолтой, эсвэл гадны хүчин зүйлсийн (үүнд эрх зүйн эрсдэлийг оролцуулан) улмаас үүсэх хүлээж болзошгүй алдагдал;

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

31.1 Оршил (Үргэлжлэл)

Эрсдэлийн цар хүрээ, төрөл (Үргэлжлэл)

- **Мэдээллийн аюулгүй байдлын эрсдэл**, мэдээлэл алдагдах, мэдээллийн системд халдлага хийх эсхүл түүнийг зөрчсөний улмаас үүсэх гарз хохирол болон алдагдал;
- **Ёс зүйн эрсдэл**, банкны ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн эсхүл харилцагчидтай шударга харилцах зарчмыг баримтлаагүйн улмаас хүлээж болзошгүй алдагдал;
- **Хянан нийцүүлэлтийн эрсдэл**, хянан нийцүүлэлтийг хангаж ажиллаагүйн улмаас үүсэх алдагдал;
- **Нэр хүндийн эрсдэл**, банкны нэр хүндэд хохирол учрах, улмаар орлогын хэмжээнд алдагдал үүсэх эрсдэл;
- **Стратегийн эрсдэл**, банкны стратегийг оновчтой төлөвлөж чадаагүйн улмаас ашигтай ажиллах, орлого олох боломжоо алдах эрсдэл.

Эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээ, Стресс тест, Эрсдэлийн тайлагнал

Банкны эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээ нь Банкны бизнес төлөвлөгөөтэй уялдсан байдаг бөгөөд дараах нэр томъёог ашигладаг. Үүнд:

- **Эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээ** гэдэгт Банк стратеги зорилт болон бизнесийн төлөвлөгөөндөө хүрэхэд эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг;
- **Эрсдэлийн хязгаар** гэдэгт Банкны эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх үзүүлэлтийг;
- **Эрсдэл даах чадвар** гэдэгт зохицуулагч байгууллагын тавьсан хязгаарлалтын хүрээнд Банкны хүлээж чадах эрсдэлийн хэмжээг;
- **Стресс гүйцэтгэл** гэдэгт урьдчилж тодорхойлогдсон стресс нөхцөлүүдэд хүлээн зөвшөөрөх санхүүгийн гүйцэтгэлийг хэлнэ.

Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь эрсдэлийн төрлүүдийн хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэм хэмжээний хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавин ажилладаг. Банк санхүүгийн гүйцэтгэл болон төлөвлөлтийг хөнгөн болон хүнд уналтын гэсэн хоёр цочролын сценариудад үнэлэхээс гадна эдгээр сценариудад ороогүй бусад нөхцөлүүдийн хувьд болзошгүй эрсдэлийн сценари болон шинжилгээгээр Банкны эрсдэл даах чадварыг мөн үнэлдэг болно.

31.2 Зээлийн эрсдэл

Банкны зээлийн эрсдэлийг удирдах ерөнхий журам нь Банкны зээлийн эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог тодорхойлох, хүлээн зөвшөөрөх зээлийн эрсдэлийн хэм хэмжээ, эрсдэлийн хязгаар болон Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд зээлийн эрсдэлийг зохистой удирдах ерөнхий зарчим болон үйл ажиллагааг тодорхойлж зохицуулдаг.

Банкны зээлийн эрсдэлийн тогтолцооны хүрээнд, бизнесийн нэгж нь харилцагчаа сонгох, тэдгээрт тохирсон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, нөхцөлийг санал болгох, тэдгээрийн зээл төлөх чадварыг үнэлэх, зээлийн гэрээний үүргийг хангуулахаар барьцаалах хөрөнгийг үнэлэх, зээлийг төлүүлэх, хянах, анхаарал татсан зээлийг илрүүлэх, эрсдэлтэй зээлийг төлүүлэхтэй холбоотойгоор шаардлагатай арга хэмжээг авах чиг үүрэгтэй байна.

Эрсдэл хариуцсан нэгж нь зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой ерөнхий үйл ажиллагааны журмыг боловсруулах, зээлийн эрсдэлтэй холбоотой хязгаарууд, хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тогтоох, батлуулах, зээлийн эрсдэлийг хянах болон бизнесийн нэгжийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, заавар зөвлөмжөөр ханган ажиллах чиг үүрэгтэй байна.

Банк санхүүгийн хөрөнгийн хүлээгдэж буй алдагдлыг СТОУС 9-ийн дагуу бүлгийн болон тусгайлсан үнэлгээ хийж шинжилдэг.

Тусгайлсан үнэлгээгээр үнэлсэн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга

Банк нь өндөр дүнтэй зээл ба урьдчилгаанд нэг бүрчлэн зээлийн эрсдэлийн тохирох санг тооцдог. Зээлийн үнэ цэнийн бууралтын хэмжээг тодорхойлоход зээлдэгчийн бизнес төлөвлөгөөний тогтвортой байдал, санхүүгийн хүндрэл тохиолдсон үед гүйцэтгэлээ сайжруулах чадвар, дампуурал тохиолдсон үед хүлээн авах төлбөрүүд болон хүлээгдэж буй ногдол ашгийн төлбөрүүд, санхүүгийн өөр бусад дэмжлэг авах боломжууд, барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн, хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалын хугацаа зэргийг зайлшгүй авч үздэг. Үнэ цэнийн бууралтаас үүсэх алдагдлын хэмжээг, гэнэтийн үйл явдлуудын улмаас илүү нухацтай авч үзэх шаардлагатай байгаагаас бусад тохиолдолд тухай бүр тайлант өдрөөр үнэлнэ.

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Бүлгийн үнэлгээгээр үнэлсэн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

Дангаараа чухал ач холбогдолгүй бүх зээл ба урьдчилгаа болон дангаараа чухал ач холбогдолтой боловч тусгайлсан үнэлгээгээр үнэ цэн бууралтын бодит нотолгоо гарч ирээгүй зээл ба урьдчилгаануудыг бүлэглэн, бүлэг тус бүр дээр хүлээж болзошгүй алдагдлыг тооцно. Удирдлагын зүгээс бүлгийн үнэлгээг хагас жил тутамд бүлэг тус бүрт ялгаатай шинжилгээнд үндэслэн хийнэ.

Бүлгийн үнэлгээнд тусгайлсан үнэлгээгээр үнэ цэнийн бууралтын бодит нотолгоо байхгүй боловч тэдгээрийг багтаасан багцын түвшинд оршин байх магадлал бүхий үнэ цэнийн бууралтыг тооцдог. Хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг хүлээгдэж буй эдийн засгийн нөхцөл байдал, шатлалын зэрэглэл тус бүрийн төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ) болон алдагдал үүсэх магадлал (АҮМ)-д үндэслэн тогтоодог.

Банк нь эдийн засгийн өнөөгийн байдал болон эдийн засгийн төлөвийг харгалзан ирэх 12 сарын хугацааны төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ) болон алдагдал үүсэх магадлал (АҮМ)-ын хувь хэмжээг тооцоолдог. ДНБ-ний өсөлт болон төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал хоорондын хамаарал өндөр байдаг тул төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ) болон алдагдал үүсэх магадлал (АҮМ)-ын параметруудийг эдийн засгийн төлөв байдалтай уялдуулан жигнэн тооцсон хувь нь ирээдүйн макро эдийн засгийн төлөв байдлыг тусгасан байдаг.

Банк үнэ цэнийн бууралтын шатлалын түвшинг дараах байдлаар тодорхойлдог. Үүнд:

Түвшин 1: Хэвийн багцад Монголбанкны холбогдох журмын дагуу хэвийн ангилалтай ба 30 хүртэл хоногоор хугацаа хэтэрсэн хөрөнгүүд хамаарна. Эдгээр хөрөнгийн хувьд ирэх 12 сарын хугацаанд хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг тооцно.

Түвшин 2: Чанар нь муудаж буй багцад 31-ээс 90 хүртэл хоногоор хугацаа хэтэрсэн, бүтэц өөрчилсөн болон ангилал нь хэвийн боловч дотоодын үнэлгээгээр анхаарал татаж буй хөрөнгүүд хамаарна. Эдгээр хөрөнгүүдийн хувьд гэрээний хугацаанд хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг тооцно.

Түвшин 3: Чанар нь муудсан багцад Монголбанкны холбогдох журмын дагуу хэвийн бус, эргэлзээтэй болон муу ангилалтай буюу чанаргүй ангилалтай хөрөнгүүд хамаарна. Эдгээр хөрөнгүүдийн хувьд гэрээний хугацаанд хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг тооцно.

Эрсдэл хариуцсан захирал болон Санхүү хариуцсан захирал нь зээлийн үнэ цэн бууралтын сан нь Банкны бодлоготой нийцэж байгаа эсэхэд хяналт тавьж ажилладаг.

Зээлийн эрсдэлийн стресс тест

Төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ)-ын түүхэн мэдээлэл дээр үндэслэн эконометрикийн арга хэрэгсэл ашиглан Банкны ирээдүйн макро эдийн засгийн загварыг боловсруулж үнэ цэнийн бууралтыг тооцоход ашигладаг. Үүнд 2011-2022 оны улирлын голлох макро индикаторууд болон Банкны өмнөх түүхэн хугацааны ТТБМ-н мэдээллийг ашигласан. Макро индикаторуудыг Үндэсний статистикийн хорооноос, ТТБМ-г Банкны дотоод мэдээллийн сангаас авдаг бөгөөд ТТБМ-н хувьтай хамгийн өндөр хамааралтай макро эдийн засгийн голлох үзүүлэлтүүдийг загварт сонгож ашигласан. Мөн боломжит үр дагаваруудыг үнэлэхийн тулд банк макро эдийн засгийн төлөв байдлын гурван хувилбарыг ашигладаг. Макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл болон ирээдүйд тохиолдож болох нөхцөл байдлуудын магадлалд үндэслэн суурь, эерэг болон сөрөг үеийн эдийн засгийн таамаглалыг боловсруулдаг. Уг таамаглалыг Загвар шинжилгээний хэлтэс хариуцан хийж гүйцэтгэдэг.

Стресс тестийг дээр дурьдсан макро эдийн засгийн төлөв байдлыг үндэслэн хувилбар тус бүрт харгалзах хувийн жинг өөрчлөх замаар суурь, өөдрөг болон гутранги нөхцөлд ирээдүйн ТТБМ-г авах бөгөөд ХБЗА тооцооллыг ашиглан үр дүнг тооцсон.

ХБЗА-г тооцохдоо олон улсын байгууллагуудаас гаргасан таамаглалуудын дунджыг ашиглан Монгол Улсын эдийн засаг 2023 онд 10%-иар өснө гэсэн суурь нөхцөлтэйгээр хувийн жингүүдийг сөрөг таамаглал 45%, суурь таамаглал 45% болон эерэг таамаглал 10% байхаар авч үзсэн. Таамаглалын гутранги хувилбарт эдийн засгийн өсөлт ойролцоогоор -4.6%, ажилгүйдэл 8.8% хүрэх суурь нөхцөлтэйгээр сөрөг таамаглалын жинг 100% байхаар тооцсон бол өөдрөг хувилбарт Монгол улсын эдийн засгийн өсөлт 2023 онд ОУВС-гийн таамагласны дагуу 4.9% орчим байх суурь нөхцөлтэй ХБЗА-н эерэг таамаглалын хувийн жинг 100% байхаар тооцоолсон.

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)****31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Зээлийн эрсдэлийн стресс тест (Үргэлжлэл)**

Доорх хүснэгтэд гурван макро хувьсагчдыг хамааруулан тооцсон стресс тестийн үр дүнг харуулсан бөгөөд 2022 оны 12 сарын 31-ээрх зээлийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн хэмжээг суурь нөхцөлөөр сонгосон.

Сан	Зээл	Санхүүгийн түрээс	Зээлийн үнэ цэнэ бууралтын сан	мян.төг
				Өөрчлөлт
Эерэг таамаглал	55,302,445	4,178,160	59,480,606	15,462,485
Суурь таамаглал	68,601,450	6,341,641	74,943,091	
Сөрөг таамаглал	75,329,950	7,573,441	82,903,391	(7,960,300)

Доорх хүснэгтэд хөрөнгийн түвшин тус бүрийн хүлээгдэж буй алдагдал болон түвшин хоорондын шилжилт хөдөлгөөнийг харуулав.

Хорогдуулсан өртгөөрх бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж

	2022 Нийт Түвшин 1 мян.төг	2021 Нийт Түвшин 1 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	42,699,616	82,761,466
Шинээр үүссэн	254,590,292	17,908,774
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(14,586,145)	(57,970,624)
12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	282,703,763	42,699,616
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
1-р сарын 1-нээр	212,338	233,422
Тайлант жилийн байгуулсан (Тодруулга 9)	258,967	88,006
Тайлант жилийн буцаалт (Тодруулга 9)	-	(109,090)
12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	471,305	212,338

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)

Үнэ цэнийн бууралтад үндэслэсэн хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

	Түвшин 1 12 сараар мян.төг	Түвшин 2 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Түвшин 3 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12-р сарын 31-нээр				
2022 оны 1-р сарын 1-нээр	1,588,852,051	103,426,821	84,998,104	1,777,276,976
Шинээр нэмэгдсэн	1,130,157,214	-	-	1,130,157,214
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(55,705,818)	40,473,744	15,232,074	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	13,466,437	(29,305,672)	15,839,235	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	841,725	20,370	(862,095)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(853,267,466)	(47,243,296)	(25,338,837)	(925,849,599)
Сангаас хаасан	-	-	(6,998,356)	(6,998,356)
2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	1,824,344,143	67,371,967	82,870,125	1,974,586,235
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга				
2022 оны 1-р сарын 1-нээр	9,964,637	23,556,994	42,197,584	75,719,215
Шинээр нэмэгдсэн	10,672,557	-	-	10,672,557
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(5,125,424)	3,590,737	1,534,687	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	4,132,834	(11,211,708)	7,078,874	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	726,103	16,920	(743,023)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(4,560,177)	(7,863,639)	(8,440,009)	(20,863,825)
Сангаас хаасан	-	-	(6,998,356)	(6,998,356)
Түвшин хоорондын шилжилт болон өгөгдөл, моделийн өөрчлөлтийн нөлөө	(4,804,403)	7,781,119	13,027,301	16,004,017
2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	11,006,127	15,870,423	47,657,058	74,533,608
2021 оны 12-р сарын 31-нээр				
2021 оны 1-р сарын 1-нээр	1,247,301,847	87,302,560	104,480,328	1,439,084,735
Шинээр нэмэгдсэн	1,309,655,841	-	-	1,309,655,841
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(116,935,011)	93,352,104	23,582,907	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	7,869,261	(13,685,408)	5,816,147	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	664,810	4,635	(669,445)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(859,665,925)	(63,534,226)	(47,567,083)	(970,767,234)
Сангаас хаасан	(38,772)	(12,844)	(644,750)	(696,366)
2021 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	1,588,852,051	103,426,821	84,998,104	1,777,276,976
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга				
2021 оны 1-р сарын 1-нээр	12,524,430	11,499,356	50,346,167	74,369,953
Шинээр нэмэгдсэн	25,489,223	-	-	25,489,223
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(18,256,274)	14,593,330	3,662,944	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	970,507	(1,548,975)	578,468	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	650,876	6,396	(657,272)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(8,083,189)	(6,146,670)	(16,954,817)	(31,184,676)
Сангаас хаасан	(38,772)	(12,844)	(644,750)	(696,366)
Түвшин хоорондын шилжилт болон өгөгдөл, моделийн өөрчлөлтийн нөлөө	(3,292,164)	5,166,401	5,866,844	7,741,081
2021 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	9,964,637	23,556,994	42,197,584	75,719,215

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд**

	2022 Нийт Түвшин 1 мян.төг	2021 Нийт Түвшин 1 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	927,907,925	1,207,367,188
Шинээр нэмэгдсэн	588,620,125	927,907,925
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(918,839,751)	(1,207,367,188)
12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	597,688,299	927,907,925
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
1-р сарын 1-нээр	1,193,410	-
Шинээр нэмэгдсэн (Тодруулга 9)	1,023,093	1,193,410
Хугацаа дуусч данснаас хассан (Тодруулга 9)	(915,891)	-
12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ	1,300,612	1,193,410

Барьцаа хөрөнгө болон бусад зээлийн баталгаа, батлан даалтыг тооцохгүйгээр зээлд учирч болзошгүй эрсдэлийн дээд хэмжээг авч үзвэл:

Доорх хүснэгт нь санхүүгийн байдлын тайлангийн үзүүлэлт бүрийн хувьд зээлийн эрсдэлд өртөж болох нийт багцыг харуулсан байна. Эрсдэлд өртөж болох нийт багцыг барьцаа хөрөнгөөр эрсдэлийг бууруулахаас өмнөх нийт дүнгээр илэрхийлсэн болно.

Ангилал тус бүрээр	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,974,586,235	1,777,276,976
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд	597,688,299	927,907,925
Хорогдуулсан өртгөөрх бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	869,357,755	467,376,826
Зээл, түүнтэй адилтгах хүлээж болзошгүй үүрэг	67,877,920	98,328,464
Санхүүгийн баталгаа	68,904,112	64,682,406
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	17,903,231	8,310,539
Нийт	3,596,317,552	3,343,883,136

Бодит үнээр бүртгэгддэг санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд дээрх дүнгүүд нь өнөөгийн зээлийн эрсдэлийн өртөлтийг харуулсан ба энэ нь ирээдүйд үнэ цэн өөрчлөгдөхөөс шалтгаалж бий болж болох эрсдэлийн дээд хэмжээг харуулаагүй болно.

Эрсдэлийн төвлөрөл эдийн засгийн салбараар

Доорх хүснэгтэнд Банкны санхүүгийн хөрөнгийг эдийн засгийн салбарын зорилгоор нь ангилан, нийт дүнгээр (зээлийн барьцаа хөрөнгийн бодит үнийг авч үзэхээс өмнөх болон дараах дүнгээр) нь үзүүлэв.

Хорогдуулсан өртгөөрх Монголбанк болон бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж

Эдийн засгийн салбар	2022 мян.төг	%	2021 мян.төг	%
Төвбанк	724,717,540	83.4	424,677,210	90.9
Арилжааны банк	144,640,215	16.6	42,699,616	9.1
Нийт	869,357,755	100.0	467,376,826	100.0

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

Эдийн засгийн салбар	2022		2021	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Хэрэглээ	431,123,320	21.8	594,931,071	33.5
Худалдаа	474,192,770	24.0	396,533,749	22.3
Хадгаламж барьцаалсан	293,867,803	14.9	212,365,724	11.9
Бусад	239,129,761	12.1	173,824,414	9.8
Үйлдвэрлэл	129,869,847	6.6	132,891,150	7.5
Орон сууц	125,909,041	6.4	97,240,114	5.5
Үйлчилгээ	105,457,041	5.3	65,813,962	3.7
Барилга	109,762,719	5.6	57,336,637	3.2
Уул уурхай	50,574,840	2.6	34,334,255	1.9
Хөдөө аж ахуй	14,699,093	0.7	12,005,900	0.7
Нийт	1,974,586,235	100.0	1,777,276,976	100.0

Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд

Эдийн засгийн салбар	2022		2021	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Төвбанк	577,171,150	96.6	907,686,267	97.8
Байгууллага	20,517,149	3.4	20,221,658	2.2
Нийт	597,688,299	100.0	927,907,925	100.0

Зээл, түүнтэй адилтгах хүлээж болзошгүй үүрэг

Эдийн засгийн салбар	2022		2021	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Иргэд				
Бичил бизнесийн зээл	11,230,127	16.5	10,975,903	11.2
Бизнесийн зээл	7,589,537	11.2	10,587,845	10.8
Барьцаагүй зээл	8,358,818	12.3	8,988,869	9.1
ЖДҮ ба байгууллага				
Худалдаа	23,542,767	34.6	41,018,449	41.6
Үйлдвэрлэл	3,671,717	5.4	19,231,950	19.6
Барилга	1,382,731	2.0	5,855,247	6.0
Бусад	248,910	0.4	1,009,031	1.0
Үйлчилгээ	1,355,719	2.0	506,443	0.5
Уул уурхай	10,497,594	15.5	154,727	0.2
Нийт	67,877,920	100.0	98,328,464	100.0

Санхүүгийн баталгаа (Эх үүсвэргүй)

Баталгаа	2022		2021	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Худалдаа	10,552,601	15.3	19,653,605	30.4
Үйлдвэрлэл	2,310,148	3.4	14,133,894	21.9
Барилга	40,186,557	58.3	13,321,709	20.6
Уул уурхай	1,141,483	1.7	8,950,069	13.8
Үйлчилгээ	4,810,599	7.0	7,671,292	11.9
Бусад	9,763,536	14.1	943,011	1.4
Хөдөө аж ахуй	139,188	0.2	8,826	-
Нийт	68,904,112	100.0	64,682,406	100.0

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Зээлийн барьцаа хөрөнгө**

Зээлдэгч буюу харилцагчийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээ болон тэдгээрт олгох зээлийн төрлөөс хамааран барьцаа хөрөнгийн шаардлагыг тодорхойлдог. Банкны зээлийн эрсдэлийг удирдах ерөнхий журам нь барьцаалах эд хөрөнгийн төрөл болон тэдгээрийн зээлд зөвшөөрөх хувийг тодорхойлсон байдаг.

Банкны барьцаалах эд хөрөнгийн гол төрлүүдийг дор үзүүлэв. Үүнд:

- (i) Үл хөдлөх эд хөрөнгийн хувьд барилга, байгууламж, хашаа байшин (газрын хамт) болон газар;
- (ii) Хөдлөх хөрөнгийн хувьд тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, харилцах хадгаламж, мал, бараа материал, баталгаа, батлан даалт болон биет бус хөрөнгө.

Банк нь барьцаа хөрөнгүүдийн биет байдал болон зах зээлийн үнийг тогтмол хянадаг. Зээлийн эрсдэлийн сангийн хүрэлцээг тооцохын тулд барьцаа хөрөнгийн зах зээлийн үнийг хянадаг ба шаардлагатай бол гэрээнд заасны дагуу нэмэлт хөрөнгө барьцаалдаг.

Барьцаа хөрөнгийн төрөл:	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Үл хөдлөх хөрөнгө	2,358,971,925	2,096,959,501
Бараа материал	436,870,443	641,025,881
Тээврийн хэрэгсэл	561,564,870	493,263,960
Хадгаламж	488,472,032	362,215,059
Бусад & Барьцаагүй	433,535,081	285,260,982
Тоног төхөөрөмж	44,025,732	72,392,204
Нийт	4,323,440,083	3,951,117,587

Санхүүгийн хөрөнгийн чанар

Банк зээл ба урьдчилгааны чанарыг дараах байдлаар зэрэглэлээр ангилдаг. Үүнд:

<u>Зээлийн зэрэглэл</u>	<u>Мүүди Рейтинг</u>	<u>Тодорхойлолт</u>
A	Aaa - A3	Маш сайн
B	Baa1 - B3	Сайн
C	Caa1 - Caa3	Хангалттай
D	Ca	Анхаарал татсан
E	C, D	Үнэ цэнийн бууралттай

Энэхүү зээлийн зэрэглэлийн үнэлгээний аргачлал нь зээлийн эргэн төлөлт хийгдсэн байдал, зээл барьцаа хөрөнгө, зээлийн зориулалт гэх мэт эрсдэлийн үзүүлэлтүүдийг үнэлж зээлийн зэрэглэлийг тогтоодог. Ингэснээр зээл болон урьдчилгааны чанарыг сегмент дотор нь бүлэглэх, харьцуулах боломжийг олгодог.

Үүнээс гадна Банк олон улсын зэрэглэл тогтоох байгууллагаас тогтоосон зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээг бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө болон санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын чанарыг үнэлэхэд ашигладаг. Банк нь хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй санхүүгийн хөрөнгө оруулалтад үнэлгээ тогтоодоггүй.

Доорх хүснэгтэд нийт санхүүгийн хөрөнгүүдийг дээр дурдсан зээлийн зэрэглэлийн үнэлгээ болон олон улсын байгууллагаас тогтоосон зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээнд үндэслэн үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй дүнгээр үзүүлэв.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгийн чанар (үргэлжлэл)

	2022			
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	Нийт
	12 сараар	Дуусах хугацаагаар	Дуусах хугацаагаар	мян.төг
Зэрэглэл				
Хорогдуулсан өртгөөрх Монголбанк болон бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж				
Маш сайн	743,489,014	-	-	743,489,014
Сайн	125,868,741	-	-	125,868,741
Нийт	869,357,755	-	-	869,357,755
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(875,401)	-	-	(875,401)
Дансны үнэ	868,482,354	-	-	868,482,354

Хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

Маш сайн	715,057,889	-	-	715,057,889
Сайн	208,522,385	-	-	208,522,385
Хангалттай	858,398,911	-	-	858,398,911
Анхаарал татсан	42,364,958	67,371,967	-	109,736,925
Үнэ цэнийн бууралттай	-	-	82,870,125	82,870,125
Нийт	1,824,344,143	67,371,967	82,870,125	1,974,586,235
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(11,006,127)	(15,870,423)	(47,657,058)	(74,533,608)
Дансны үнэ	1,813,338,016	51,501,544	35,213,067	1,900,052,627

Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд

Сайн	597,688,299	-	-	597,688,299
Нийт	597,688,299	-	-	597,688,299
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(1,300,612)	-	-	(1,300,612)
Дансны үнэ	596,387,687	-	-	596,387,687

Зээлийн үүрэг хариуцлага

Маш сайн	8,499,348	-	-	8,499,348
Сайн	3,534,622	-	-	3,534,622
Хангалттай	23,432,640	-	-	23,432,640
Анхаарал татсан	32,288,265	16,418	-	32,304,683
Үнэ цэнийн бууралттай	-	-	106,627	106,627
Нийт	67,754,875	16,418	106,627	67,877,920
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(133,467)	(41)	(18,746)	(152,254)
Дансны үнэ	67,621,408	16,377	87,881	67,725,666

	2021			
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	Нийт
	12 сараар	Дуусах хугацаагаар	Дуусах хугацаагаар	мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөрх Монголбанк болон бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж				
Маш сайн	441,630,284	-	-	441,630,284
Сайн	25,746,542	-	-	25,746,542
Нийт	467,376,826	-	-	467,376,826
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(390,116)	-	-	(390,116)
Дансны үнэ	466,986,710	-	-	466,986,710

Маш сайн	431,788,191	-	-	431,788,191
Сайн	153,654,959	-	-	153,654,959
Хангалттай	723,990,009	-	-	723,990,009
Анхаарал татсан	279,418,892	103,426,821	-	382,845,713
Үнэ цэнийн бууралттай	-	-	84,998,104	84,998,104
Нийт	1,588,852,051	103,426,821	84,998,104	1,777,276,976
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(9,964,637)	(23,556,994)	(42,197,584)	(75,719,215)
Дансны үнэ	1,578,887,414	79,869,827	42,800,520	1,701,557,761

Сайн	927,907,925	-	-	927,907,925
Нийт	927,907,925	-	-	927,907,925
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(1,193,410)	-	-	(1,193,410)
Дансны үнэ	926,714,515	-	-	926,714,515

Маш сайн	10,437,317	-	-	10,437,317
Сайн	262,916	-	-	262,916
Хангалттай	38,617,666	-	-	38,617,666
Анхаарал татсан	47,813,768	1,160,287	-	48,974,055
Үнэ цэнийн бууралттай	-	-	36,510	36,510
Нийт	97,131,667	1,160,287	36,510	98,328,464
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(254,330)	(10,487)	(11,840)	(276,657)
Дансны үнэ	96,877,337	1,149,800	24,670	98,051,807

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Хугацаа хэтэрсэн зээлүүдийн насжилтын шинжилгээг дор үзүүлэв.

Хугацаа хэтэрсэн боловч үнэ цэнийн бууралтанд ороогүй санхүүгийн хөрөнгүүдийн насжилтын шинжилгээ

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2022	2022	2021	2021
	Нийт дансны үнэ мян.төг	Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга мян.төг	Нийт дансны үнэ мян.төг	Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга мян.төг
0-30	51,297,666	1,988,596	38,493,209	1,686,340
31-60	8,161,724	921,484	33,489,627	10,661,130
61-90	8,992,952	2,918,026	5,408,682	767,522
91-180	7,255,282	3,974,759	12,910,494	4,418,466
181-ээс дээш хоног	65,131,906	37,721,405	59,209,215	31,609,398
Нийт	140,839,530	47,524,270	149,511,227	49,142,856

Нөхцөл өөрчилсөн санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр

Дараах хүснэгтэд нөхцөл өөрчлөгдсөн боловч өөрчлөлт нь данснаас хасахад хүргэхгүй санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг харуулав.

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний нөхцөл өөрчлөлт	74,013,699	65,750,405
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөрийн гэрээний нөхцөл өөрчлөлт	70,575,049	57,448,428
Гэрээний нөхцөл өөрчлөлтийн цэвэр алдагдал (Тодруулга 9)	(2,576,223)	(1,755,888)

31.3 Төлбөрийн чадварын эрсдэл

Банк хөрөнгийн өсөлтийг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийн хомсдолд орох болон хүлээсэн үүргээ цаг хугацаанд нь биелүүлэх чадваргүй болох эрсдэлийг хөрвөх чадварын эрсдэл гэнэ. Банк хөрвөх чадварын эрсдэлийн хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тодорхойлсон бөгөөд энэ нь харилцагчдын гэнэтийн их хэмжээний бэлэн мөнгөний татан авалтын үед хүлээсэн үүргээ биелүүлэх чадвар бүхий хөрвөх чадварын харьцаа үзүүлэлтийн доод хэмжээг тогтоосон байдаг. Түүнчлэн Банк нь нийт харилцагчдын төгрөгийн хадгаламжийн 8%, гадаад валютын хадгаламжийн 18%-тай тэнцэх бэлэн мөнгийг Монголбанкинд заавал байршуулах ёстой.

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ

Доорх хүснэгтэд Банкны санхүүгийн өр төлбөрүүдийн дуусгавар болох хугацааг аливаа нэг хөнгөлөлтгүйгээр, гэрээний дагуу эргэн төлөх үүргүүдэд үндэслэн харууллаа. Урьдчилан мэдэгдсэний үндсэн дээр төлөгдөх ёстой өр төлбөрийн хувьд уг мэдэгдэл тэр даруй ирсэн гэж тооцсон боловч Банк харилцагчдын дийлэнх нь гэрээт хугацаанаасаа өмнө зарлагын гүйлгээ хийхгүй гэсэн хүлээлттэй байгаа ба хадгаламжийн татан авалтын түүхэн өгөгдлүүдэд үндэслэн Банкны хүлээж буй мөнгөн урсгалыг хүснэгтэд тусгаагүй болно.

ХАСБАНК ХХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга 2022 оны 12 дугаар сарын 31

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

31.3 Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөр	Хугацаагүй мян.төг	3 сараас доош мян.төг	3 - 6 сар мян.төг	6 сараас 1 жил хүртэл мян.төг	1 - 5 жил мян.төг	5-аас дээш жил мян.төг	Санхүүгийн өр төлбөрийн дискаунтлаагүй нийт дүн мян.төг	Дансны үнэ мян.төг
2022 оны 12 дугаар сарын 31								
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд								
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	-	-	-	1,639,595	-	1,639,595	1,639,595
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр								
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	51,866,980	-	-	-	-	-	51,866,980	51,866,980
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	869,555,058	166,907,889	246,835,622	438,760,581	293,047,354	955,481,597	2,970,588,101	2,438,619,569
Зээлээр авсан санхүүжилт	-	29,526,433	53,837,263	225,872,419	608,847,192	1,937,576	920,020,883	857,363,227
Түрээсийн өр төлбөр	-	582,818	605,464	1,496,086	3,296,059	-	5,980,427	5,310,092
Бусад өр төлбөр	-	23,165,265	106,284	1,087,506	32,519,614	6,631,834	63,510,503	31,819,726
Нийт	921,422,038	220,182,405	301,384,633	667,216,592	939,349,814	964,051,007	4,013,606,489	3,386,619,189

2021 оны 12 дугаар сарын 31

БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд								
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	30,036	62,895	7,197	270,922	-	371,050	371,050
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр								
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	2,793,088	202,350	198,075	-	-	-	3,193,513	2,691,406
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	798,418,885	224,092,125	231,006,475	353,850,252	240,867,624	675,299,967	2,523,535,328	2,252,099,731
Зээлээр авсан санхүүжилт	-	25,943,042	137,086,228	331,765,067	363,225,912	3,929,569	861,949,818	768,775,737
Өрийн үнэт цаас	-	8,426,297	-	-	-	-	8,426,297	8,403,663
Түрээсийн өр төлбөр	-	649,934	675,499	1,323,680	3,539,404	-	6,188,517	5,422,527
Бусад өр төлбөр	-	9,670,266	3,972,817	18,466,286	9,639,519	6,567,767	48,316,655	36,042,229
Нийт	801,211,973	269,014,050	373,001,989	705,412,482	617,543,381	685,797,303	3,451,981,178	3,073,806,343

Болзошгүй өр төлбөр болон үүрэг хариуцлага

2022 оны 12 дугаар сарын 31

Болзошгүй өр төлбөр (Тодруулга 28)	23,863,195	18,644,224	10,935,461	10,820,400	4,556,681	84,151	68,904,112	68,904,112
Санхүүгийн үүрэг хариуцлага (Тодруулга 28)	1,614,763	1,448,868	16,313,974	16,305,580	32,178,131	16,604	67,877,920	67,877,920
Нийт	25,477,958	20,093,092	27,249,435	27,125,980	36,734,812	100,755	136,782,032	136,782,032

2021 оны 12 дугаар сарын 31

Болзошгүй өр төлбөр (Тодруулга 28)	28,817,711	15,507,621	7,204,896	11,136,662	1,996,744	18,772	64,682,406	64,682,406
Санхүүгийн үүрэг хариуцлага (Тодруулга 28)	258,751	1,618,575	11,167,014	10,805,930	74,460,572	17,622	98,328,464	98,328,464
Нийт	29,076,462	17,126,196	18,371,910	21,942,592	76,457,316	36,394	163,010,870	163,010,870

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**31.4 Зах зээлийн эрсдэл**

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь санхүүгийн зах зээл дээрх сөрөг өөрчлөлт болон үнийн хэлбэлзлээс эдийн засгийн үнэ цэн, орлогын хэмжээнд учирч болох алдагдлыг хэлнэ. Банкны зах зээлийн эрсдэлийг удирдах ерөнхий журам нь Банкны санхүүгийн эрсдэлүүд болох зах зээл, өөрийн хөрөнгө, хөрвөх чадварын эрсдэлийг зохистой хэмжээнд удирдах, улмаар өөрийн хөрөнгө болон хөрвөх чадвартай активын нөөцийг үр ашигтай боломжит түвшинд байлгахад чиглэсэн байдаг.

Хүүгийн түвшний эрсдэл

Хүүгийн эрсдэл гэдэг нь хүүгийн түвшний өөрчлөлт болон түүний тогтворгүй байдлаас банканд үүсэх сөрөг нөлөө болон алдагдлыг хэлнэ. Банкны зээлийн болон санхүүжилтийн, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанууд нь хүүгийн эрсдэлийг бий болгодог. Хүүгийн хувь хэмжээний өөрчлөлт нь Банкны хүүгийн цэвэр орлогод тэр даруй нөлөөлдөг бол урт хугацаанд Банкны өөрийн хөрөнгөд нөлөөлдөг. Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь хүүгийн позитивд хүлээн зөвшөөрөгдсөн эрсдэлийн хэм хэмжээний хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавин ажилладаг.

Дараах хүснэгтэнд Банкны орлогын тайлангийн зүйлүүдийн, бусад бүх хувьсагчууд тогтмол байх үед хүүгийн хувь хэмжээний зохистой, боломжит өөрчлөлтүүдэд үзүүлэх мэдрэмжийг харуулав. Орлогын тайлангийн мэдрэмж гэж нэг жилийн хүүгийн цэвэр орлогод хүүгийн өөрчлөлт (2021 болон 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн хөвөгч хүүгийн өөрчлөлт)-ийн үзүүлэх нөлөөллийг хэлнэ.

Валют	2022 Өсөлт/ (Бууралт)	2022 Цэвэр хүүгийн орлогын мэдрэмж мян.төг	2021 (Өсөлт/ (Бууралт)	2021 Цэвэр хүүгийн орлогын мэдрэмж мян.төг
Америк доллар	+120	(1,781,715)	+120	108,186
Төгрөг	+120	(1,811,986)	+120	1,575,075
Америк доллар	-120	1,781,715	-120	(108,186)
Төгрөг	-120	1,811,986	-120	(1,575,075)

Гадаад валютын эрсдэл

Гадаад валютын ханшийн эрсдэл гэдэг нь гадаад валютын ханшийн өөрчлөлт болон ханшийн тогтворгүй байдлаас Банканд үүсэх сөрөг нөлөө болон алдагдлыг хэлнэ. Банк нь гадаад валютын позицуудын эрсдэлийн хязгааруудыг тогтоож, тэдгээрийн гүйцэтгэл хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээндээ байгаа эсэхэд тогтмол хяналт тавин ажилладаг. Үүнээс гадна Банк гадаад валютын эрсдэлийг удирдах болон үнэлэхдээ "Хамгийн их эрсдэлийг тооцох аргачлал" (ХИЭТА)-ыг ашигладаг.

Хамгийн их эрсдэлийг тооцох аргачлал

ХИЭТА нь Банкны зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын салшгүй нэг хэсэг бөгөөд 2007 оны 3 дугаар сараас эхлэн үйл ажиллагаандаа хэрэглэж байна. Энэхүү аргачлалыг зах зээлийн хэвийн орчинд зах зээлийн эрсдэлийг хэмжихэд ашигладаг. Өөрөөр хэлбэл зах зээлийн хэвийн орчинд нөлөө үзүүлж буй эрсдэлийн хүчин зүйлүүдэд гарч буй аливаа өөрчлөлтүүд нь хэвийн тархалттай байна гэж авч үздэг. Банк гадаад валютын позицоос үүсэх нэг өдрийн болзошгүй алдагдлын хэмжээ болох ХИЭТА-ыг 99 хувийн итгэлцлийн түвшинд вариаци/ковариацийн аргачлалыг ашиглаж тооцдог. Гадаад валютын позицид үүсч болох ХИЭТА алдагдлын хэмжээг 99 хувийн итгэлцлийн түвшинд тооцоолж гаргасныг дор үзүүлэв. Үүнд:

Вариаци / Ковариаци

	2022 мян.төг	2021 мян.төг
12-р сарын 31-ний өдөр	99,866	7,982
Өдрийн дундаж	102,451	23,302
Оны дээд хэмжээ	435,839	165,647
Оны доод хэмжээ	12,332	5,746

ХАСБАНК ХХК**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга
2022 оны 12 дугаар сарын 31****31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)****31.4 Зах зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Дараах хүснэгтэд гадаад валютын эрсдэлд өртөж болох Банкны хөрөнгийн дүнг 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэнд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн бүртгэлийн дүнг гадаад валют тус бүрээр бүлэглэн үзүүлэв.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр	Төгрөг мян.төг	Ам.доллар мян.төг	Евро мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
2022 оны 12 дугаар сарын 31					
Санхүүгийн хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	129,319,629	228,288,657	8,614,864	65,118,500	431,341,650
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	132,453,741	123,229,096	-	-	255,682,837
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	-	760,947,158	-	-	760,947,158
Санхүүгийн хэрэгслүүд	83,897,165	-	-	-	83,897,165
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	102,764,818	-	-	-	102,764,818
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө					
Өмчийн хэрэгслүүд	4,682,289	-	-	-	4,682,289
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө					
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	50,379,296	182,892,009	1,452,463	47,508,690	282,232,458
Өрийн хэрэгслүүд	596,387,687	-	-	-	596,387,687
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,885,604,954	14,186,924	260,749	-	1,900,052,627
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	14,156,415	1,706,719	32,705	133,745	16,029,584
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	2,999,645,994	1,311,250,563	10,360,781	112,760,935	4,434,018,273
Санхүүгийн өр төлбөр					
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	654,788,023	-	-	-	654,788,023
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр					
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	1,005,841	50,622,074	40,215	198,850	51,866,980
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,826,065,115	514,477,524	10,144,412	87,932,518	2,438,619,569
Зээлээр авсан эх үүсвэр	139,389,759	717,973,468	-	-	857,363,227
Түрээсийн өр төлбөр	5,310,092	-	-	-	5,310,092
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	22,399,523	6,463,747	130,570	2,825,886	31,819,726
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	2,648,958,353	1,289,536,813	10,315,197	90,957,254	4,039,767,617
Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө(өр төлбөр)	350,687,641	21,713,750	45,584	21,803,681	394,250,656

* Үүссэн валют тус бүрийн нийт дүнгээр илэрхийлсэн

31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**31.4 Зах зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Дараах хүснэгтэд гадаад валютын эрсдэлд өртөж болох Банкны хөрөнгийн дүнг 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэнд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн бүртгэлийн дүнг гадаад валют тус бүрээр бүлэглэн үзүүлэв.

Санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөр	Төгрөг мян.төг	Ам.доллар мян.төг	Евро мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
2021 оны 12 дугаар сарын 31					
Санхүүгийн хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	24,357,667	204,624,383	14,795,076	4,536,255	248,313,381
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	108,488,656	105,742,648	-	-	214,231,304
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	8,613,707	708,205,507	-	-	716,819,214
Санхүүгийн хэрэгслүүд	76,288,953	-	-	-	76,288,953
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	90,000,608	-	-	-	90,000,608
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө					
Өмчийн хэрэгслүүд	3,613,197	-	-	-	3,613,197
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө					
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад					
байршуулсан харилцах, хадгаламж	232,540	24,551,750	507,033	17,195,955	42,487,278
Өрийн хэрэгслүүд	926,714,515	-	-	-	926,714,515
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,679,737,942	20,751,574	1,068,245	-	1,701,557,761
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	5,269,402	1,398,069	10,832	13,947	6,692,250
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	2,923,317,187	1,065,273,931	16,381,186	21,746,157	4,026,718,461
Санхүүгийн өр төлбөр					
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	659,420,754	8,546,400	-	-	667,967,154
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр					
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	740,978	1,910,779	26,236	13,413	2,691,406
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,814,662,647	399,263,760	16,368,669	21,804,655	2,252,099,731
Зээлээр авсан эх үүсвэр	151,060,255	617,715,482	-	-	768,775,737
Өрийн үнэт цаас	-	8,403,663	-	-	8,403,663
Түрээсийн өр төлбөр	5,422,527	-	-	-	5,422,527
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	31,664,329	3,946,154	-	431,746	36,042,229
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	2,662,971,490	1,039,786,238	16,394,905	22,249,814	3,741,402,447
Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө(өр төлбөр)	260,345,697	25,487,693	(13,719)	(503,657)	285,316,014

* Үүссэн валют тус бүрийн нийт дүнгээр илэрхийлсэн

Урьдчилан төлөлтийн эрсдэл

Урьдчилан төлөлтийн нөлөө гэдэг нь Банкны үйлчлүүлэгч болон харилцагч нь хүлээж байснаас өмнө төлбөрөө төлсөн болон төлөхийг хүссэнээс Банкны санхүүгийн үзүүлэлтэнд үзүүлэх нөлөөллийг хэлнэ.

Банк хүүгийн цэвэр орлогод үзүүлэх энэхүү урьдчилан төлөлтийн нөлөөллийг тооцоходоо хялбаршуулсан аргачлалыг хэрэглэдэг.

Үүнд хэрэв бусад бүх хувьсагчдыг тогтмол гэж үзэн эргэн төлөгдөх санхүүгийн хэрэгслүүдийн 20% нь жилийн эхэнд урьдчилан төлөгдсөн тохиолдолд жилийн эцсийн татварын өмнөх ашиг 9,189 сая (2021 онд: 34,497 сая) төгрөгөөр буурахаар байсан байна.

31.5 Үйл ажиллагааны эрсдэл

Үйл ажиллагааны эрсдэл гэдэг нь дотоод процесс, хүний нөөц болон системийн үйл ажиллагаа хангалтгүй буюу доголдолтой, эсхүл гадны хүчин зүйлсийн улмаас (үүнд эрх зүйн эрсдэлийг оролцуулан) Банк хүлээж болзошгүй алдагдлыг хэлнэ. Банкны үйл ажиллагааны эрсдэл хариуцсан нэгж нь процесс хариуцсан нэгжүүдийн үйл ажиллагааны эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг илрүүлэх, бууруулах чиглэлд хэрэгжүүлж буй хяналтууд нь үр дүнтэй байгаад хяналт тавих, тэдгээрийг заавар, зөвлөмжөөр ханган ажиллах чиг үүрэгтэй байдаг. Түүнчлэн Банк процесст хийгдэх эрсдэлийн үнэлгээ болон түүнд хэрэгжиж буй хяналтын мониторингоор дамжуулан үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлж ажилладаг.

32. Хөрөнгийн зохистой харьцаа

Банк бизнесийн салшгүй эрсдэлийг өөрийн хөрөнгөдөө тулгуурлан үр ашигтай удирддаг. Монголбанкнаас тогтоосон дүрэм, харьцаануудыг ашиглах замаар Банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хянадаг. 2022 оны турш Банк нь өөрийн хөрөнгөд хөндлөнгөөс тавьдаг бүх шалгууруудыг бүрэн хангаж ажилласан.

Капиталын удирдлага

Банкны капиталын удирдлагын үндсэн зорилго нь хөндлөнгөөс тавигдсан зохистой харьцааны шалгууруудыг биелүүлэх ба бизнесээ дэмжиж хувь нийлүүлэгчдийн үнэлэмжийг ихэсгэхийн тулд зээлийн эрсдэлийн түвшин болон өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хадгалахад оршдог.

Банк өөрийн хөрөнгийн бүтцийг удирдаж, эдийн засгийн нөхцөл байдал болон үйл ажиллагааны эрсдэлийн шинж чанарт орсон өөрчлөлтүүдийг харгалзан капиталын бүтэцдээ залруулга хийдэг байна. Банк капиталынхаа бүтцээ хадгалах эсхүл тохируулахын тулд хувь нийлүүлэгчдэд төлөх ногдол ашгийн хэмжээг тохируулах, хувь нийлүүлэгчид хөрөнгийг нь эргүүлэн төлөх, шинээр өөрийн хөрөнгийн хэрэгсэл гаргах, эсхүл өөрийн хөрөнгөд уялдсан үнэт цаас гаргах зэрэг арга замуудыг ашигладаг байна.

Зохицуулалттай капитал

Монголбанкнаас арилжааны банкуудын өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хамгийн багадаа 9% (2021 онд: 9%), өөрийн хөрөнгө эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцааг 12% (2021 онд: 12%)-иас доошгүй байхаар тогтоосон байдаг бөгөөд эдгээр харьцаа нь эрсдэлийн уг шинж чанараар нь тохируулсан актив болон нийт капиталыг авч тооцоологдсон байдаг. Банкны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг дараах байдлаар үзүүлэв:

	2022	2021
Өөрийн хөрөнгийн харьцаа	20.03%	17.11%
Эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа	20.03%	17.11%
I зэрэглэлийн хөрөнгө		
Энгийн хувьцаа	100,000,000	100,000,000
Нэмж төлөгдсөн капитал	1,817,773	1,817,773
Бусад сан	11,439,408	11,439,408
Хуримтлагдсан ашиг	278,161,784	197,574,658
Нийт I зэрэглэлийн хөрөнгийн дүн	391,418,965	310,831,839
II зэрэглэлийн хөрөнгө		
Бусад	-	-
Нийт II зэрэглэлийн хөрөнгийн дүн	-	-
Нийт капитал/капиталын суурь	391,418,965	310,831,839

12-р сарын 31-ний байдлаар эрсдэлээр нь жигнэсэн активуудыг эрсдэлийн ангилал тус бүрээр нь үзүүлбэл:

	2022		2021	
%	Актив мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг	Актив мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг
0	1,441,034,798	-	1,425,202,329	-
20	225,199,784	45,039,957	54,376,857	10,875,371
50	393,721,857	196,860,929	393,400,654	196,700,327
100	1,938,338,900	1,657,323,810	1,721,651,696	1,515,058,682
150	9,254,396	13,041,461	29,405,807	42,835,829
Тохируулга:				
Үйл ажиллагааны эрсдэлийн харьцаа		39,301,988		44,493,353
Гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа		3,025,625		6,906,415
Нийт	4,007,549,735	1,954,593,770	3,624,037,343	1,816,869,977

33. Тайлагналын дараах үйл явдал

Тайлагналын өдрөөс хойш Банкны үйл ажиллагаанд нөлөөлсөн болон нөлөөлж болох өөр ямар нэг үйл явдал, нөхцөл байдал үүсээгүй болно.

34. Монгол хэл дээрх орчуулга

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг мөн Англи хэл дээр бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувилбаруудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хувилбарыг баримтална.